

U POTRAZI ZA PRAVDOM

Priručnik Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH (II)

Izdavač

Balkanske istraživačke mreže

Balkan Investigative Reporting Network

www.bim.ba

Napisale

Nerma Jelačić, Nidžara Ahmetašević i Merima Husejnović

Urednice

Nerma Jelačić i Nidžara Ahmetašević

Lektorica

Nadira Korić

Prijevod

Svjetlana Pavičić i Sunita Hasić

Design

Branko Vekić

Ovaj priručnik je napravljen u sklopu BIRN- ovog projekta Tranzicija pravde.
Projekat je finansijski podržala Fondacija Konrad Adenauer u Bosni i Hercegovini.

SADRŽAJ

1. Uspostava Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH
 - 1.1 Zašto i kako je uspostavljen Odjel za ratne zločine pri Sudu BiH
 - 1.2 Zakoni koji reguliraju rad Suda BiH i Odjela za ratne zločine
 - 1.3 Tranzicija iz hibridne u domaću instituciju
2. Mandat
3. Struktura Odjela za ratne zločine
 - 3.1 Sudska vijeća Odjela za ratne zločine
 - 3.2 Imenovanje sudija Odjela za ratne zločine
 - 3.2.1 Domaće sudije
 - 3.2.2 Međunarodne sudije
 - 3.3 Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
 - 3.3.1 Imenovanje tužilaca
 - 3.3.2 Posebni odjel za ratne zločine pri Tužilaštvu BiH
 - 3.4 Ured registrara
 - 3.4.1 Administrativni odsjek
 - 3.4.2 Odsjek uprave Suda
 - 3.4.3 Odsjek za pravnu podršku
 - 3.4.4 Odsjek za podršku Tužilaštvu
 - 3.4.5 Odsjek krivične odbrane
 - 3.4.6 Tim za pritvorsku/zatvorsku jedinicu
 - 3.4.7 Odsjek za međunarodni protokol
 - 3.4.8 Odsjek za sigurnost
 - 3.4.9 Odsjek za podršku svjedocima
 - 3.4.10 Odsjek za odnose s javnošću
 - 3.4.11 Odsjek za pravno savjetovanje
4. Pregled zakonskih okvira
 - 4.1 Promjene u Zakonu o krivičnom postupku BiH (ZKP)
 - 4.1.1 Zakonske pretpostavke
 - 4.1.2 Istražni sudija vs. tužilac
 - 4.1.3 Iniciranje i sprovođenje istrage
 - 4.1.4 Pritvor i zakonski rokovi
 - 4.1.5 Uloga odbrane
 - 4.1.6 Izjašnjenje, pregovaranje i sporazum o krivnji
 - 4.1.7 Spajanje i razdvajanje postupka
 - 4.1.8 Glavni pretres
 - 4.1.9 Dokazni postupak
 - 4.1.10 Žalbeni postupak
 - 4.2 Krivična djela kako ih definira Krivični zakon BiH
 - 4.3 Pomaganje optuženicima Međunarodnog krivičnog suda

- 4.4 Prenos predmeta sa MKSJ-a na Tužilaštvo BiH
 - 4.4.1 Pravilo 11 bis Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a
- 4.5 Zaštita svjedoka
 - 4.5.1 Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka
 - 4.5.2 Otkrivanje identiteta zaštićenog svjedoka
 - 4.5.3. Davanje lažnog iskaza
 - 4.5.4 Neprijavlivanje osobe koja je optužena od strane međunarodnog krivičnog suda
 - 4.5.5 Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH
- 5. Mreža podrške Sudu BiH
- 6. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH
- 7. Suđenja u toku pred Odjelom za ratne zločine Suda BiH
- 8. Potvrđene optužnice pred Odjelom za ratne zločine
- 9. Prvostepene presude
- 10. Drugostepene presude
- 11. Ostalo
- 12. Rječnik pojmova
- 13. Adresar institucija i udruženja u BiH
- 14. Justice Report

UVOD

Odjel za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine osnovan je sa ciljem da domaće sudije i tužiocu procesuiraju osobe optužene za teška kršenja ljudskih prava koja su počinjena tokom rata od 1992. do 1995. godine na teritoriji ove države. Uspostava Odjela je bila ideja međunarodnih zvaničnika u BiH, ali je formiran i radi uz neophodnu podršku domaćih institucija i samih građana.

Formiranje Odjela 2005. godine smatralo se korakom naprijed u reformi pravosudnog sistema BiH. U isto vrijeme kada je Odjel formiran, pokrenute su izmjene u samom zakonodavstvu na državnom nivou, odnosno doneseni su zakoni koje sudije ovog odjela koriste u radu.

Nakon više od dvije godine rada Odjela, još uvijek u sudskim vijećima sjedi dvoje međunarodnih sudija, a predsjedava domaći. Dio tužilaca su također stranci. Sud još uvijek u velikom dijelu svog rada ovisi o međunarodnim donacijama. Cilj je da s vremenom Sud BiH postane potpuno domaća institucija, ovisna isključivo o budžetu države Bosne i Hercegovine.

Ova publikacija namijenjena je svima koji žele dobiti više informacija o radu Suda BiH, Tužilaštva i samog Odjela za ratne zločine. Također dajemo presjek najvažnijih zakona koji se tiču procesuiranja optuženih za ratne zločine, kao i informacije o radu drugih institucija koje su povezane sa cijelim procesom suočavanja s prošlošću i tranzicije pravde u BiH.

Priručnik daje i osnovne informacije o Justice Reportu, novinskoj agenciji Balkanske istraživačke mreže specijalizovanoj za izvještavanje o radu Odjela za ratne zločine Suda BiH, ali i svemu što se tiče procesa suočavanja s prošlošću i tranzicije pravde kako u BiH, tako i u regionu. Justice Report je osnovan u aprilu 2006. godine, od kada smo zabilježili skoro 1.000 priča iz sudnica u kojima se sudi optuženima za ratne zločine. Iz dana u dan rastao je broj onih koji vjeruju našim informacijama i koji nam pružaju podršku u radu, od lokalnih i međunarodnih medija, nevladinih organizacija, vlada stranih zemalja, do građana BiH u samoj zemlji, ali i u dijaspori.

Naši izvještaji su zabilježili značajan uspjeh i na međunarodnom planu, počevši od nominacija za prestižne nagrade do toga da su naši tekstovi ili izjave naših novinara citirani u medijima od Japana do SAD-a. Što je najvažnije, naše priče imaju uticaja na one koji su preživjeli rat i sve strahote rata u BiH. Javljuju nam se svjedoci koji žele ispričati svoje priče, kojim kroz naše tekstove saznaju o drugim koji su preživjeli strahote slične onima zbog kojih su i sami poslali žrtve, te stupaju u međusobni kontakt. Svi oni tragaju za pravdom, a Justice Report se trudi da im pruži što više informacija koje im mogu biti od pomoći, te da im svojim izvještajima vrati vjeru u pravosuđe i pravdu.

Svjesni da je snaga kod onih koji imaju ispravnu i pravovremenu informaciju, nastavljamo s našim radom sa željom da što većem broju građana BiH pružimo mogućnost da dođu do nje.

1. Uspostava Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH

1.1 Zašto i kako je uspostavljen Odjel za ratne zločine pri Sudu BiH

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) počeo je sa radom uspostavljen je 1993. godine. Do 2006. godine podignuta je 161 optužnica, na osnovu kojih je završeno 106 procesa. Na osnovu postojećih optužnica još uvijek se traži za četiri osobe. Presude su izrečene za 68 osoba, od toga 56 pravosnažnih (51 osoba je osuđena, a pet ih je oslobođeno).

U julu 2007. u toku je bilo 55 suđenja, a 46 osoba se nalazilo u pritvorskoj jedinici, dok ih je osam bilo na privremenoj slobodi¹.

Najveća kazna izrečena pred MKSJ-om jeste doživotna kazna izrečena Stanislavu Galiću za zločine počinjene u Sarajevu.

Na području Bosne i Hercegovine procesuiranje optuženih za ratne zločine počinje još u toku rata, 1992. godine. Optuženima se sudilo prema krivičnom zakonodavstvu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), koje je kao najstrožiju mjeru propisivalo smrtnu kaznu. Iako je nekoliko osoba osuđeno na smrtnu kaznu, nijedna nije izvršena, s obzirom da je sa stupanjem na snagu Dejtonskog mirovnog sporazuma zemlja postala potpisnica Evropske konvencije za ljudska prava, koja zabranjuje izvršenje ove vrste kazne.

Prema podacima iz publikacije "Ratni zločini u BiH: Pravomoćno završeni kazneni postupci u BiH 1992-2006"², od 1992. do 2006. godine pred lokalnim sudovima Bosne i Hercegovine pravosnažno su okončana 54 krivična postupka protiv ukupno 77 osoba optuženih za ratne zločine³. Od ovog broja, izrečeno je 14 oslobađajućih presuda, a u slučajevima osuđujućih presuda najviše su bile zastupljene kazne od devet, deset i dvanaest godina zatvora⁴. Od ukupnog broja podignutih optužnica, najviše ih je podignuto zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva (ukupno 47)⁵.

1 ICTY zvanična web stranica, KEY FIGURES OF ICTY CASES vidi na <http://www.un.org/icty/glance-e/index.htm>

2 Šijerčić-Colić, Hajrija; Tomić, Zvonimir i Simović, Miodrag (autori predgovora): "Ratni zločini u BiH: Pravomoćno završeni kazneni postupci u BiH 1992-2006: Optužnice, žalbe, presude". Američko udruženje pravnika za centralnoevropski i evroazijski inicijativu i Udruženje tužilaca BiH: Sarajevo, 2006.

3 Ibid, pp 17

4 Ibid, pp 18

5 Ibid, pp 17

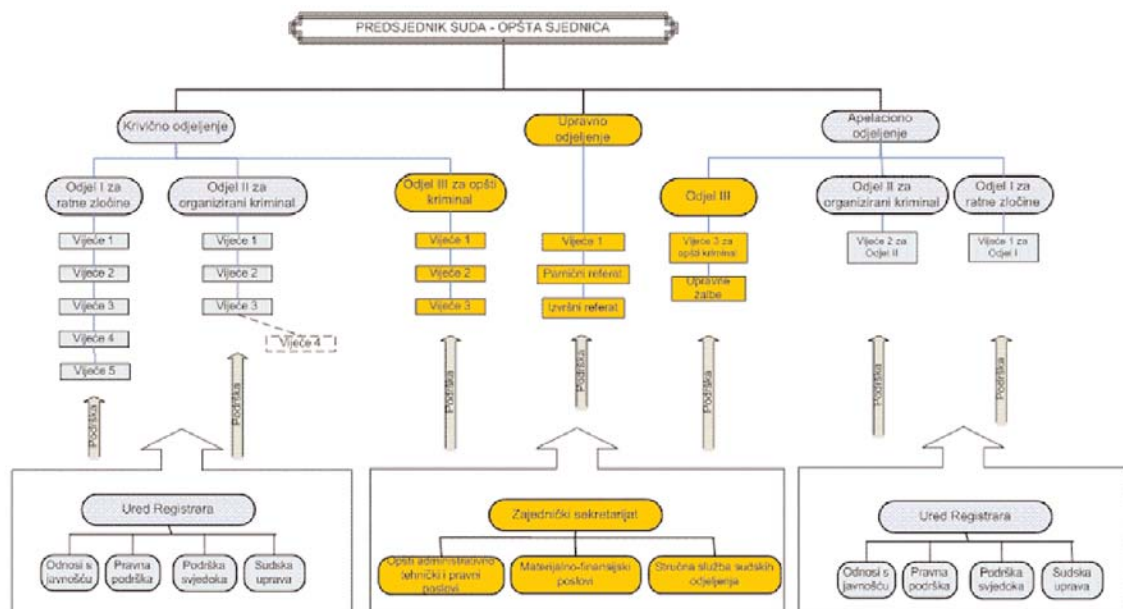
U 2007. godini, prema podacima OSCE-a, pred sudovima na različitim nivoima u BiH odvija se 56 suđenja za ratne zločine, i to u Federaciji 24, u Republici Srpskoj sedam, te u Distriktu Brčko dva. Međutim, zbog velikog broja počinjenih krivičnih djela u toku rata, te težine ovih zločina, domaće vlasti ali i međunarodna zajednica su zaključile da BiH mora imati sud na državnom nivou sa osnovnim ciljem da procesuirat ratne zločine i nakon završetka rada MKSJ-a.

Ideja o uspostavljanju Odjela za ratne zločine Suda BiH potiče iz zaključaka koje su u februaru 2003. usvojili Ured Visokog predstavnika (OHR) i MKSJ, a kojima se ukazuje da bi specijalizirano vijeće pri Sudu Bosne i Hercegovine bilo najpogodnija ustanova za procesuiranje najosjetljivijih predmeta ratnih zločina.

Odjel za ratne zločine Suda BiH predstavlja ključnu komponentu strategije okončanja rada MKSJ-a, kako ju je podržalo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija (UN). Ta strategija predviđa da će se Tribunal usredotočiti na krivično gonjenje i suđenje najvišim rukovodiocima, dok će mali broj predmeta koji se odnose na optužene srednjeg i nižeg ranga biti prebačen nadležnim nacionalnim sudovima.

Uspostava Odjela za ratne zločine prvi put je predložena na sastanku Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira (u daljnjem tekstu Vijeće) 12. juna 2003. godine. Uslijedio je niz razgovora između MKSJ-a i OHR-a, tokom 2003. i 2004. godine, o uspostavi Odjela. Upravni odbor Vijeća je 26. septembra 2003. godine, u kominikeu, pozvao bosanskohercegovačke vlasti, kao i predstavnike međunarodne zajednice (potencijalne donatore), da učestvuju na Donatorskoj konferenciji u Haagu, te da razmotre na koji način mogu pomoći uspostavi Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH, što je podržalo i Vijeće sigurnosti UN-a, koje u Rezoluciji 1503 poziva međunarodnu zajednicu da podrži rad Visokog predstavnika na uspostavi Odjela za ratne zločine. U istoj rezoluciji iz augusta 2003, a potom i u Rezoluciji 1534 iz marta 2004, Vijeće sigurnosti je usvojilo strategiju okončanja rada MKSJ-a, kako bi se do 2010. godine osigurao postepen i koordiniran završetak njegove historijske misije.

Prema toj strategiji, MKSJ će se usredotočiti na krivično gonjenje i suđenje najvišim rukovodiocima, dok će mali broj predmeta koji se odnose na optužene srednjeg i nižeg ranga biti prebačen nacionalnim sudovima. Odatle i potreba za uspostavom Odjela za ratne zločine Suda BiH.

1.2 Zakoni koji reguliraju rad Suda BiH i Odjela za ratne zločine

Prije formiranja Odjela za ratne zločine bilo je neophodno usvojiti niz zakona i propisa kojima bi se uredilo njegovo formiranje i rad, te prenošenje predmeta sa MKSJ-a na lokalne sudove. Usvojeni paket zakona stupio je na snagu 6. januara 2005. godine, čime su prevaziđene sve formalne prepreke uspostavljanju Odjela za ratne zločine Suda BiH. Svi zakoni koji su tada stupili na snagu, do 2007. godine pretrpjeli su niz amandmana i promjena. Odjel je počeo s radom 9. marta 2005. godine. Istovremeno, pri Sudu BiH počinju djelovati još dva odjela, i to za organizirani i privredni kriminal i korupciju (Odjel 2), te za opći kriminal (Odjel 3). Predsjednik Suda BiH regulira rad sva tri odjela.

Odjel za ratne zločine pri Sudu BiH osnovan je kao stalna institucija, koja će postojati sve dok ima predmeta za procesuiranje ove vrste optuženika. To je i osnovna razlika između Odjela 1 pri Sudu BiH i MKSJ-a, koji je ad hoc tribunal, čije je trajanje vremenski ograničeno, a osnovan je da donosi presude za teška kršenja humanitarnog prava i ratne zločine počinjene na teritoriji zemalja nastalih raspadom Jugoslavije u periodu od 1991. godine. Ta činjenica ograničava mandat MKSJ-a, u smislu da daje mogućnost da donosi presude samo za najodgovornija lica koja su počinila ratne zločine, shodno vremenu i kriterijima za podizanje optužnica, koje određuje Tužilaštvo MKSJ-a.

Nasuprot tome, Sud BiH je pravosudno tijelo koje nema vremenski ograničen mandat, te je u mogućnosti donositi presude za ratne zločine sve dok postoje dokazi i osumnjičeni za ratne zločine. Za razliku od Tribunala, čiji je rad reguliran Statutom koji donosi Vijeće sigurnosti UN-a i Pravilnikom koji donose sudije Tribunala, Odjel za ratne zločine Suda BiH donosi presude prema zakonima Bosne i Hercegovine. Ta činjenica u neku ruku komplicira praćenje suđenja pred Odjelom 1 jer su akti koji reguliraju njegovo funkcioniranje raštrkani u više različitih zakonskih regulativa i internih pravilnika. No, većinu potrebnih informacija za praćenje rada Odjela 1 sadrže sljedeći dokumenti:

- Zakon o Sudu BiH (Službeni glasnik BiH br. 16/02);
- Zakoni o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu BiH (Službeni glasnik BiH br. 24/02, br. 3/03, br. 37/03, br. 4/04, br. 35/04, br. 61/04);
- Zakon o ustupanju predmeta od Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od MKSJ-a u postupcima pred Sudom Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 61/04);
- Sporazum između Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i Bosne i Hercegovine o uspostavi Ureda registrara i Posebnog odjeljenja za ratne zločine, organizirani kriminal i korupciju, Tužilaštva Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 12/04);
- Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 24/02);
- Zakoni o izmjenama i dopunama Zakona o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 3/03, br. 37/03, br. 35/04, br. 61/04);
- Zakon o krivičnom postupku BiH i Ispravka Zakona (Službeni glasnik BiH br. 3/03, br. 32/03);
- Zakoni o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH br. 63/04, br. 13/05);
- Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Službeni glasnik BiH br. 3/03);
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Službeni glasnik BiH br. 61/04);
- Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH br. 29/04).

Kopije ovih zakona se mogu nabaviti u JP NIO Službeni list, na adresi Magribija 3 u Sarajevu. Pozivom na telefon 033 / 554 111 ili putem interneta na <http://www.sllist.ba>. Zakoni su također dostupni na zvaničnoj internet stranici Suda BiH <http://www.sudbih.gov.ba/>

1.3 Tranzicija iz hibridne u domaću instituciju

Iako je ideja o uspostavi Odjela za ratne zločine potekla od međunarodne zajednice, u konačnici bi ova institucija trebala da funkcionira u okviru domaćeg pravosudnog sistema. Na Donatorskoj konferenciji u Haagu, koju je inicirao OHR u oktobru 2003. godine, predstavnici međunarodne zajednice su izdvojili 16,1 milion eura za prve dvije godine rada Odjela za ratne zločine, počevši od njegovog uspostavljanja. Na istoj konferenciji, države donatori su se obavezale da finansijski i ekspertno pomognu prvih pet godina rada Odjela za ratne zločine.

U skladu sa ovim zaključcima, tim inostranih stručnjaka je doveden kako bi izradili plan za uspostavljanje i rad Odjela za ratne zločine i da nadgleda implementaciju tog plana i donatorskih sredstava. U sklopu tog dogovora, pri Sudu BiH formiran je Ured registrara, koji u periodu od pet godina, koliko traje njegov mandat, treba izvršiti svoju integraciju i tranziciju u domaće institucije. Funkcija i uloga te zadaci i način rada Ureda nešto su promijenjeni Sporazumom o Uredu registrara, koji je potpisan u septembru 2006. godine između Predsjedništva BiH i Visokog predstavnika.

Prvobitno je na čelu Ureda, koji pomaže radu odjela Suda, ali i Tužilaštva, bio jedan međunarodni ekspert, ali je novim sporazumom to promijenjeno te su uspostavljena dva registrara. Jedan registrar je za Odjel za ratne zločine i Odjel II Krivičnog i Apelacionog odjeljenja Suda BiH, a drugi za Posebni odjel za ratne zločine i Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju Tužilaštva BiH. Imenovanje registrara odobrava predsjednik Suda i glavni tužilac.

Sporazumom potpisanim 2006. godine uspostavljeno je Tranzicijsko vijeće, koje ima savjetodavnu funkciju i odgovorno je za koordiniranje tranzicije Ureda registrara. U Vijeću sjede predsjednik Suda, glavni tužilac, registrari, predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, ministar finansija i trezora, ministar pravde BiH, te direktor Direkcije za evropske integracije.

U skladu s potpisanim Sporazumom od 2006. godine, domaće osoblje Ureda registrara treba da se integrira do 2009. godine u odgovarajuće domaće institucije, a posebno u Sud i Tužilaštvo BiH, te u državno Ministarstvo pravde, a vlasništvo nad imovinom kao i sve odgovornosti Ureda bit će prenijete na odgovarajuće domaće institucije. U skladu sa ovim sporazumom, država BiH će izdvojiti dovoljno sredstava za budžete Suda, Tužilaštva, VSTV državnog Ministarstva pravde kako bi se omogućilo pravovremeno integrisanje osoblja Ureda registrara, te osiguralo potpuno finansiranje tih institucija od strane Bosne i Hercegovine na kraju perioda predviđenog za tranziciju.

2. Mandat

Mandat Suda BiH je znatno proširen od njegovog osnivanja 2003. godine, kada je imao nadležnost za postupanje po prijavama u vezi s kršenjem izbornih zakona i slično. Ova institucija se u međuvremenu razvila u pravosudno tijelo koje postupa u najtežim predmetima krivičnog zakona, a među kojima su i organizirani kriminal, privredni kriminal, korupcija i ratni zločini. Zakon o Sudu BiH daje ovoj instituciji nadležnost za krivična djela utvrđena Krivičnim zakonom BiH i drugim zakonima BiH. Prema Zakonu o krivičnom postupku BiH, Sud je nadležan da sudi u prvom stepenu u krivičnim stvarima u granicama svoje stvarne nadležnosti određene zakonom; da odlučuje o žalbama protiv odluka donesenih u prvom stepenu; da odlučuje o ponavljanju krivičnog postupka; da rješava sukob nadležnosti u krivičnim stvarima između sudova Federacije i Republike Srpske, entitetskih sudova i sudova Brčko Distrikta; da odlučuje o pitanjima koja se tiču provođenja međunarodnih i međuentitetskih krivičnih propisa.

Sud BiH također ima nadležnost za donošenje praktičnih uputstava za primjenu krivičnog materijalnog prava BiH iz nadležnosti Suda u vezi s krivičnim djelima genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina i kršenja zakona i običaja rata, te pojedinačnom krivičnom odgovornošću u vezi s ovim djelima. Sud BiH to radi po službenoj dužnosti, ili na zahtjev bilo kojeg entitetskog suda ili suda Distrikta Brčko. U slučaju da je osoba optužena za više krivičnih djela gdje je za neka od njih nadležan Sud BiH, a za neka drugi sudovi, prioritet ima suđenje pred Državnim sudom. Odjel za ratne zločine Suda BiH ima kao zadatak svojevrsan nastavak rada MKSJ-a u vezi s procesuiranjem ratnih zločina u BiH. S obzirom na veliki broj počinjenih zločina i veliki broj potencijalnih počinitelja, ovaj sud neće moći procesuirati sve osumnjičene za ratne zločine u BiH. Tužilaštvo BiH trenutno operira cifrom od nekoliko desetina hiljada potencijalnih počinitelja ratnih zločina. Za procesuiranje ovolikog broja slučajeva samo pred ovim sudom trebalo bi na desetine godina.

Pretpostavlja se da Odjeli 1 i 2 u svom punom kapacitetu mogu procesuirati između 12 i 16 slučajeva istovremeno. Shodno tome, Odjel 1 je, u saradnji s pravosudnim organima u BiH na nižim instancama, usaglasio niz kriterija prema kojima će se svi osumnjičeni za ratne zločine (dakle svi predmeti) pregledati i procijeniti. Predmeti koji su nakon ove evaluacije ocijenjeni kao "osjetljivi" bit će procesuirani na kantonalnim ili okružnim sudovima. Predmeti koji su ocijenjeni kao "vrlo osjetljivi" procesuiraju se na državnom nivou, dakle pred Odjelom za ratne zločine.

"Veoma osjetljivi" predmeti su oni koji tretiraju zločin genocida, istrebljenja, višestrukih ubistava, silovanja i drugih seksualnih zlostavljanja kao dio organiziranog napada (npr. u logorima ili nakon vojnog napada), porobljavanje, mučenje, progon na rasprostranjenoj i sistematskoj osnovi, te masovna zatočenja u logore. Također, u "veoma osjetljive" predmete spadaju i ona djela čiji su počinioci bivši ili sadašnji visoki vojni oficiri, politički lideri, nosioci pravosudnih funkcija, šefovi policijskih uprava, komandanti logora, osobe sa izrazito nasilnim karakteristikama i višestruki silovatelji.

Pored ovih, predmeti koji su također u nadležnosti Odjela za ratne zločine Suda BiH jesu i oni u kojima se pojavljuju posebno ugroženi svjedoci, kao što su insajderi ili svjedoci koji bi i sami mogli biti uključeni u krivična djela, te ako postoji realna pretpostavka da bi moglo doći do zastrašivanja svjedoka. Također, pred ovim sudom procesuiraju se i oni predmeti za koje se može realno pretpostaviti da bi lokalne vlasti mogle biti zainteresirane da iz bilo kojeg razloga zaštite osumnjičenog za određeni zločin. Dakle, ukoliko predmet ispunjava bilo koji od navedenih kriterija, klasificira se kao “veoma osjetljiv” te se procesuiraju pred Sudom BiH. Predmeti koji ne ispunjavaju ove kriterije označavaju se kao “osjetljivi” i upućuju se na procesuiranje pred kantonalnim/okružnim sudovima.

Kompleks zgrada u Sarajevu u kojima su smješteni Sud BiH, Tužilaštvo BiH i Pritvorska jedinica

3. Struktura Odjela za ratne zločine

Odjel za ratne zločine, u strukturno-institucionalnom smislu, čine tri segmenta: sudska vijeća, Tužilaštvo i Ured registrara. Osoblje Odjela čine domaći i međunarodni stručnjaci. Međutim, već je istaknuto, postoji tendencija da se, do kraja prelaznog perioda uspostave Odjela, međunarodni eksperti zamijene domaćima.

3.1 Sudska vijeća Odjela za ratne zločine

Prema Zakonu o Sudu BiH, predsjednik Suda je nadležan da imenuje sudije u vijećima. Pretresna vijeća Odjela zasjedaju u toku saslušavanja i donose prvostepene odluke, dok se Apelaciono odjeljenje bavi žalbenim postupcima nakon izrečenih presuda. Odjel ima pet prvostepenih sudskih vijeća, koja se sastoje od troje sudija, dvoje međunarodnih i jednog domaćeg. Po pravilu, domaći sudija je predsjedavajući sudskog vijeća. U narednim fazama sudska vijeća će postepeno prarasti u vijeća sa većinom domaćih sudija.

3.2 Imenovanje sudija Odjela za ratne zločine

3.2.1 Domaće sudije

Domaće sudije, kao i predsjednike sudova, sudije porotnike i dodatne sudije Suda BiH, po zakonu, imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće, a po prijavama na prethodno objavljeni javni konkurs za upražnjena mjesta. Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine precizira: da bi neko mogao biti imenovan sudijom Suda BiH, mora imati najmanje osam godina radnog iskustva kao sudija, tužilac, advokat, ili drugog relevantnog pravnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita.

Sudije Suda BiH imenuju se doživotno, s tim što im mandat može prestati u slučaju da podnesu ostavku, navršše starosnu dob propisanu za obavezan odlazak u penziju, ili ukoliko budu smijenjeni sa dužnosti iz razloga utvrđenih zakonom. Predsjednika Suda također imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće, a, po zakonu, to je jedan od sudija imenovanih u Sud BiH, koji mora imati dokazane rukovodne i organizacione sposobnosti bitne za rad tog suda. Mandat predsjednika Suda je šest godina, s tim da može biti ponovno imenovan. Odgovornosti predsjednika Suda regulirane su Članom 21. Zakona o Sudu BiH, a to su:

- a) predstavljanje Suda u odnosima sa državnim tijelima i organizacijama;
- b) imenovanje sudija u različita odjeljenja i vijeća, osim ako je drugačije propisano ovim zakonom;
- c) određivanje zamjene za sudiju u slučaju izuzeća sudije kako se dogovori na općoj sjednici Suda;
- d) određivanje datuma sjednica, vođenje predmeta i raspoređivanje predmeta članovima Suda i, po potrebi, određivanje nadležnog odjeljenja;
- e) sazivanje i rukovođenje radom opće sjednice Suda;
- f) izvršenje budžeta Suda;
- g) rukovođenje osobljem Suda;
- h) pokretanje disciplinskog postupka protiv generalnog sekretara.

Predsjednik na općoj sjednici Suda predlaže plan rada koji se priprema na početku svake kalendarske godine i kojim se unaprijed utvrđuje način rasporeda predmeta u skladu s objektivnim kriterijima. Predsjednica Suda BiH trenutno je Meddžida Kreso. Pritužbe protiv sudija prima Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV)

3.2.2 Međunarodne sudije

Prema sporazumu o Uredu registrara iz 2006. godine, Visoko sudsko i tužilačko vijeće oglašava upražnjeno mjesto međunarodnog sudije. Ured registrara kontaktira ambasade i relevantne strane vlasti kako bi se osigurala dostupnost odgovarajućih kandidata za upražnjeno mjesto, kao i da bi se obezbijedili i dogovorili finansijski uslovi za te kandidate. Osnovni uslovi za imenovanje međunarodnih sudija su:

- najmanje osam godina radnog iskustva kao sudija, tužilac ili branilac u složenim krivičnim predmetima;
- iskustvo u radu s predmetima ratnih zločina, privrednog kriminala i prevara naročito je poželjno;
- znanje međunarodnog krivičnog prava je poželjno;
- dokazana nepristrasnost i izvrsni rezultati u radu na ranijim radnim mjestima.

Međunarodne sudije imenuje VSTV, odnosno tročlana komisija u kojoj su građani BiH ali i međunarodni članovi. Prije stupanja na službenu dužnost, kandidat daje svečanu izjavu u skladu sa Zakonom o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću. Međunarodni sudija imenuje se na najviše dvije godine i može biti imenovan još jednom na najviše dvije godine. Međunarodne sudije su zakonom ovlaštene da koriste engleski jezik u svim postupcima pred Sudom BiH, a prevod na jedan od službenih jezika BiH obezbjeđuje sudski tumač.

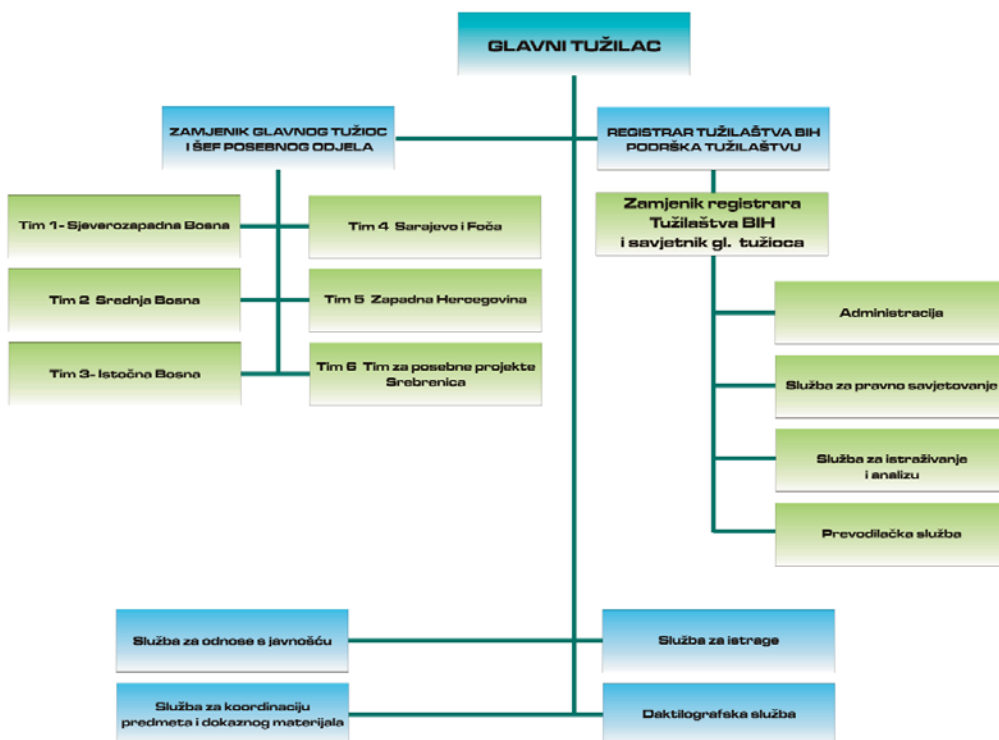
3.3 Tužilaštvo Bosne i Hercegovine

Tužilaštvo BiH osnovano je u oktobru 2003. godine, kada je Parlament BiH usvojio Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, koji je prethodno, u augustu 2002. godine, proglašen odlukom Visokog predstavnika. Od njegovog osnivanja, kada su u Tužilaštvu radila svega četiri tužioca, do 2007. godine zaposleno je 26 domaćih i međunarodnih tužilaca. U prve tri godine rada Tužilaštvo BiH je otvorilo 1.453 istrage te podiglo 471 optužnicu.

U Tužilaštvu BiH je u martu 2005. uspostavljen Odjel za ratne zločine, koji procesuiru predmete ratnih zločina koji su započeti unutar zemlje, ali i predmete i istrage koji su već ili će uskoro biti upućeni iz Haškog tužilaštva. Tužilaštvo BiH je organizirano u tri odjela: Odjel za opći kriminal, Posebni odjel za ratne zločine i Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju. Glavni tužilac nadzire rad svih odjela i službi, a pritom se oslanja na Zakon o Tužilaštvu BiH i Pravilnik o radu Tužilaštva BiH. Glavni tužilac je također zadužen za pripremu i izvršenje budžeta. Zamjenici glavnog tužioca obavljaju dužnost rukovodilaca posebnih odjela. Rukovodioci posebnih odjela imaju zamjenike koji se biraju iz reda tužilaca posebnih odjela.

Prema strateškom planu, Tužilaštvo bi do 2009. godine trebalo postati institucija u kojoj će raditi samo domaće osoblje.

ORGANIZACIONA ŠEMA ODJELA ZA RATNE ZLOČINE

3.3 Imenovanje tužilaca

Domaći tužioci

Tužioce Tužilaštva BiH, kao i glavnog tužioca i njegove zamjenike, imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće. Glavni tužilac i zamjenici glavnog tužioca imenuju se na mandat od šest godina i mogu biti ponovo imenovani. Njihov mandat može prestati ranije u slučaju da podnesu ostavku, navrše starosnu dob propisanu za obavezan odlazak u penziju, ili budu razriješeni dužnosti. Glavni tužilac BiH trenutno je Marinko Jurčević.

Međunarodni tužioci

Prelaznom odredbom Zakona o Tužilaštvu BiH, Član 18, data je mogućnost imenovanja međunarodnih tužilaca Odjelu za ratne zločine i Odjelu za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju. Međunarodni tužioci će biti imenovani dok traje prelazni period, odnosno ne duže od pet godina od osnivanja Tužilaštva. Istom odredbom je definirano da međunarodni zamjenici glavnog tužioca obavljaju dužnost rukovodilaca posebnih odjela. Međunarodni tužioci neće biti krivično gonjeni, hapšeni ili pritvarani, niti će odgovarati u građanskom postupku za mišljenja koja daju ili odluke koje donose u okviru svojih službenih dužnosti. Međunarodni tužioci su ovlašteni da koriste engleski jezik u svim postupcima pred Sudom BiH ili u okviru njihovog djelokruga poslova.

3.3.2 Posebni odjel za ratne zločine pri Tužilaštvu BiH

Na čelu Posebnog odjela za ratne zločine Tužilaštva BiH nalazi se zamjenik glavnog tužioca, koji je ujedno i šef tog odjela. Tužilaštvo je nadležno za sprovođenje istrage za krivična djela ratnih zločina za koja je nadležan Sud BiH, te za procesuiranje počinitelja pred Sudom BiH. Tužilaštvo djeluje u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, Zakonom o Tužilaštvu BiH, Zakonom o Sudu BiH, Kaznenim zakonom BiH, Zakonom o zaštiti svjedoka i programu zaštite svjedoka, te Zakonom o ustupanju predmeta od MKSJ-a Tužilaštvu BiH, kao i Sporazumom o uspostavi Ureda registrara. Postoje još i dva podzakonska akta koja su bila nužna za uspostavu i rad ovog odjela, a to su Orijentacioni kriteriji za pregled predmeta pravila puta i Pravilnik za pregled predmeta. Tim podzakonskim aktima zacrtana je organizacija i strategija rada ovog odjela. Posebni odjel za ratne zločine Tužilaštva BiH sastoji se od šest timova, koji pokrivaju šest regija u BiH.

- Tim 1 pokriva sjeverozapadnu BiH i dio Posavine;
- Tim 2 pokriva središnju BiH;
- Tim 3 pokriva istočnu BiH i dolinu Drine i dio Posavine;
- Tim 4 pokriva Sarajevo i istočnu BiH uključujući Foču;
- Tim 5 pokriva zapadnu Hercegovinu i dolinu Neretve;
- Tim 6 pokriva Srebrenicu

Prema najavama iz Ureda visokog predstavnika, u toku 2007. godine trebao bi biti formiran i istureni Ured za Srebrenicu na čijem čelu će biti međunarodni tužioci.

U Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH uspostavljene su nove strukture, kao što su Odjel za pravno savjetovanje i Odjel za istraživanje i analizu s ciljem nadgradnje domaćih kapaciteta. Ovi odjeli pružaju vitalnu podršku istražnim timovima u oblastima pravne analize (međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo o ljudskim pravima) i analize dokaza (civilne i vojne strukture, oblasti kriminalnih aktivnosti, hronologija konflikta, itd).

Struktura tužilačkih timova po regijama

Na čelu svakog tima nalazi se domaći tužilac, kojem pomaže međunarodni tužilac i još jedan domaći. Pored tužilaca, ove timove čine još pravni savjetnici i saradnici, istražitelji, koordinatori predmeta, prevodioci i daktilografi. Određeni broj domaćih i međunarodnih pravnih savjetnika pomaže u radu Odjela i daje savjete o operativnim i organizacionim pitanjima, te pitanjima koja se odnose na međunarodno pravo, i ostvaruje kontakt sa MKSJ-om po pitanju ustupanja predmeta i dokaznog materijala. Osim strukture regionalnih tužilačkih timova, Posebni odjel Tužilaštva BiH ima Odsjek za administraciju, Odsjek za dokaze, te Odsjek za istraživanje i analizu.

Posebni Odjel za ratne zločine Tužilaštva BiH ima mandat nad predmetima koje prima iz četiri izvora:

Prvu grupu čine predmeti u kojima je optužnicu potvrdio Haški tribunal, a Tužilaštvo Tribunala je nakon toga, po Pravilu 11 bis, podnijelo prijedlog da se predmet ustupi domaćem pravosuđu. Od uspostave Odjela 1 podneseno je ukupno 14 prijedloga, a za šest je donesena odluka da budu prosljeđeni u BiH. Optužnica se prilagođava zakonima BiH te se podnosi Sudu, koji donosi odluku o prihvatanju.

Druga grupa su predmeti u kojima Tužilaštvo MKSJ-a nije završilo svoje istrage. Ovdje se radi o predmetima u kojima nisu podignute optužnice pred MKSJ-om. Tužilaštvo Tribunala će ove predmete ustupiti domaćem tužilaštvu, čija je odgovornost da ovakve istrage privede kraju na osnovu dokaza dobijenih od Tužilaštva MKSJ-a, te da podigne optužnice u onim slučajevima gdje postoji dovoljno dokaza za to.

Treća grupa su predmeti dostavljeni Tužilaštvu MKSJ-a od kantonalnih/okružnih tužilaštava i drugih istražnih organizacija po "Pravilima puta". Posebni odjel za ratne zločine Tužilaštva BiH izvršio je reviziju svih predmeta koji su prema "Pravilima puta" dobili oznaku "A". To su predmeti protiv ukupno 743 počinioca i od toga je identificirano 206, koji su oćenjeni kao "vrlo osjetljivi", te će se procesuirati pred Odjelom za ratne zločine Suda BiH.

Četvrta grupa su predmeti iz istraga započetih poslije oktobra 2004. godine (kada je jedinica "Pravila puta" pre-stala raditi) na kantonalnom/okružnom nivou. Ovakvih predmeta je jako mnogo.

3.4 Ured registrara

Ured registrara je administrativno tijelo čija je funkcija da pruža administrativnu podršku odjelima Suda BiH i Posebnom odjelu Tužilaštva, kako bi se osigurala pravična suđenja osobama optuženim za ratne zločine. Ured registrara formiran je na osnovu Sporazuma između Visokog predstavnika i Bosne i Hercegovine (koji su 1. decembra 2004. godine potpisali Visoki predstavnik i članovi Predsjedništva BiH). Ovaj sporazum je pretrpio promjene u septembru 2006. godine. Najvažnija promjena je da je funkciju registrara preuzeo domaći stručnjak, te je uspostavljeno Tranzicijsko vijeće.

Cilj ovog sporazuma je da se u periodu od pet godina izvrši integracija i tranzicija Ureda registrara u domaće institucije, što je predviđeno planom od šest faza. Tokom planiranog perioda do 2009. godine treba se izvršiti integriranje domaćeg osoblja u sve relevantne domaće institucije u BiH, te da se na njih prenese vlasništvo nad imovinom Ureda registrara.

U toku je peta faza sprovedbe plana (od augusta 2006. do januara 2008. godine), u sklopu koje bi se trebao promijeniti omjer stranih i domaćih sudija u sudskim vijećima pri Odjelu 1 Suda BiH. Umjesto dvaju stranih i jednog domaćeg sudije, u sastavu vijeća će biti dva domaća i jedan strani sudija. Trenutno na Sudu BiH ima 47 sudija, od kojih je 32 iz BiH, a 15 međunarodnih. Od ovog broja, pred Odjelom za ratne zločine je pet domaćih i 15 međunarodnih sudija, dok je u Apelacionom vijeću ovog odjela jedna domaća sutkinja i dvoje međunarodnih.

Završna faza plana tranzicije, koja će trajati od januara 2008. do augusta 2009. godine, podrazumijeva odlazak ostatka stranih sudija i tužilaca. Nadležnost nad Sudom i Tužilaštvom BiH će u potpunosti biti u rukama domaćeg osoblja. Ovaj plan se već uveliko provodi i u drugim pravosudnim institucijama, pa je tako tokom 2006. godine došlo do prenosa odgovornosti sa međunarodnih upravljačkih struktura Ureda registrara na domaće osoblje, što je, između ostalog, uključivalo povlačenje međunarodnog registrara, međunarodnog zamjenika registrara i međunarodnog šefa administracije. Prema Sporazumu, od 2006. uspostavljena su dva registrara – jedan za Sud i jedan za Tužilaštvo.

Registarar Suda odgovoran je za:

- utvrđivanje broja međunarodnih sudija;
- vršenje dužnosti u vezi sa zapošljavanjem međunarodnih sudija;
- pružanje usluga administrativne podrške Odjelu I i II Suda, uključujući i upravljanje i nadzor nad Odjeljenjem za sudsku upravu odgovornim za vođenje sudnica, postupanje sa spisima predmeta i rukovanje tehničkom opremom u sudnicama;
- upravljanje Odjeljenjem za sudsku podršku, koje pruža pravnu podršku sudijama;
- upravljanje Uredom za podršku svjedocima, koji pruža logističku i psihološku podršku svjedocima prije, tokom i nakon suđenja;
- održavanje veze sa sudskim vijećima i registrarom MKSJ-a u pogledu prebacivanja predmeta u Bosnu i Hercegovinu i ostalih relevantnih pitanja;
- donošenje pravilnika za odjeljenja Ureda registrara;
- osiguravanje ostvarivanja odobrenih budžeta kao i provođenja Plana tranzicije.

Registar Tužilaštva odgovoran je za:

- utvrđivanje broja međunarodnih tužilaca;
- zapošljavanje međunarodnih tužilaca;
- administrativnu podršku posebnim odjeljenjima Tužilaštva;
- opći nadzor nad odjeljenjima Ureda registrara za podršku tužiocu;
- osiguravanje osoblja za podršku tužilačkim timovima, a radi pružanja pomoći tužiocima;
- olakšavanje saradnje sa Uredom tužioca MKSJ-a i održavanje veze s tim uredom i Uredom registrara, u vezi s prebacivanjem predmeta sa MKSJ-a u BiH i ostalim relevantnim pitanjima;
- donošenje pravilnika za odjeljenja Ureda registrara;
- osiguravanje ostvarivanja odobrenih budžeta kao i provođenja Plana tranzicije.

Tranzicijsko vijeće je nova institucija uspostavljena ovim sporazumom. U Vijeću sjede predsjednik Suda, glavni tužilac, registrari, predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, ministar finansija i trezora i ministar pravde Bosne i Hercegovine, te direktor Direkcije za evropske integracije. Tranzicijsko vijeće bira svog predsjedavajućeg. Pomoć u radu Vijeća pružaju dva međunarodna eksperta koji imaju položaj posmatrača. Članovi Tranzicijskog vijeća djeluju po službenoj dužnosti te ne primaju nikakvu naknadu iz budžeta Ureda registrara, kao ni posmatrači.

Tranzicijsko vijeće ima savjetodavnu ulogu i odgovorno je za koordiniranje tranzicije Ureda registrara u domaće institucije. Pored ostalog, uloga Vijeća je da koordinira provođenje Strategije integracije i tranzicije Ureda registrara, da radi na pregledu promjena u organizacijskoj strukturi Ureda registrara po prijedlogu Upravnog odbora; da pruža pomoć u pripremi vanrednog planiranja, uključujući i razvoj pristupa rješavanju pitanja kapaciteta za krivično gonjenje i presuđivanje u predmetima ratnih zločina, ako se, naprimjer, sa MKSJ-a prebaci veći broj predmeta nego što je predviđeno; da se zalaže na domaćem nivou da se osigura godišnji rast budžeta BiH za potrebe pravosudnih institucija; da se zalaže na međunarodnom planu kako bi se osigurala kontinuirana finansijska podrška; da pruža pomoć u izradi i provođenju plana tranzicije za Odsjek krivične odbrane i nadzor nad provođenjem; da pruža pomoć u izradi i provođenju prijedloga tranzicije ovlaštenja Ureda registrara u vezi sa zaštitom svjedoka, uključujući i zaključivanje sporazuma o relokaciji; da nadzire provođenje tranzicije, uz uspostavu vremenske dinamike za utvrđene faze; da koordinira poslove na izradi izmjena i dopuna propisa potrebnih radi provođenja tranzicije ovlaštenja Ureda registrara i integracije domaćeg osoblja u domaće institucije; da radi na pregledu i ocjenjivanju godišnje i tromjesečne budžetske prognoze koje iznosi Upravni odbor; da imenuje unutrašnje i vanjske revizore za Ured registrara te radi na pregledu revizorskih izvještaja; da koordinira aktivnosti Ureda registrara i zvaničnika BiH na prikupljanju sredstava, uključujući i rukovođenje i pripremanje dodatnih donatorskih konferencija i koordiniranje aktivnosti na ministarskom ili vladinom nivou sa ostalim državama i Evropskom komisijom.

Pored toga, pri Uredu registrara egzistira i Upravni odbor, koji čine registrari, načelnik finansija i još najmanje jedan član vodećeg osoblja Ureda, kojeg predlažu registrari a prihvata Tranzicijsko vijeće. Upravni odbor je odgovoran da olakša provođenje Strategije integracije i tranzicije Ureda registrara.

3.4.1 Administrativni odsjek

Administrativni odsjek Ureda registrara obuhvata Kadrovsku službu, Službu nabavke, Službu za budžet i finansije, Službu sigurnosti, Službu informacione tehnologije, Prevodilačku službu i Službu za održavanje zgrade. Prevodilačka služba pruža usluge simultanog prevodenja na suđenjima, kao i pisane prevode pravne dokumentacije. Osim toga, ova jedinica prevodi sve dokumente relevantne za istraživanje zločina, kao i ispitivanje svjedoka i osumnjičenih, te interne sastanke i sastanke između osoblja Suda i drugih ovlaštenih agencija. Služba informacione tehnologije je zadužena za tehničku potporu. Ova služba je također razvila mogućnost svjedočenja iz drugih zemalja putem video i audio linka. Sva saslušanja pred Odjelom 1 također se snimaju u audio i video formatu, te arhiviraju.

3.4.2 Odsjek uprave Suda

Osnovne funkcije Odsjeka uprave Suda:

- Razvoj, implementacija i upravljanje automatiziranim sistemom dodjele predmeta kako bi se osigurala pravedna, nepristrasna i efikasna raspodjela posla u raspravnim i žalbenim vijećima;
- Upravljanje sudskim informacijama – elektronska obrada, upravljanje i davanje informacija vijećima, strankama i drugim stranama (npr. javnosti, putem sigurne internet stranice);
- Upravljanje sudskim spisima – automatski sistem za prijem i efikasnu obradu, spremanje, praćenje i nalaženje spisa, dokumenata i dokaza putem korištenja najnovije dostupne tehnologije;
- Podrška Sudu i suđenjima i upravljanje predmetima – pružanje spektra usluga podrške pretresnim vijećima, uključujući efikasno upravljanje predmetima (npr. zakazivanje rasprava, pružanje informacija vijećima, pregled i praćenje spisa), te korištenje moderne opreme sudnice za podršku vođenju postupka (npr. digitalno snimanje, simultano prevođenje, elektronski transkripti, elektronsko izvođenje dokaza, itd);
- Podrška općim operacijama Ureda registrara – elektronsko upravljanje spisima i uslugama, kao što su glavne knjige, upisnici i prepiska, te radom drugih struktura Ureda registrara, kao što je sudska biblioteka. Korisnici biblioteke su jedino uposlenici Ureda registrara, Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine, s tim da biblioteka stoji na raspolaganju i ostalim zainteresiranim u smislu pružanja nekih osnovnih informacija i smjernica. Osnovna težnja biblioteke je razviti se u jedinstveni bibliotečki i dokumentacioni centar, koji će biti nezaobilazan i stalni vid podrške radu organa Ureda registrara, Suda i Tužilaštva BiH. Biblioteka trenutno raspolaže sa oko 600 naslova, uglavnom iz oblasti krivičnog prava i međunarodnog humanitarnog prava. Jedan manji dio fonda je nabavljen putem donacija, a ostatak je kupljen u skladu s potrebama Ureda registrara, Suda i Tužilaštva BiH.

Važno je naglasiti da je ovaj odsjek već pod nadzorom predsjednika Suda BiH i domaćeg registrara. Od usluga koje pruža Odsjek uprave suda izdvaja se automatizirani sistem dodjele predmeta – program koji raspoređuje slučajeve u odgovarajuća sudska vijeća.

Ovakav način alokacije predmeta znači da kompjuter dodjeljuje određeni predmet vijeću koje on i odabere. Štaviše, ovaj sistem obezbjeđuje optimalno korištenje jednog vijeća. Svako vijeće učestvuje u svim stepenima predmeta. Naprimjer, vijeće 1 vrši preliminarnu mjere u jednom slučaju, u drugom slučaju određuje žalbe na pritvor, dok u trećem slučaju predsjedava glavnim pretresom predmeta.

3.4.3 Odsjek za pravnu podršku

Odsjek za pravnu podršku je odgovoran za popunjavanje i organizaciju pravnih timova koji su potrebni za davanje podrške pretresnim vijećima. Uposlenici ovog odsjeka su zaduženi za pisanje nacрта odluka i presuda, istraživanje kompleksnih pravnih stvari, te pružanje podrške sudijama Suda. Svako od sudskih vijeća Odjela 1 ima na raspolaganju tim od tri osobe za pravnu podršku. Svaki od timova se sastoji od domaćeg pravnika, jednog domaćeg i jednog međunarodnog pripravnika.

3.4.4 Odsjek za podršku Tužilaštvu

Primarna svrha Odsjeka za podršku Tužilaštvu je pružanje administrativne i logističke podrške Tužilaštvu u prelaznom periodu u svrhu izgradnje kapaciteta za upravljanje predmetima te uspostavu sistema evidencije predmeta, njihovu dodjelu i praćenje. Organizacija stručnog usavršavanja i obuke jedna je od ključnih komponenti usluga podrške Tužilaštvu, kao i koordinacija aktivnosti domaćih i međunarodnih institucija, s ciljem organizacije programa obuke iz oblasti vođenja istraga, upravljanja predmetima, pripreme suđenja, zastupanja na suđenju, te međunarodnog i domaćeg materijalnog krivičnog prava. Ova jedinica je, između ostalog, bila zadužena za pravljenje strategije za selekciju predmeta koje će preuzeti Odjel 1.

3.4.5 Odsjek krivične odbrane

Odsjek za podršku odbrani u krivičnom postupku, odnosno Odsjek krivične odbrane (OKO), formiran je u koordinaciji s predsjednikom Suda BiH, kao nezavisno tijelo za pružanje pravne i logističke podrške advokatima odbrane koji postupaju pred Sudom u predmetima ratnih zločina. Djeluje kao savjetodavno tijelo za odbranu i pruža podršku u svim fazama postupka. Svrha mu je da osigura da osumnjičeni ili optuženi za krivično djelo imaju efikasan pristup pravnim savjetima i pomoći, te zastupanju pred Sudom, u skladu sa interesima pravičnosti. OKO pruža administrativnu i pravnu podršku advokatima odbrane koji zastupaju predmete ratnih zločina, što uključuje organizaciju usavršavanja, kako bi se osiguralo da advokati odbrane budu osposobljeni te da imaju potrebnu stručnost u posebnim oblastima prava koje se pojavljuju u predmetima ratnih zločina.

Odsjek krivične odbrane fizički je odvojen od Suda BiH, smješten je u centru Sarajeva (Skenderija), a na njegovom čelu je do 2006. godine bio međunarodni stručnjak, kojeg je potom zamijenio državljanin BiH. Asistent za administraciju i asistent za jezik pružaju podršku ovom odsjeku, Podršku advokatima odbrane, OKO pruža pet timova za podršku (TPO), koji su raspoređeni po pet geografskih regiona BiH. Pored stručnog pravnog savjetovanja koje uposlenici OKO-a pružaju advokatima odbrane, oni također provode detaljna pravna istraživanja kako bi bili u mogućnosti advokatima odbrane pružiti potrebne informacije te im pomoći u pripremi i prezentaciji pravnih argumenata u različitim pravnim oblastima.

Osnovne funkcije Odsjeka krivične odbrane:

- Davanje informacija svim optuženim licima o tome kako davati upute braniocu;
- Utvrđivanje potrebnih kvalifikacionih uslova, u saradnji s predsjednikom Suda BiH, koje branioci trebaju ispuniti kako bi mogli zastupati pred Sudom. Naime, da bi advokat ispunio ove uslove, mora imati najmanje sedam godina radnog iskustva kao sudija ili tužilac i advokat, mora dobro poznavati zakone iz oblasti ratnih zločina (bilo da se radi o iskustvu ili specijalizaciji), te mora poznavati Zakon o krivičnom postupku (također bilo da se radi o iskustvu ili posebnoj edukaciji iz te oblasti);
- Pomaganje branjenicima pri izboru branioca koji ispunjava uslove za zastupanje pred Sudom;
- Utvrđivanje, uz savjet i pristanak Suda, koji optuženici imaju pravo na pravnu pomoć za koju će naknade u potpunosti ili djelimično platiti država. Član 45. Zakona o krivičnom postupku BiH zahtijeva obaveznu odbranu u predmetima gdje su moguće dugotrajne zatvorske kazne, što se, dakle, odnosi na sva suđenja u predmetima ratnih zločina. Član 46. istog zakona određuje da, ukoliko optuženi u ovim predmetima nemaju mogućnost da plate branioca, to postaje obaveza države. Na Sudu se utvrđuje kojim optuženicima će država platiti advokata odbrane.
- Utvrđivanje sadržaja te besplatne pravne pomoći;
- Osiguravanje odgovarajućeg sistema naknada za branioce i ostale članove branilačkog tima. Sistem naknada definiralo je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine u skladu s državnim tarifom. Nije određen različit sistem naknada za branioce i članove branilačkih timova, pa je pretpostavka da će svim advokatima biti isplaćen isti iznos u skladu s tarifom. Također, nema stavki, u skladu s tarifom, koje određuju sistem naknada za članove branilačkih timova koji vrše istraživanja, niti je određeno koliki se iznos treba unaprijed isplatiti braniocima za troškove odbrane.
- Procjenjivanje zahtjeva za naknadu koje podnose branilački timovi.

Konsultanti OKO-a

Radi ograničenog budžeta, OKO nema mogućnost da kao konsultante zapošljava međunarodne pravne stručnjake. Zbog toga konsultanti se zapošljavaju na bazi kratkoročnih ugovora i djeluju u okviru specifičnih pravnih pitanja, te asistiranju u određenim, pojedinačnim predmetima.

Administrativna podrška OKO-a

Uredi OKO-a pružaju advokatima odbrane mogućnost da koriste njihove računare i ostalu opremu potrebnu za istraživanje, te efikasno zastupanje svojih klijenata pred Sudom BiH. Također, OKO rukovodi procesom aplikacije, kroz koji se advokati prijavljuju te stiču licencu da pred Sudom BiH brane optuženike.

Trening

OKO organizira treninge i edukaciju kroz koju advokati moraju proći kako bi dobili licencu za rad pred Sudom BiH. Također, ovaj odsjek omogućuje nastavak profesionalne obuke, te specijalizaciju u drugim oblastima prava ili u sudskoj proceduri.

OKO organizuje dva vida profesionalne obuke za advokate: redovne dvodnevne seminare o novom krivičnom zakonodavstvu, te o međunarodnom humanitarnom pravu. Pohađanjem ovih seminara advokati ostvaruju kriterije potrebne za postavljanje na listu ovlaštenih za zastupanje pred oba odjela Suda BiH.

Od 2007. godine uveden je i „The continuous professional training (CPT)“, odnosno kontinuirana profesionalna edukacija u vidu jednodnevne specijalističke obuke na određenu temu, sa vrlo detaljnom analizom i praktičnim pristupom. Pohađanje minimalno jednog jednodnevnog seminara, obavezne su za branioce koji su na listi ovlaštenih da zastupaju pred Odjelom za ratne zločine i uslov su za njihov ostanak na toj listi.

Od druge polovine 2005, kada je OKO počelo sa seminarima, do juna 2007. ukupno je 471 advokat prošao ovu vrstu edukacije. U okviru CPT obuku je prošlo ukupno 174 advokata.

Prema zvaničnim podacima OKO, na listi ovlaštenih branilaca specijalnog odjela I i II ukupno ima 190 osoba i to:

1. Glavnih branilaca za Odjel za ratne zločine – 112
2. Dodatnih branilaca za Odjel za ratne zločine – 16

OKO objavljuje sve konkurse i pozive za obuku na svom web siteu www.okobih.ba. Ovaj odsjek također objavljuje periodični magazin pod nazivom Izvještaj o ratnim zločinima.

3.4.6 Tim za pritvorsku/zatvorsku jedinicu

U sklopu projekta izgradnje zgrade Suda i Tužilaštva BiH napravljen je i posebni pritvorski objekat na istoj lokaciji. Upravljanje posebnim pritvorskim objektom obavlja Ministarstvo pravde BiH, putem svog sektora za izvršenje krivičnih sankcija. Do 15. juna 2005. godine pritvorska jedinica imala je međunarodnog upravitelja. Nakon toga imenovan je domaći upravitelj i ostalo osoblje. Odsjek za pritvor odgovoran je za angažiranje, podršku i nadzor rukovodnog osoblja pritvorskog objekta.

Pitvorska jedinica ima 21 jednokrevetnu ćeliju, površine od 13 kvadratnih metara. U skoroj budućnosti Pritvorska jedinica će se proširiti, odnosno povećati broj ćelija.

Unutrašnjost Pritvorske jedinice

Ulaz u Pritvorsku jedinicu

Svaka ćelija opremljena je mokrim čvorom, grijanjem, klimatizacijom i TV-om. Osim toga, pritvorenici na raspolaganju imaju sobu za sastanke sa advokatima, prostor za šetnju, teretanu, biblioteku, priručnu ambulantu i sobu za molitve. U posebnoj prostoriji pritvorenici mogu, prema potrebi, tokom cijelog dana primati posjete svoga advokata. Pritvorenici imaju pravo na šetnju na otvorenom u trajanju od dva sata u toku dana, pet i po sati dnevno za zajedničke aktivnosti u biblioteci i teretani, te trideset minuta dnevno za posjete porodice. Ostatak vremena provode u svojim ćelijama. Porodica ima pravo svakodnevno donositi hranu koja odgovara normalnim dnevnim potrebama pritvorenika, a maksimalna težina ne smije prelaziti 5 kg dnevno. U ovoj pritvorskoj jedinici pritvorenici ostaju tokom sudskog procesa.

Odsluženje kazne vršit će se u entitetskim kazneno-popravnim institucijama dok se ne izgradi zatvor u kojem će kaznu izdržavati osuđenici s cjelokupne teritorije Bosne i Hercegovine. U 2006. godini počele su aktivnosti na izgradnji državnog zatvora. Dana 22. novembra 2006. zvanično je počela izgradnja zatvora (ceremonija polaganja kamena temeljca) u sarajevskom naselju Ilidža, 10 km od zgrade Suda.

Ministarstvo pravde BiH je napravilo srednjoročni [strateški plan](#) za period od 2006. do 2008. godine, kojim je predviđena izgradnja Zatvora BiH i uspostava djelotvornog, efikasnog i održivog sistema izvršenja krivičnih sankcija na državnom nivou. U saradnji sa Uredom registrara, Ministarstvo pravde je za početak provođenja projekta izgradnje zatvora obezbijedilo finansijska sredstva iz državnog budžeta BiH za 2006. godinu. Budžet za cjelokupni projekat izgradnje zatvora iznosi 14,4 miliona eura. Problem nedostatka adekvatnog smještaja za osobe u pritvoru, ili osuđene na kaznu zatvora, već dugo postoji, a do izražaja je naročito došao nakon objavljivanja izvještaja britanskog Odjela za međunarodni razvoj (DFID) u aprilu 2006. godine.

Prema ovom izvještaju, zatvorski kapaciteti u Bosni i Hercegovini popunjeni su 105 posto. Uz to, postojeći entitetski zatvori zatvorenog tipa nemaju kapacitete za držanje opasnih zatvorenika na siguran ili osiguran način. U prilog ovome ide i događaj od 25. maja 2007. godine, kada je Radovan Stanković pobjegao iz zatvora u Foči, gdje je izdržavao dvadesetogodišnju kaznu za zločine počinjene u Foči tokom 1992. godine. Na teritoriji BiH trenutno postoji 15 zatvora, od čega osam u Federaciji, šest u Republici Srpskoj, te državna pritvorska jedinica pri Sudu BiH. Prema podacima Ministarstva pravde, realizacijom projekta izgradnje Zatvora BiH bila bi osigurana ustanova sa visokim stepenom sigurnosti za 340 osuđenika i pritvorenika, u skladu sa standardima Evropskog zatvorskog pravilnika i zakona BiH uz ispunjavanje uslova ekonomičnosti.

3.4.7 Odsjek za međunarodni protokol

Odsjek za međunarodni protokol rukovodi procesom angažiranja osoba koje su uputile i čiji boravak u BiH finansiraju vlade drugih zemalja ("sekondirana" lica). Također, ovaj odsjek pregovara o uslovima sekondiranja ili dobrovoljnom radu međunarodnih sudija, tužilaca, pravnika bez pravosudnog ispita i pripravnika. Njegov je zadatak uspostaviti i voditi protokol, obuku i usluge podrške gore navedenim međunarodnim pravnicima, kako bi se osiguralo da osobe s međunarodnim ugovorima budu potpuno spremne da se u cijelosti i stvarno posvete radu Suda BiH.

3.4.8 Odsjek za sigurnost

Odsjek za sigurnost, u koordinaciji sa Sudskom policijom BiH i drugim relevantnim tijelima za provođenje zakona, obezbjeđuje sigurnost svih aktivnosti Suda BiH.

3.4.9 Odsjek za podršku svjedocima

Uspostavljanjem Odsjeka za brigu o žrtvama i svjedocima ukazuje se na činjenicu da zaštita svjedoka od vanjskih uticaja predstavlja sastavni element svakog procesa krivičnog gonjenja. Od suštinskog značaja za sudski proces jeste da svjedocima bude omogućeno da svoje iskaze daju u okruženju koje će biti oslobođeno uticaja prijetnji, prisile ili korupcije. U širem kontekstu suđenja za ratne zločine, tamo gdje su zločini moguće bili počinjeni u mnogo većem obimu i gdje su različite zajednice i dalje međusobno neprijateljski raspoložene, potreba za zaštitom i podrškom svjedocima naročito dobija na značaju. Zaštita svjedoka se postiže time što će se osigurati fizička, pravna i materijalna sigurnost potencijalnih ili postojećih svjedoka.

Pored toga, obaveza je države da pruži sigurnost i dobrobit svjedocima koji su pozvani da se pojave pred Sudom. Ovaj odsjek se trenutno sastoji od međunarodnog vođe jedinice, dva domaća psihologa i dva domaća asistenta. Do sada je pripremljen interni protokol koji se odnosi na pružanje pomoći i zaštite svjedocima. Odsjek za podršku svjedocima također radi na realizaciji aktivnosti usmjerenih ka ostvarivanju ovih ciljeva. Također, ovaj odjel pomaže u uspostavljanju infrastrukture neophodne za osiguravanje pravne, materijalne i fizičke sigurnosti potencijalnih ili postojećih svjedoka. (Načini zaštite svjedoka bit će detaljnije objašnjeni u poglavlju 4.3)

3.4.10 Odsjek za odnose s javnošću

Pri Sudu BiH

Odsjek za odnose s javnošću dostavlja informacije o Odjelu za ratne zločine stranim i domaćim medijima, kao i stanovništvu BiH. Zaduženi su za komunikaciju sa medijima, ali i građanima. Ured je također angožovan za organizovanje posjeta studenata, domaćih i međunarodnih, te predstavnika raznih organizacija koje su zainteresovane za rad ove institucije. Svako ko želi posjetiti Sud BiH, treba da ispuni Zahtijev za posjetu Sudu BiH dostupan na www.sudbih.gov.ba.

Predstavnici Odjela za odnose sa javnošću jedini su ovlaštenici da daju izjave u ime Suda, ukoliko predsjednica Suda ne odluči drugačije. Mediji ipak imaju mogućnost tražiti intervju od drugih uposlenika i to također putem pismenog zahtjeva (formular dostupan na web stranici Suda BiH).

Prema postojećim zakonskim propisima, suđenjima može prisustvovati svaka osoba starija od 18 godina koja posjeduje validnu legitimaciju. Medijima je kao i javnosti dozvoljeno da prate također sva suđenja, osim zatvorenih sjednica, ali je zabranjeno unošenje bilo kakve opreme za snimanje, kao i mobilnih telefona. Ured za odnose sa javnošću je zadužen da medijima prema potrebi obezbijedi snimke sa suđenja, te audio i video zapise. Zahtjevi se također podnose putem zvanične web stranice Suda BiH.

Pri Tužilaštvu BiH

Ured za odnose s javnošću dostavlja medijima i javnosti informacije o radu Tužilaštva. Ured je u mogućnosti javnosti dostaviti sve informacije izuzev one koje mogu ugroziti tekuće ili buduće istrage, otkriti identitet osumnjičenih prije nego što se donese odluka Suda BiH o njihovom pritvaranju ili se ne potvrdi optužnica, te koje krše princip poštivanja pretpostavke nevinosti – svaki osumnjičeni je nevin pred zakonom dok mu krivnja nije dokazana sudskom presudom. Ured za odnose s javnošću također organizira davanje intervju a i izjava medijima. Svi koji žele kontaktirati sa Tužilaštvom više informacija, te formulare za zahtjeve određenih informacija, mogu naći na www.tuzilastvobih.gov.ba

3.4.11 Odsjek za pravno savjetovanje

Odsjek za pravno savjetovanje obavlja osnovne funkcije pravnog savjetnika registrara. Osnovan je na sličan način kao i Odsjek za savjete po pravnim pitanjima i smjernicama Ureda registrara Haškog tribunala i ima slične obaveze i odgovornosti. Ove odgovornosti, između ostalog, uključuju i sljedeće:

- tumačenje i pomoć u primjeni pravnih mehanizama u vezi sa statusom, privilegijama i imunitetom Ureda registrara i njegovog osoblja;
- vršenje istraživanja i priprema dokumentacije sa analizama i politikom za registrara;
- pripremu pravnih mišljenja po pitanjima u vezi s nadležnošću registrara i mandatom Ureda registrara;
- davanje savjeta u vezi sa statusom i izradom pravnog okvira i zakona koji se tiču rada Ureda registrara, Suda i Tužilaštva BiH;
- davanje savjeta o institucionalnim i drugim operativnim modalitetima u vezi s radom Ureda registrara;
- pregled, savjete i izradu sporazuma, uključujući i komercijalne ugovore;
- davanje pravnih savjeta o kadrovskim i drugim operativnim aktivnostima Ureda registrara, uključujući i tumačenje i primjenu finansijskih i kadrovskih propisa i pravila;
- pregled i davanje savjeta o odnosima sa drugim međunarodnim organizacijama, pregovaranje o sporazumima o saradnji i memorandumima o razumijevanju, te učestvovanje u projektima sa takvim organizacijama;
- davanje savjeta u vezi sa sudskom saradnjom s Haškim tribunalom i drugim međunarodnim organizacijama kao što su EUPM, OSCE i ostale;
- pripremu sporazuma između Ureda registrara i Bosne i Hercegovine i drugih država;
- zaključivanje sporazuma o saradnji i izmještanju, posebno u sljedećim oblastima: zaštita svjedoka, izručivanje, regionalna saradnja u krivičnim stvarima, izricanje presude, savjeti u vezi sa implementacijom sporazuma;
- davanje savjeta u vezi sa sudskom saradnjom s domaćim vlastima u BiH;
- izradu okvira i davanje savjeta u odnosu na disciplinska pitanja i smjenjivanje s dužnosti osoblja, te na diskvalifikacije, smjene ili ostavke;
- izradu pravnog okvira za pritvorski objekat.

4. Pregled zakonskih okvira

Jedan od uslova za uspostavu Odjela za ratne zločine Suda BiH bilo je i usvajanje paketa zakona koji bi osposobili domaći pravosudni sistem za suočavanje sa slučajevima ratnih zločina na najefikasniji način. Usvojen je cijeli paket zakona: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu BiH, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Tužilaštvu BiH, Zakon o prenosu predmeta s Haškog suda na Tužilaštvo BiH i korištenju dokaza koje je prikupio Haški sud u postupcima na sudovima u BiH, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka i svjedoka pod prijetnjom, te Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH.

Do augusta 2007. godine ovi zakoni su pretrpjeli niz promjena i dopuna, a sve kao dio reforme cjelokupnog pravosudnog sistema BiH. Konačni cilj ovih opsežnih reformi je uspostava novog pravnog okvira BiH kojim će se osigurati da pravda bude efikasna, dostupna i jednaka za sve.

I Sud BiH i Odjel 1 tek u radu otkrivaju nedostatke u pravnoj praksi, te odgovorni ukazuju na potrebe za promjenama. Ista praksa primjenjivana je i u radu Haškog tribunala, koji je od osnivanja pravilnik o radu modificirao i više puta. Kada je riječ o procesuiranju ratnih zločina pred sudovima Bosne i Hercegovine (bilo da se radi o Odjelu za ratne zločine Suda BiH ili o kantonalnim/okružnim sudovima), neizostavno je potcrtati promjene unutar Krivičnog zakona BiH.

4.1 Promjene u Zakonu o krivičnom postupku BiH (ZKP)

Usvajanjem novog ZKP-a 2003. godine, krivični postupak definiran je kao kombinacija pravne tradicije BiH i modernih evropskih metoda istrage i efikasne sudske procedure. Promjene u odnosu na krivični postupak po starom ZKP-u mogu se pronaći u provedbi krivičnog postupka u svim njegovim fazama, u istrazi u krivičnom postupku, kao i u provedbi žalbenog postupka, ali i drugim brojnim odrednicama.

4.1.1 Zakonske pretpostavke

Neke od osnovnih pretpostavki u krivičnom postupku su: In dubio pro reo ili pretpostavka nevinosti, svako se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivica; i Ne bis in idem, tj. nikome ne može biti ponovo suđeno za djelo za koje je već bilo suđenje i za koje je donesena pravomoćna sudska odluka.

4.1.2 Istražni sudija vs. tužilac

Novi ZKP funkcioniра po principu “akuzatornosti” – što znači da se krivični postupak može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu tužioca. Ovim se ukida institucija istražnog sudije i određuje funkcija tužioca kao procesne stranke, čija je glavna obaveza provoditi istragu protiv osumnjičenih za izvršenje krivičnih djela i vršiti nadzor nad istražnim radnjama policije.

Ovaj zakon definira prava i dužnosti tužioca. Tako je definirano da tužilac, odmah po saznanju da postoji osnovana sumnja da je počinjeno krivično djelo, mora poduzeti potrebne mjere kako bi pokrenuo istragu za pronalaženje osumnjičenog, te rukovoditi i nadzirati tu istragu, ali i aktivnosti osoba koje rade na identifikaciji osumnjičenih i prikupljanju izvjava i dokaza. Tužilac također donosi odluke o davanju imuniteta, u skladu s ovim zakonom, i podnošenju zahtjeva za dostavljanje informacija od državnih organa, pravnih i fizičkih lica, izdaje pozive i naredbe, predlaže izdavanje kaznenog naloga, podiže i zastupa optužnicu pred sudom, podnosi pravne lijekove i obavlja druge poslove određene zakonom.

4.1.3 Iniciranje i sprovođenje istrage

Zakon određuje da su sve “službene i odgovorne osobe” u organima vlasti u BiH i javnim preduzećima i ustanovama obavezne prijaviti krivična djela o kojima su obaviještene. Također se ukazuje na obavezu svakog građanina da prijavi krivična djela. Prijava se podnosi tužiocu, u pisanoj ili usmenoj formi. Lažno prijavljivanje je kažnjivo djelo. Ukoliko tužilac odluči da se istraga ne sprovede, o razlozima je dužan obavijestiti kako podnosioca prijave, tako i oštećenog, u roku od tri dana. Podnosilac prijave i oštećeni imaju pravo podnijeti pritužbu uredu tužioca u roku od osam dana.

Ako tužilac zaključi da postoji dovoljno dokaza za osnovanu sumnju da je osumnjičeni učinio krivično djelo, priprema optužnicu i upućuje je sudiji za prethodno saslušanje, koji može potvrditi ili odbiti pojedine navode ili cijelu optužnicu i to u roku od osam dana. Tužilac ima pravo podnijeti novu ili izmijenjenu optužnicu, koja se ponovo podnosi na potvrđivanje. Nakon potvrđivanja optužnice, optuženi i branilac imaju pravo uvida u sve spise i dokaze koje je prikupio tužilac.

Tek po potvrđivanju optužnice, osumnjičeni postaje optuženi. Nakon potvrđivanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje obavještava optuženog da će u roku od 15 dana biti pozvan na izjašnjenje o krivici. Ako je osumnjičeni na slobodi, tužilaštvo može predložiti određenje pritvora. Ako je već u pritvoru, predlaže se produženje ili puštanje na slobodu.

4.1.4 Pritvor i zakonski rokovi

Rad Odjela 1 definiran je strogim zakonskim rokovima koji reguliraju dužinu pritvora osumnjičenom ili optuženom. Prema postojećim zakonskim odrednicama, pritvor se može odrediti u slučaju:

- da postoje okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva;
- da postoji osnovana bojazan da će ta osoba uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za krivični postupak, ili ako će ometati krivični postupak uticajem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače;
- da postoji bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo.

Pritvor se određuje rješenjem Suda, a na prijedlog Tužilaštva.

Pritvor u toku istrage

Ako tužilac podnese zahtjev za određivanje pritvora osumnjičenog dok je istraga u toku, sudija može odrediti pritvor ne duži od mjesec dana od dana lišenja slobode. Nakon tog roka za produženje pritvora je potrebno da sudija donese odluku o produženju pritvora i to za najviše dva mjeseca. Ako se postupak vodi za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili duže (gdje spadaju djela ratnih zločina), pritvor se može produžiti za još najviše tri mjeseca. Prema zakonu, u izrazito složenim slučajevima pritvor se može produžiti za još tri mjeseca. To znači da u toku istrage osumnjičeni za ratne zločine može ostati u pritvoru maksimalno devet mjeseci.

Protiv rješenja o produženju pritvora dopuštena je žalba o kojoj odlučuje Vanraspravno vijeće, no ta žalba ne zadržava izvršenje rješenja. Ako se po isteku ovih rokova ne potvrdi optužnica, osumnjičeni se pušta na slobodu.

Pritvor nakon potvrđivanja optužnice

Nakon potvrđivanja optužnice pritvor može trajati najduže tri godine u slučajevima krivičnih djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora, te dvije godine za slučajeve za koje je propisana kazna zatvora duža od 10 godina. I jedna i druga propisana kazna odnose se i na ratne zločine. Kontrola opravdanosti pritvora vrši se svaka dva mjeseca. Dozvoljena je žalba protiv ovih rješenja, no ona ne zadržava izvršenje i njegovo vršenje. Ako u roku od tri godine ne bude izrečena prvostepena presuda, pritvor se ukida i optuženi se pušta na slobodu.

U slučaju kada postoji opasnost da bi osumnjičeni ili optuženi mogao pobjeći, sakriti se ili otići u nepoznato mjesto, sud mu može zabraniti napuštanje boravišta, narediti privremeno oduzimanje putnih isprava, te donijeti mjeru oduzimanja ličnih dokumenata. Ove zabrane sud može izreći umjesto određivanja ili produžavanja pritvora. Pored ovih, "kada okolnosti slučaja na to ukazuju", sud može izreći niz mjera, kao što su zabrana posjećivanja određenih mjesta ili područja, sastajanja s određenim osobama, naredba da se povremeno javlja određenom državnom organu i sl.

Mjerama zabrane sud ne može ograničiti pravo osumnjičenog ili optuženog da komunicira sa svojim braniocem, niti da živi u svom domu, da se viđa sa članovima porodice i bliskim srodnicima. Osim sudije, i tužilac može izdati naredbu o privremenom oduzimanju putnih isprava i lične karte, samo u posebnim slučajevima i kada je riječ o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna. U toku istrage tužilac mora odmah obavijestiti nadležnog sudiju, koji će odlučiti o naredbi u roku od 72 sata. U slučaju da sudija ne izda naredbu, putne isprave i lična karta će biti vraćeni.

Pritvor u toku žalbenog postupka

Nakon izricanja prvostepene presude, pritvor može trajati 12 mjeseci. Ako u tom periodu ne bude izrečena drugostepena presuda kojom se prvostepena presuda preinačuje ili potvrđuje, pritvor će se ukinuti i optuženi pustiti na slobodu.

4.1.5 Uloga odbrane

Pravo na pravičnu odbranu najvažnije je pravo svakog optuženog.

Prava optuženih pred Sudom BiH su:

- pravo na plaćenog advokata (ne u svim slučajevima);
- pravo na brzo i pošteno suđenje;
- pravo na nepristrasno suđenje;
- pravo na odgovarajuće vrijeme i mjesto za pripremu odbrane;
- jednakost u postupku;
- pravo da se smatra nevinim dok tužilac ne dokaže krivicu;
- pravo da odbrana ispita sve svjedoke.

Prema Zakonu o krivičnom postupku BiH, odbrana je obavezna ukoliko je podignuta optužnica za krivično djelo za koje se, po zakonu, može izreći kazna od deset godina zatvora i više. Optuženi ima pravo na branioca po službenoj dužnosti ako lično ne može angažirati advokata. Sud imenuje branioca po službenoj dužnosti i to najkasnije nakon podizanja optužnice. Osnovna dužnost branioca je da postupuje savjesno u zaštiti interesa optuženog i da čuva kao tajnu sve što mu je optuženi povjerio kao svom braniocu.

Također, branilac je dužan iznositi samo istinu o činjenicama, ali ima pravo prešutjeti činjenice koje su na štetu optuženog. Prema Zakonu o krivičnom postupku, u glavnom pretresu se pruža prilika suprotstavljenim stranama u postupku (optužba i odbrana) da naizmjenično iznesu svoje navode i kritički se osvrnu na navode suprotne strane, odnosno pobiju ih. Također, sve strane u postupku, uključujući i branioca, imaju pravo direktnog ispitivanja svjedoka ili vještaka, a zatim i unakrsnog ispitivanja.

Suđenje pred Sudom BiH

4.1.6 Izjašnjenje, pregovaranje i sporazum o krivnji

Po potvrđivanju optužnice i njenom dostavljanju, optuženi se u roku od 15 dana pozivaju na izjašnjenje o krivici pred sudijom za prethodno saslušanje, a u prisustvu tužioca i branioca. Ako se optuženi ne izjasni o krivnji, sudija za prethodno saslušanje unosi u zapisnik da optuženi poriče krivnju. Ako se izjasni da se ne osjeća krivim, predmet se proslijeđuje sudskom vijeću na zakazivanje glavnog pretresa, koji mora početi u roku od 60 dana, s tim da se može produžiti za još 30 dana. Ako se optuženi izjasni da je kriv, onda se predmet upućuje sudskom vijeću radi zakazivanja ročišta za izricanje kazne.

Optuženi i njegov branilac mogu pregovarati s tužiocem o uslovima priznavanja krivnje za djelo za koje se tereti. Shodno ovoj zakonskoj odredbi, tužilac može predložiti kaznu ispod zakonom određene minimalne kazne za to krivično djelo. Sporazum ili nagodba se sačinjava u pisanom obliku, koju sudsko vijeće može prihvatiti ili odbaciti. U slučaju prihvatanja nagodbe, sudsko vijeće određuje datum za izricanje kazne predviđene sporazumom i to u roku od tri dana. Ako sudsko vijeće ne prihvati nagodbu, o takvoj odluci obavještava sve stranke, i predmet ide na glavni pretres.

4.1.7 Spajanje i razdvajanje postupka

Kao i Tribunal u Haagu, Odjel za ratne zločine pri Sudu BiH također može donijeti odluku o spajanju postupka protiv više lica optuženih za isto ili slično krivično djelo. Prema postojećem ZKP-u BiH, Sud može donijeti odluku da se provede jedinstveni postupak i donese jedna presuda u slučaju kada je ista osoba optužena za više krivičnih djela ili kada je više osoba učestvovalo u izvršenju istog krivičnog djela. Isti zakon omogućava spajanje postupka u slučaju kada je više osoba optuženo za više krivičnih djela, ukoliko između izvršenih krivičnih djela postoji međusobna veza. Ukoliko se pred Sudom već vode odvojeni postupci protiv više osoba za isto krivično djelo, Sud također može donijeti odluku o jedinstvenom postupku.

Vijeće sudija donosi odluku o spajanju postupka i protiv njihovog rješenja nije dopuštena žalba. Sud također može donijeti odluku o razdvajanju postupka za pojedina krivična djela ili protiv pojedinih optuženih, te da se oni okončaju ukoliko postoje važni razlozi za to ili iz razloga cjelishodnosti. Ovakva odluka se može napraviti sve do završetka glavnog pretresa i na nju ne postoji mogućnost žalbe.

4.1.8 Glavni pretres

Glavni pretres pred Odjelom za ratne zločine je javan i mogu mu prisustvovati sve punoljetne osobe, osim kada sudsko vijeće donese odluku o isključenju javnosti. Novi način vođenja glavnog pretresa omogućava da stranke u procesu u većoj mjeri ostvare kontrolu tokom sudskog postupka, dok sudija gubi vodeću ulogu pri ispitivanju svjedoka, vještaka i optuženog (u slučaju kada optuženi odluči svjedočiti).

Obaveze sudije, tj. sudskog vijeća i njegovog predsjednika, po ovom zakonu su da rukovodi glavnim pretresom, da se stara za svestrano pretresanje predmeta, utvrđivanje istine i sprečavanje odugovlačenja postupka, te da odlučuje o prijedlozima stranaka. Sve odluke donesene u toku glavnog pretresa objavljuju se i unose u zapisnik o glavnom pretresu.

Sudsko vijeće može udaljiti osobu iz sudnice, uključujući i optuženog, ukoliko narušava red. Ukoliko tužilac, branilac, oštećeni, zakonski zastupnik, punomoćnik oštećenog, svjedok, vještak, tumač ili druga osoba koja prisustvuje suđenju, ometa rad Suda ili ne sluša naređenja sudije, sudsko vijeće će ih upozoriti. Ne bude li upozorenje uspješno, vijeće može narediti da se ta osoba udalji iz sudnice i kazni novčanom kaznom do 10.000 KM.

Ako branilac ili opunomoćenik oštećenog nastavi da narušava red i nakon kazne, sudsko vijeće im može uskratiti daljnje zastupanje na glavnom pretresu i kazniti ih novčanom kaznom do 30.000 KM. Ako tužilac, branilac, svjedok ili vještak ne dođu na zakazani glavni pretres i ne opravdaju svoj izostanak, mogu se kazniti novčanom kaznom od 5.000 KM. Ako svjedok odbije svjedočiti bez opravdanog razloga i nakon upozorenja na posljedice, može biti kažnjen novčanom kaznom do 30.000 KM.

U slučaju nedolaska optuženog, sudsko vijeće će naložiti da se optuženi na iduću glavni pretres prinudno dovede. Ukoliko optuženi izbjegava doći na glavni pretres, sudsko vijeće mu može odrediti pritvor.

4.1.9 Dokazni postupak

U skladu sa ZKP-om, stranka i branilac imaju pravo pozivati svjedoke i izvoditi dokaze. Osim ako sudija, odnosno vijeće, u interesu pravde ne odredi drugačije, dokazi se na glavnom pretresu izvode sljedećim redom:

- a) dokazi optužbe,
- b) dokazi odbrane,
- c) dokazi optužbe kojima se pobijaju navodi odbrane (replika),
- d) dokazi odbrane kao odgovor na pobijanje (duplika),
- e) dokazi čije je izvođenje naredio sudija, odnosno vijeće,
- f) sve relevantne informacije koje mogu pomoći sudiji, odnosno vijeću, kod odmjeravanja odgovarajuće krivičnopravne sankcije ako optuženi bude proglašen krivim po jednoj ili više tačaka optužnice.

Prilikom izvođenja dokaza dozvoljeno je direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje. Direktno ispitivanje obavlja strana koja poziva svjedoka, ali sudija, odnosno vijeće, može u svakom trenutku postaviti pitanje svjedoku. Nakon završetka dokaznog postupka, sudsko vijeće poziva tužioca, oštećenog, branioca i optuženog da daju završnu riječ.

Posljednja riječ uvijek pripada optuženom. Nakon toga sudsko vijeće se povlači na vijećanje i glasanje radi donošenja presude.

4.1.10 Žalbeni postupak

U roku od 15 dana od dana dostavljanja presude, stranke u procesu mogu podnijeti žalbu na prvostepenu presudu. Ovaj rok se u složenijim predmetima može produžiti za još 15 dana. O žalbama odlučuje Vijeće Apelacionog odjeljenja.

Odlučujući o žalbi, Vijeće može rješenjem odbaciti žalbu kao neblagovremenu ili kao nedopuštenu, odbiti žalbu kao neosnovanu ili uvažiti žalbu i rješenje preinačiti ili ukinuti i, po potrebi, predmet uputiti na ponovno procesuiranje.

4.2 Krivična djela kako ih definiira Krivični zakon BiH

Genocid – Član 171: Kažnjen će biti svako ko s ciljem da potpuno ili djelimično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi, naredi činjenje ili počini: ubistvo pripadnika određene grupe; nanošenje teških tjelesnih ili duševnih ozljeda pripadnicima određene grupe; smišljeno nametne određenoj grupi ili zajednici takve životne uvjete koji bi mogli uzrokovati njihovo potpuno ili djelimično istrebljenje; uvede mjere koje imaju cilj da spriječe rađanja unutar određene grupe; prisilno preseljenje djece iz jedne u drugu grupu.

Predviđena kazna: ne manja od deset godina, odnosno dugotrajna zatvorska kazna.

Zločin protiv čovječnosti – Član 172: Kažnjen će biti svako ko, kao dio širokog ili sistematskog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, počini ili sudjeluje u činjenju sljedećih djela: lišavanje druge osobe života (ubistvo); istrebljenje; porobljavanje; deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva; zatvaranje ili drugi vid prisilnog oduzimanja fizičke slobode, te kršenje osnovnih pravila međunarodnog prava; mučenje; navođenje drugog, silom ili prijetnjom da izvrši napad na vlastiti život ili sebi nanese neku povredu, ili da to uradi nekoj osobi bliskoj sebi; prisiljavanje na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), seksualno porobljavanje, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju, ili bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja; progon bilo koje grupe ljudi ili kolektiva baziranih na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturološkoj, religijskoj, spolnoj ili drugoj osnovi; prisilni nestanak osoba; zločin apartheida; idruga nečovječna djela slične prirode učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne povrede fizičke ili psihičke prirode ili narušenja zdravlja.

Predviđena kazna: period ne kraći od deset godina ili dugotrajna zatvorska kazna.

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva – Član 173: Kažnjen će biti svako ko kršeći međunarodno pravo u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili počini: napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad uzrokovao smrt, tešku tjelesnu ozljedu ili teško narušavanje zdravlja ljudi; napad bez izbora cilja kojim se ozljeđuje civilno stanovništvo; ubijanja, namjerno nanošenje teškog psihičkog ili tjelesnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge naučne eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja; raseljenje, preseljenje ili prisilno odnarodnjenje ili prevođenje na drugu vjeru; navođenje nekog uz korištenje sile ili prijetnje napadom na njegov vlastiti život ili tijelo, ili napadom na život ili tijelo njemu bliske osobe, na seksualni odnos, na silovanje ili nasilnu prostituciju; primjena mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, nametanje kolektivnog kažnjavanja, nezakonito odvođenje u koncentracione logore, te drugi oblici nezakonitog hapšenja i zatvaranja, oduzimanje prava na pošteno i nepristrasno suđenje, prisilna služba u neprijateljskim vojnim snagama ili neprijateljskoj obavještajnoj službi ili upravi; prisilni rad, izgladnjivanje stanovništva, konfiskacija imovine, pljačkanje imovine stanovništva, nezakonito i samovoljno uništavanje i krađa imovine u ogromnoj mjeri koja ne služi zadovoljavanju vojnih potreba, nezakonito oduzimanje sredstava, devalvacija domaćeg novca, kao i nezakonito izdavanje novca.

Predviđena kazna: period ne kraći od deset godina ili dugotrajna zatvorska kazna.

Istom kaznom kaznit će se onaj ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini: napad na objekte, posebno zaštićene međunarodnim pravom ili općepasne objekte i postrojenja kao što su brane, nasipi i nuklearne elektrane; napad bez izbora cilja na civilne objekte koji su pod posebnom zaštitom međunarodnog prava, nebranjena mjesta i demilitarizirane zone; dugotrajno oštećenje prirodnog okoliša velikih razmjera, koje može da šteti zdravlju ili opstanku stanovništva.

Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, kao okupator naredi ili učini preseljenje dijelova civilnog stanovništva svoje pripadnosti na okupiranu teritoriju, također će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika – Član 174: Kažnjen će biti svako ko kršeći međunarodno pravo u ratu ili oružanom sukobu naredi ili počini prema ranjenima, bolesnima, brodolomcima, medicinskom osoblju ili vjerskom osoblju: oduzimanje prava na život (ubistva), namjerno nanošenje teških fizičkih ili mentalnih patnji (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge naučne eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije; nanošenje velikih patnji ili ozbiljnih povreda tjelesnom integritetu ili zdravlju; nezakonito i proizvoljno uništavanje ili izuzimanje velikih količina materijala, ili medicinskih prevoznih sredstava, ili drugih medicinskih sredstava ili jedinica koje nije opravdano vojnim potrebama.

Predviđena kazna: period ne kraći od deset godina ili dugotrajna zatvorska kazna.

Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika – Član 175: Kažnjen će biti svako ko kršeći pravila međunarodnog prava prema ratnim zarobljencima naredi ili učini: oduzimanje života (ubistva), namjerno nanošenje teških fizičkih ili psihičkih patnji ili bola (mučenje), nehuman tretman uključujući biološke, medicinske i druge naučne eksperimente, uzimanje tkiva ili organa u svrhu transplantacije; nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja; prisilno uključivanje u neprijateljske vojne snage; oduzimanje prava na pošteno i nepristrasno suđenje.

Predviđena kazna: ne kraća od deset godina ili dugotrajna zatvorska kazna.

Organiziranje grupe ljudi i podsticanje na činjenje genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina – Član 176: Kažnjen će biti svako ko organizira grupu ljudi sa svrhom da počini kriminalne radnje prije navedene.

Predviđena kazna: ne kraća od deset godina ili dugotrajna zatvorska kazna.

Svako ko postane član grupe navedene u ovom paragrafu, bit će kažnjen kaznom zatvora u trajanju između jedne i deset godina. Član koji prijavi grupu prije nego što je počinio bilo kakav zločin u okviru grupe, ili na svoju ruku, bit će kažnjen kaznom zatvora koja ne prelazi tri godine, ali također može biti i pušten bez kazne.

Svako ko poziva na činjenje, ili podstiče činjenje navedenih zločina bit će kažnjen kaznom zatvora između jedne i deset godina.

Nezakonito ubijanje ili ranjavanje neprijatelja – Član 177: Kažnjen će biti svako ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ubije ili rani neprijatelja koji je odložio oružje ili se bezuslovno predao ili nema sredstava za odbranu.

Predviđena kazna: kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina.

Ako su ubistva počinjena na surov način iz pohlepe, ili zbog drugog niskog motiva, ili ako je više osoba ubijeno, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju ne kraćem od 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Svako ko kršeći međunarodno pravo u periodu rata ili oružanog sukoba naredi da ne smije biti preživjelih neprijatelja u borbi ili svako ko se protiv neprijatelja bori na ovoj osnovi, bit će kažnjen zatvorom u trajanju ne kraćem od deset godina ili dugotrajnom kaznom zatvora.

Nezakonito oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu – Član 178: Kažnjen će biti svako ko naredi nezakonito prisvajanje imovine od ubijenih ili ranjenih na ratištu, i svako ko takvo oduzimanje izvrši.

Predviđena kazna: kazna zatvora u trajanju između šest mjeseci i pet godina.

Ako je djelo izvršeno na surov način, počinitelj će biti kažnjen zatvorom u trajanju između jedne i deset godina.

Povrede zakona ili običaja ratovanja – Član 179: Kaznit će se svako ko u vrijeme rata ili oružanog konflikta naredi kršenje zakona i prakse ratovanja ili svako ko to kršenje izvrši. Povrede zakona ili običaja rata uključuju: korištenje otrovnih gasova ili drugih smrtonosnih supstanci s ciljem da uzrokuju nepotrebne patnje; bezobzirno uništavanje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje i rušenje koje nije opravdano vojnim potrebama; napad ili bombardovanje bilo kojim sredstvima nebranih gradova, sela, nastambi ili zgrada; pljenidba, uništavanje ili namjerno oštećivanje vjerskih objekata, ili objekata od obrazovnog, dobrotvornog, naučnog, umjetničkog značaja, uništavanje ili oštećenje historijskih spomenika i umjetnina; pljačka javne i privatne imovine.

Predviđena kazna: ne kraća od deset godina ili dugotrajna zatvorska kazna.

Individualna krivična odgovornost – Član 180: Osoba koja je planirala, inicirala, naredila ili počinila ili na bilo koji način pomogla i sudjelovala u planiranju, pripremi ili izvršenju zločina prethodno navedenih, smatrat će se odgovornom za to krivično djelo.

Službena pozicija svake optužene osobe, bilo da se radi o šefu države ili vlade, ili o drugom odgovornom vladinom zvaničniku, ne može je osloboditi odgovornosti niti ublažiti kaznu.

Činjenica da su neka od navedenih krivičnih djela počinili podređeni, ne oslobađa nadređenog krivične odgovornosti ukoliko je znao ili imao razloga da vjeruje da je njegov podređeni imao namjeru da počinio takvo djelo ili da ga je počinio, te ukoliko je nadređeni propustio da poduzme potrebne i razumne mjere kako bi spriječio takva djela ili kako bi kaznio počinitelje. Činjenica da je osoba djelovala u skladu s naredbama vlade ili nadređene osobe ne oslobađa je krivične odgovornosti, ali može biti shvaćena kao olakšavajuća okolnost pri ublažavanju kazne, ukoliko sud smatra da to interesi pravičnosti zahtijevaju.

Povreda parlamentara – Član 181: Kažnjena će biti svaka osoba koja kršeći međunarodno pravo u periodu rata ili oružanog sukoba vrijeđa, zlostavlja ili zadrži parlamentarca ili njegovu pratnju ili im spriječi povratak, ili na bilo koji drugi način povrijedi njihovu nepovredivost.

Predviđena kazna: kazna zatvora u trajanju između šest mjeseci i pet godina.

Neopravdano odgađanje povratka ratnih zarobljenika – Član 182: Kažnjena će biti svaka osoba koja kršeći pravila međunarodnog prava nakon završetka rata ili oružanog sukoba naredi ili izvrši neopravdano odgađanje povratka ratnih zarobljenika ili civilnih lica.

Predviđena kazna: kazna zatvora u trajanju između šest mjeseci i pet godina.

Uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika – Član 183: Kažnjena će biti svaka osoba koja kršeći pravila međunarodnog prava u vrijeme rata ili oružanog sukoba uništi kulturne, historijske ili religijske spomenike, građevine ili objekte namijenjene za nauku, umjetnost, obrazovanje, humanitarne ili religijske svrhe.

Predviđena kazna: kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina.

Ako je krivičnim djelom uništen jasno prepoznatljiv objekat koji je kao kulturno i duhovno naslijeđe naroda pod posebnom zaštitom međunarodnog prava, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Zloupotreba međunarodnih znakova – Član 184: Kažnjen će biti svako ko zloupotrijebi ili neovlašteno nosi zastavu ili znak Organizacije ujedinjenih naroda, ili znakove ili zastave Crvenog križa ili znakove koji njima odgovaraju, ili druge priznate međunarodne znakove kojima se obilježavaju određeni objekti radi zaštite od vojnih djelovanja.

Predviđena kazna: novčana ili kazna zatvora od tri godine. Ko počinio ovo krivično djelo za vrijeme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

4.3 Pomaganje optuženima Međunarodnog krivičnog suda

Neizvršavanje naredbi i presuda međunarodnog krivičnog suda – Član 203: Bit će kažnjena službena osoba koja u institucijama BiH, institucijama entiteta i institucijama Brčko Distrikta, koja odbije postupiti prema naredbi Međunarodnog krivičnog suda da se liši slobode ili izruči osoba koju je ovaj sud optužio, ili koja na drugi način spriječava izvršenje ove naredbe, ili odbije izvršenje pravosnažne i izvršne presude ovog suda.

Previđena kazna: od jedne do deset godina.

4.4 Prenos predmeta sa MKSJ-a na Tužilaštvo BiH

Prenos predmeta i korištenje dokaza koje je prikupio MKSJ regulirani su Zakonom o ustupanju predmeta sa MKSJ-a. Prema ovom zakonu, ukoliko MKSJ ustupi određeni predmet u kojem je optužnica potvrđena u skladu s Pravilom 11 bis Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ-a, krivično gonjenje u skladu s optužnicom iz tog predmeta preuzima tužilac BiH.

Tužilac BiH optužnicu MKSJ-a prilagođava u skladu sa ZKP-om BiH. Prilagođenu optužnicu tužilac dostavlja Odjelu za ratne zločine Suda BiH, koju ova institucija prihvata ukoliko se utvrdi da je prilagođena na odgovarajući način. Ukoliko tužilac BiH ovoj optužnici dodaje nove tačke optužbe ili optužene, Sud BiH potvrđuje optužnicu, ali samo u odnosu na dodatne tačke ili optužene.

U slučajevima kad je Tužilaštvo MKSJ-a ustupilo nepotvrđenu optužnicu, Tužilaštvo BiH preuzima krivično gonjenje. U svim slučajevima ostaje obaveza da se MKSJ obavijesti o pravomoćnoj odluci koja se donese u toku krivičnog postupka.

Preuzimanje dokaza od MKSJ-a je također određeno ovim zakonom. U načelu, dokazi prikupljeni u skladu sa Statutom i Pravidnikom o postupku i dokazima MKSJ-a mogu se koristiti pred sudovima u BiH. Međutim, sudovi ne mogu zasnovati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodno datim iskazima svjedoka (ukoliko oni te iste iskaze nisu dali i na glavnom pretresu). Prema ovom zakonu, dokazi (prikupljeni od Tužilaštva MKSJ-a) koji se mogu koristiti pred domaćim sudovima, i to na način određen istim zakonom, mogu biti: iskazi koje je pred MKSJ-om dao svjedok; iskazi vještaka pred MKSJ-om; iskazi dati službenicima MKSJ-a; te dokumentacija i forenzički dokazi koje je prikupio MKSJ.

Samo originalna dokumentacija, ovjerene kopije i forenzički dokazi pribavljeni od MKSJ-a mogu se koristiti u postupku pred Odjelom 1 Suda BiH i smatraju se kao da su pribavljeni od nadležnih domaćih organa. Ovaj zakon pruža mogućnost sklapanja posebnog sporazuma između MKSJ-a i Vijeća ministara BiH u vezi sa određenim pitanjima tehničke pomoći koja imaju značaj za ustupanje predmeta MKSJ-a domaćim organima.

Nakon što optuženi dođe iz Haaga u Sarajevo, zakon određuje da Sud BiH mora donijeti rješenje o pritvoru ili puštanju na slobodu u roku od 48 sati od dostavljanja zahtjeva Tužilaštva za određivanje pritvora.

4.4.1 Pravilo 11 bis Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ-a

Kad je riječ o prenosu predmeta s MKSJ-a na procesuiranje pred domaćim sudovima, bitno je osvrnuti se na Pravilo 11 bis Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ-a, jer ga i ono, pored već objašnjenog zakona, u znatnoj mjeri određuje. Pravilo 11 bis dio je Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ-a, koji regulira prosljeđivanje predmeta drugim sudovima.

Prema ovom pravilu, nakon potvrđivanja optužnice, a prije početka suđenja, bez obzira na to da li je optuženi pod nadzorom Međunarodnog suda, predsjednik može imenovati vijeće sastavljeno od troje stalnih sudija izabranih iz sastava pretresnih

vijeća (Vijeće za prosljeđivanje) koje utvrđuje da li predmet treba proslijediti vlastima države:

- na čijoj teritoriji je krivično djelo počinjeno; ili
- u kojoj je optuženi uhapšen; ili
- koja je nadležna za takav predmet te je voljna i adekvatno pripremljena da ga preuzme, kako bi dotične vlasti predmet odmah prosljedile nadležnom sudu radi suđenja u toj državi.

Vijeće za prosljeđivanje može naložiti da se predmet prosljedi proprio motu ili na zahtjev tužioca, nakon što je prethodno tužiocu, a po potrebi i optuženom, dalo priliku da se izjasni, te nakon što se uvjerilo da će suđenje optuženom biti pravično i da mu neće biti izrečena ili nad njim izvršena smrtna kazna.

Pri donošenju odluke o prosljeđivanju predmeta, Vijeće za prosljeđivanje će imati u vidu težinu krivičnih djela za koja se optuženi tereti i nivo odgovornosti optuženog.

Po izdavanju naloga prema ovom pravilu:

- optuženi se, ako je pod nadzorom Međunarodnog suda, predaje vlastima dotične države;
- Vijeće za prosljeđivanje može naložiti da zaštitne mjere za pojedine svjedoke ili žrtve ostaju na snazi;
- tužilac je dužan da vlastima dotične države dostavi sve informacije o predmetu koje smatra primjerenim, a posebno popratni materijal uz optužnicu;
- tužilac može uputiti promatrače da u ime Tužilaštva prate postupak pred nacionalnim sudom.

Vijeće za prosljeđivanje može izdati nalog za hapšenje optuženog, u kojem će navesti u koju državu optuženog treba prebaciti radi suđenja.

U bilo kojem trenutku, nakon izdavanja naloga iz ovog pravila a prije nego nacionalni sud osudi ili oslobodi optuženog, Vijeće za prosljeđivanje može na molbu tužioca, nakon što je vlastima dotične države dalo priliku da se izjasne, poništiti nalog i službeno zatražiti ustupanje nadležnosti.

Ukoliko Vijeće za prosljeđivanje poništi nalog izdat prema ovom pravilu, ono može službeno zatražiti od dotične države da optuženog prebaci u sjedište Međunarodnog suda, a država će tome udovoljiti bez nepotrebnog odlaganja. Vijeće za prosljeđivanje ili sudija mogu izdati i nalog za hapšenje optuženog.

Vijeće za prosljeđivanje će imati ovlaštenja pretresnih vijeća i, u onoj mjeri u kojoj to bude primjenjivo, postupat će po proceduri koja je ovim pravilnikom predviđena za pretresna vijeća.

Optuženi i tužilac imaju pravo uložiti žalbu na odluku Vijeća za prosljeđivanje, bilo da se njome predmet prosljeđuje ili ne. Najava žalbe podnosi se u roku od petnaest dana od dana donošenja odluke, osim kada optuženi nije prisustvovao objavljivanju odluke ili ga tom prilikom nije niko zastupao, u kom slučaju rok počinje teći od dana kada je optuženi obaviješten o datoj odluci.

Godine 2007. MKSJ je prosljedio posljednji predmet Sudu BiH. Ukupno je na dalje procesuiranje u Sarajevo upućeno šest predmeta.

4.5 Zaštita svjedoka

4.5.1 Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka

Zaštita svjedoka regulirana je Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Ovim zakonom se definira koji se svjedoci mogu kategorizirati kao ugroženi ili pod prijetnjom, te propisuje načine zaštite.

Ugroženi su svjedoci koji su ozbiljno psihički i fizički traumatizirani okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo.

Svjedoci pod prijetnjom su oni čija je lična sigurnost ili sigurnost njihovih porodica dovedena u opasnost zbog njihovog učešća u postupku (kao rezultat prijetnji, zastrašivanja ili sličnih radnji u vezi sa svjedočenjem), ili svjedoci koji smatraju da postoji razumna osnova za bojazan da bi takva opasnost mogla biti posljedica svjedočenja.

Svjedok pod prijetnjom i ugroženi svjedok ima pravo na pravnu pomoć u skladu sa zakonom, međutim na državnom nivou ne postoji institucija koja je nadležna za pružanje ove pomoći, te su strane koje pozivaju svjedoka, te sam sud, jedini od kojih oni dobijaju pravne savjete.

Mjere zaštite ovakvih svjedoka u sudskim procesima, pored čuvanja identiteta, podrazumijevaju i osiguranje psihološke, socijalne i stručne pomoći. Zaštićeni svjedok na saslušanju mora biti upoznat sa činjenicama da:

- se saslušava se kao zaštićeni svjedok;
- njegov identitet neće biti otkriven nikome osim članovima vijeća, zapisničaru vijeća te stranama u postupku kao i optuženom;
- nije obavezan odgovarati na pitanja koja mogu ukazati na njegov identitet ili identitet članova njegove porodice.

Također, mjere zaštite svjedoka koje sud može odrediti, osim zaštite identiteta, jesu čuvanje spisa i podataka u trajanju do 30 godina, te izuzimanje od uobičajenih postupaka provođenja sudskog postupka, svjedočenje putem video-link konferencije, svjedočenje iza paravana ili uz zaštitu kao što je iskrivljivanje glasa, isključenje javnosti, skrivanje slike na videozapisu...

Ovaj zakon također omogućava udaljavanja optuženog iz sudnice ukoliko postoji opravdana bojazan da će njegovo prisustvo uticati na svjedoka. U izuzetnim okolnostima, ako bi otkrivanje nekih ili svih ličnih podataka svjedoka ili drugih detalja doprinijelo otkrivanju identiteta svjedoka i ozbiljno dovelo u opasnost svjedoka pod prijetnjom, sudija za prethodni postupak može, po prijedlogu tužioca, odrediti da neki ili svi lični podaci svjedoka ostanu povjerljivi nakon podizanja optužnice.

Zapisnik sa saslušanja zaštićenog svjedoka ne sadržava podatke o identitetu zaštićenog svjedoka, nego se koristi pseudonim koji određuje vijeće, a koji će se koristiti tokom krivičnog postupka i u odlukama suda.

4.5.2 Otkrivanje identiteta zaštićenog svjedoka

Podaci u vezi s mjerama zaštite svjedoka predstavljaju službenu tajnu. I ovo pravilo definiše Krivični zakon BiH – Član 240. Prema odrednicama ovog člana, kažnjen će biti onaj ko: neovlašteno drugome učini dostupnim podatke kojim se otkriva identitet, ili informacije koje mogu dovesti do otkrivanja identiteta lica koje je pružilo dokaze ili to tek treba uraditi pred državnim institucijama, a koje po zakonu ne smije objaviti ili su odlukom Suda BiH proglašene tajnim i to kaznom od tri mjeseca do tri godine.

Ako to uradi sudija Suda BiH ili drugo službeno lice, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Kaznit će se i ko neovlašteno objavi, omogućiti objavljivanje ili učini dostupnim ove podatke ili informacije, odnosno ko slučajno dođe do ovih informacija, ali ih objavi, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Zakon nalaže da osoba koja neovlašteno dođe u posjed informacija mora na zahtjev nadležnog organa otkriti izvor ili način saznavanja podatka. Ako to ne učini kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Također nalaže da osoba koja je slučajno došla do istih informacija mora na zahtjev nadležnih organa otkriti izvor, ili će biti kažnjena novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

4.5.3. Davanje lažnog iskaza

Krivični zakon u Članu 235 predviđa da će biti kažnjena osoba koja pred Sudom BiH da lažni iskaz, bilo da je svjedok, prevodilac ili tumač. Predviđena kazna je novčana ili zatvor do tri godine.

Ista kazna propisana je za osobu koja prilikom izvođenja dokaza saslušanjem stranaka u parničnom ili upravnom postupku pred institucijama Bosne i Hercegovine, da lažan iskaz, a na tom je iskazu zasnovana odluka donesena u tom postupku.

Ako je pak lažni iskaz dat u krivičnom postupku, kazna je zatvor u trajanju od šest mjeseci do pet godina. Ako su zbog lažnog iskaza nastupile teške posljedice za optuženog, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Zakon predviđa da ako osoba dobrovoljno povuče iskaz prije donošenja konačne odluke suda, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do šest mjeseci, a može se i osloboditi kazne.

4.5.4 Neprijavljivanje osobe koja je optužena od strane međunarodnog krivičnog suda

Krivični zakon BiH u Član 231 predviđa kaznu za osobe koje znajući za optužnicu i gdje se kreće ili nalazi osoba koju je optužio Međunarodni krivični sud to ne prijave, iako blagovremen pronalazak te osobe ovisi o takvoj prijavi. Propisana je kazna zatvora do tri godine.

Krivično ne može biti gonjena osoba kojoj je optuženi bračni partner, osoba koja živi s njim u vanbračnoj zajednici, krvni srodnik, brat ili sestra, usvojitelj ili usvojenik i njihov bračni partner ili osoba s kojom žive u vanbračnoj zajednici, ili koja je branitelj, ljekar ili vjerski ispovjednik učinitelja.

Član 231a predviđa da će biti krivično gonjen onaj ko zna mjesto gdje se nalazi masovna grobnica, a to ne prijavi. Propisana je kazna zatvora do tri godine.

4.5.5 Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH

Kada se govori o zaštiti svjedoka, potrebno je spomenuti još jedan zakon kojim se regulira ova oblast – Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH, čije odredbe preciziraju da program zaštite provodi Državna agencija za istrage i zaštitu

(SIPA), nakon utvrđene procedure i donesene procjene rizika. Zakon obezbjeđuje efikasnu zaštitu svjedoka u toku i nakon krivičnog postupka. Svjedoku se može obezbijediti zaštita samo uz njegov pristanak i ako se on ili član njegove porodice suočava s prijetnjom opasnom po život, zdravlje ili slobodu zbog namjere da svjedoči, te ako je podoban za preduzimanje mjera za zaštitu svjedoka. Svjedoku se može obezbijediti zaštita ako se opasnost uoči tek nakon okončanja krivičnog postupka, tj. ako je opasnost posljedica činjenice da je to lice svjedočilo u toku postupka.

Shodno ovom zakonu, kreiran je Odjel za zaštitu svjedoka u okviru SIPA-e, koji saraduje sa Odsjekom za podršku svjedocima pod zaštitom pri Uredu registrara Suda BiH, no sve odluke donosi samostalno nakon pažljivog razmatranja okolnosti. Osoblje Odjela za zaštitu svjedoka pri SIPA-i prošlo je kroz obuku koju je obezbijedio Odsjek pri Uredu registrara u saradnji sa MKSJ-om. Odsjek pod patronatom međunarodnog stručnjaka za zaštitu svjedoka, u saradnji sa osobljem SIPA-e, izradio je mjere zaštite koje će Odjel za zaštitu svjedoka provoditi. Ured registrara je također posredovao u potpisivanju dogovora o relokaciji zaštićenih svjedoka van granica BiH sa nizom vlada drugih zemalja.

Mjere zaštite koje provodi SIPA a koje su predviđena ovim zakonom su:

Promjena identiteta:

na zahtjev Odjela za zaštitu svjedoka i u skladu s podacima proslijeđenim od tog odjela, javne službe u korist lica pod zaštitom mogu izdati ili privremeno promijeniti potvrde ili druge dokumente neophodne za stvaranje ili održavanje privremeno izmijenjenog identiteta zaštićenog lica. Ovako zaštićeno lice može učestvovati u pravnim transakcijama koristeći privremeno izmijenjen identitet. Po obustavi mjere zaštite, Odjel za zaštitu svjedoka povlači iz upotrebe dokumente o novom identitetu koji više nisu potrebni.

Odjel za zaštitu svjedoka također pruža fizičku zaštitu, zaštitu ličnih podataka, te mogućnost relokacije unutar zemlje.

Program zaštite se može provoditi prije, u toku i poslije sudskog postupka, a nakon provedene operativne i sigurnosne procedure u vezi s ulaskom u program zaštite. Mjere zaštite koje se provode na osnovu oba zakona primjenjuju se, u skladu s njima, na području BiH i na taj način obezbjeđuju sigurno i nesmetano svjedočenje i omogućavaju rad Suda Bosne i Hercegovine.

Međutim, prema mišljenju eksperata koji su pratili provedbu zakona i mjera za zaštitu svjedoka pred sudovima u BiH, postojeći zakon zahtijeva određene nadopune kako bi svjedoci bili zaista bezbjedni i zaštićeni. Eksperti primjedbe stavljaju i na činjenicu da se mjere zaštite odnose samo na suđenja na državnom nivou, dok svjedoci na lokanim sudovima ostaju nezaštićeni.

5. Mreža podrške Sudu BiH

Mreža podrške Sudu BiH saraduje sa nevladinim organizacijama (NVO) i grupama iz cijele Bosne i Hercegovine, kako bi upoznala javnost o radu Suda BiH. Oformljena su pet informaciona centra u Tuzli, Mostaru, Sarajevu, Bijeljini i Prijedoru. Svaki centar je uspostavio telefonsku liniju za informiranje javnosti.

Mostar: + +387 (0)36 581 100
Tuzla: + +387 (0)35 249 150
Prijedor: + +387 (0)52 242 590
Sarajevo: + + 387 (0)33 554 215
Bijeljina: + + 387 (0) 55 210 851

6. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH

Zakonom koji je usvojila Parlamentarna skupština BiH, a koji je stupio na snagu 1. juna 2004. godine, osnovano je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV) kao državno tijelo. Zaštita javnosti i pravosudnog sistema od sudija i tužilaca koji propuštaju da ispoštuju svoje profesionalne i etičke norme jedna je od važnih funkcija Vijeća. Zakon uređuje jasne i transparentne kriterije Vijeću za vođenje disciplinskih postupaka protiv sudija i tužilaca.

Nadležnost VSTV-a za utvrđivanje disciplinske odgovornosti i izricanje disciplinskih mjera odnosi se na sve tužioce, sudije, predsjednike sudova, sudije porotnike i rezervne sudije u svim tužilaštvima i sudovima na državnom, entitetskom, kantonalnom, okružnom, općinskom i osnovnom nivou u Bosni i Hercegovini, isključujući ustavne sudove. Ured disciplinskog tužioca (UDT) ostvaruje svoje nadležnosti kroz disciplinske aktivnosti Vijeća, ili šire, kroz zaštitu javnosti i pravosudnog sistema, i podnosi izvještaj direktno Vijeću.

UDT je po zakonu obavezan da prima, istražuje i podnosi disciplinske tužbe po pritužbama na sudije i tužioce. Vijeće je osnovano, između ostalog, i zato da osigura da sudije i tužioci obavljaju svoje službene dužnosti na način koji je u skladu sa etičkim i profesionalnim standardima. U Zakonu je data detaljna lista sa više od 20 disciplinskih prekršaja koje sudije i tužioci mogu počinuti ukoliko se ponašaju na način koji nije u skladu sa minimumom profesionalnih i etičkih standarda.

Princip odgovornosti zahtijeva disciplinski postupak i, nakon utvrđivanja disciplinske odgovornosti sudije ili tužioca, izricanje disciplinskih mjera.

Od sudija i tužilaca se očekuje da budu nezavisni i nepristrasni, i da se ponašaju u skladu sa ustavima i zakonima, te u skladu sa etičkim i profesionalnim normama. Disciplinski prekršaj su:

- postupanje s pristrasnošću i predrasudama;
- prihvatanje poklona ili nagrada čija je namjena neprimjereno uticanje na odluke ili postupke sudije ili tužioca;
- korištenje dužnosti sudije ili tužioca kako bi se pribavile neopravdane koristi za sebe ili druge osobe;
- propuštanje da traži svoje izuzeće od postupanja po predmetima kada postoji sukob interesa;
- nemaran odnos prema radu;
- upuštanje u aktivnosti koje su nespojive sa dužnostima sudije ili tužioca;
- propuštanje da postupi u skladu sa odlukama, naredbama ili zahtjevima Vijeća.

Prije preuzimanja dužnosti, sudije i tužioci daju svečanu izjavu, obavezujući se da će donositi odluke po svom najboljem znanju, savjesno, odgovorno i nepristrasno, te da će štiti slobode i prava pojedinaca zagarantirana Ustavom BiH. Ukoliko UDT može dokazati da je sudija ili tužilac učinio disciplinski prekršaj, Vijeće može izreći disciplinske mjere protiv optuženog, koje se kreću od pisane opomene za relativno mali prekršaj, do trajnog razrješenja s dužnosti. Tokom prvih šest mjeseci 2007. godine primljene su 764 pritužbe kojima su obuhvaćeni nosioci pravosudne funkcije i to: 79 predsjednika sudova, 394 redovna i 26 dodatnih sudija, te 111 tužilaca (i to: 20 glavnih, 13 zamjenika i 78 tužilaca). Broj trenutno neriješenih pritužbi koje je primio UDT prešao je cifru od 1.700.

Rad sudije ili tužioca uvijek podrazumijeva donošenje teških odluka, a oni na koje se te odluke odnose ne moraju uvijek biti zadovoljni načinom postupanja ili donošenja odluke u predmetu. Činjenica da se vi ne slažete sa postupkom ili odlukom sudije ili tužioca, ne znači da postupanje sudije ili tužioca predstavlja razlog za pokretanje disciplinskog postupka. Prije nego što UDT razmotri preduzimanje disciplinskih radnji protiv sudije ili tužioca, vaši navodi moraju sadržavati stvarne elemente jednog ili više disciplinskih prekršaja utvrđenih zakonom.

Prema tome, prije podnošenja pritužbe protiv sudije ili tužioca, zapitajte se da li se vaše nezadovoljstvo ili navod zaista odnosi na ponašanje sudije ili tužioca, ili se ustvari odnosi na odluku koju je donio sudija ili tužilac. Ako je vaše nezadovoljstvo u vezi sa odlukom sudije ili tužioca, trebate tražiti savjet advokata da vam pomogne u odluci da li da podnesete žalbu na odluku kojom niste zadovoljni.

A u drugom slučaju, samo ako ste utvrdili da se vaši navodi ili nezadovoljstvo odnose na postupak sudije ili tužioca (a ne na odluku), tada je ispravno da razmotrite podnošenje pritužbe UDT-u. Također, treba naznačiti da tvrdnje koje se odnose na navode da je sudija ili tužilac odugovlačio postupak ili prekršio pravila vođenja postupka, zahtijevaju prvo da UDT utvrdi i dokaže da je takvo odugovlačenje ili kršenje pravila postupka bilo neopravdano, i, drugo, da to predstavlja obrazac ponovljenog odugovlačenja ili kršenja pravila postupka koje je sudija ili tužilac učinio.

Shodno tome, bez dodatnih dokaza koji potvrđuju namjerno i neetičko ponašanje, kao što je odugovlačenje ili kršenje pravila postupka suda ili tužilaštva usljed pristrasnosti, jedan slučaj odugovlačenja ili kršenja pravila postupka neće predstavljati dovoljan dokaz za disciplinski prekršaj za koji sudija ili tužilac može biti odgovoran.

UDT ne može garantirati ili obećati povjerljivost podataka iz žalbe. Isto tako, u slučaju pokretanja disciplinskog postupka, UDT je dužan razmijeniti relevantne informacije s optuženim sudijom ili tužiocem, jer sudija ili tužilac ima pravo znati za šta se tereti, kako bi mogao pripremiti odbranu na te optužbe.

Svako može, i to najbolje u pisanoj formi, podnijeti pritužbu na adresu UDT-a. Postoji obrazac za ulaganje pritužbe koji se može pribaviti na internet stranici Vijeća (<http://www.hjpc.ba/>). Pritužbu trebete podnijeti čim primijetite povredu dužnosti, dok je svima svježe sjećanje na događaje i dok se ne izgube ili ne unište relevantni dokumenti, te prije nego nastupi zastara.

UDT mora pokrenuti disciplinski postupak pred Vijećem u roku od pet godina od dana kada je povreda dužnosti koja je predmet vaše pritužbe učinjena.

Korespondenciju uputiti na adresu:

Visoko sudsko i tužilačko vijeće
Ured disciplinskog tužioca
Kraljice Jelene 88
71000 Sarajevo
BiH

Vaša pritužba u pisanoj formi treba sadržavati sve važne informacije, uključujući datume, i, po mogućnosti, treba biti otkucana na mašini ili ispisana štampanim slovima radi čitljivosti. Ako raspolazete čitkim kopijama pisama, ugovora, sudskih odluka ili drugih dokumenata koji se odnose na vašu tvrdnju/tvrdnje, potrebno je da ih priložite uz pritužbu. Šaljite samo kopije dokumenata, koje ne moraju biti ovjerene.

Ako se provjerom utvrdi da postoji razumna osnova za vjerovanje da je sudija ili tužilac učinio disciplinski prekršaj, pokrenut će se detaljna istraga činjenica i okolnosti. Istraga podrazumijeva prikupljanje svih relevantnih dokumenata kao i ispitivanje osoba koje posjeduju informacije u vezi s vašom tvrdnjom/tvrdnjama, uključujući eventualni razgovor s vama i navedenim sudijom ili tužiocem. Obje strane se moraju saslušati i procijeniti svi dokazi prije nego što bude donesena konačna odluka o tome da li je pritužba osnovana.

Kada se prikupe sve relevantne informacije:

1) U ozbiljnim i hitnim predmetima, podnijet će se zahtjev Vijeću da se sudija ili tužilac bez odlaganja privremeno udalji od vršenja dužnosti. Privremeno udaljenje sudija ili tužilaca od vršenja dužnosti može se odrediti za bilo koji period koji ne prelazi datum okončanja disciplinskog postupka na osnovu kojeg je došlo do privremenog udaljenja od vršenja dužnosti.

2) Ukoliko istraga pokaže da postoje dokazi koji potvrđuju vaše navode o povredi dužnosti protiv sudije ili tužioca, UDT će: (i) tražiti ostavku od sudije ili tužioca; (ii) ponuditi sporazum sudiji ili tužiocu u cilju prihvatanja odluke i rješenja disciplinskog predmeta; ili (iii) pokrenuti disciplinski postupak pred Vijećem podnošenjem disciplinske tužbe.

3) Ukoliko istraga pokaže da vaša pritužba nije osnovana, ili se navodi vaše pritužbe ne mogu potvrditi i dokazati, UDT neće pokretati disciplinski postupak protiv sudije ili tužioca.

Disciplinska komisija sastavljena od članova Vijeća donosi konačnu odluku u disciplinskim postupcima koje protiv sudija i tužilaca poduzima UDT pred Vijećem.

UDT je obavezan obavljati svoje službene dužnosti na nezavisan i nepristrasan način i u razumnom vremenskom roku.

Primite k znanju da osobe koje namjerno podnesu lažne i neosnovane pritužbe na povredu dužnosti protiv sudije ili tužioca mogu krivično odgovarati u skladu sa zakonom.

7. Suđenja u toku pred Odjelom za ratne zločine Suda BiH (oktobar 2007.)

Šefik Alić – Optužen za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, lična i komandna odgovornost. Bivši pripadnik Armije BiH. Suđenje počelo u aprilu 2007. godine. (Bosanska krajina)

Zdravko Božić, Mladen Blagojević, Željko Zarić i Zoran Živanović – Optuženi za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnici Vojske Republike Srpske (VRS). Suđenje počelo u aprilu 2007. godine. (Bratunac)

Miloš Stupar, Milenko Trifunović, Petar Mitrović, Brano Đinić, Aleksandar Radovanović, Slobodan Jakovljević, Miladin Stevanović, Velibor Maksimović, Dragiša Živanović, Branislav Medan, Milovan Matić – Optuženi za genocid, lična odgovornost. Bivši pripadnici VRS-a. Suđenje počelo u martu 2006. godine. (Kravica)

Željko Lelek – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik Stanice javne bezbjednosti Višegrad. Suđenje počelo u martu 2007. godine. (Višegrad)

Zdravko Mihaljević – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik HVO-a. Suđenje počelo u maju 2007. godine. (Kiseljak)

Jadranko Palija – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. Suđenje počelo u martu 2007. godine. (Sanski Most)

Marko Radić, Dragan Šunjić, Damir Brekalo i Mirko Vračević – Optuženi za zločin protiv čovječnosti, lična i komandna odgovornost. Bivši pripadnici HVO-a. Suđenje počelo u aprilu 2007. godine. (Vojno)

Nenad Tanasković – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik rezervnog sastava policije Stanice javne bezbjednosti Višegrad. Suđenje počelo u januaru 2007. godine. (Višegrad)

Paško Ljubičić – Optužen za zločin protiv čovječnosti, ratni zločin protiv civilnog stanovništva i kršenje običaja i zakona ratovanja, lična i komandna odgovornost. Bivši pripadnik HVO-a. Prebačen iz MKSJ-a u septembru 2006. godine. Suđenje počelo u maju 2007. (Srednja Bosna)

Željko Mejakić, Momčilo Gruban, Dušan Fuštar i Duško Knežević – Optuženi za zločin protiv čovječnosti, lična i komandna odgovornost. Bivši odgovorni u logorima pod kontrolom vlasti Republike Srpske u toku 1992. godine. Prebačeni iz MKSJ-a u maju 2006. godine. Suđenje počelo u februaru 2007. (Omarska, Keraterm)

Savo Todović i Mitar Rašević – Optuženi za zločin protiv čovječnosti, lična i komandna odgovornost. Bivši nadređeni u logoru Foča pod kontrolom vlasti Republike Srpske. Prebačeni iz MKSJ-a u oktobru 2006. godine. Suđenje počelo u aprilu 2007. (Foča)

Zijad Kurtović – Optužen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, lična odgovornost. Bivši pripadnik Armije BiH. Optužnica potvrđena u maju 2007. godine. (Mostar)

Mirko Todorović i Miloš Radić – Optuženi za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnici VRS-a. Optužnica potvrđena u julu 2007. godine. (Bratunac)

8. Potvrđene optužnice pred Odjelom za ratne zločine (oktobar 2007)

Milorad Trbić – Optužen za genocid, lična odgovornost. Bivši pomoćnik načelnika bezbjednosti Zvorničke brigade VRS. Iz MKSJ-a prebačen u junu 2007. godine. Optužnica potvrđena u julu 2007. (Srebrenica)

Rajko i Ranko Vuković – Optuženi za zločin protiv čovječnosti, udruženi zločinački poduhvat. Obojica bivši pripadnici tadašnje vojske Srpske Republike BiH. Optužnica potvrđena u agustu 2007. godine. (Foča)

Musajib Kukavica i Nisvet Gasalo – Optuženi za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Bivši pripadnici Armije BiH. U pritvoru od marta 2007. godine. (Bugojno)

Sreten Lazarević, Dragan Stanojević, Mile Marković i Slobodan Ostojić – Optuženi za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Bivši pripadnici rezervnog sastava policije Republike Srpske. Tužilaštvo predložilo upućivanje na lokalni sud. Na slobodi. (Zvonik)

9. Prvostepene presude

Nikola Andrun – Optužen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, lična i komandna odgovornost. Bivši pripadnik HVO-a. Prvostepena presuda na 13 godina izrečena u decembru 2006, poništena u septembru 2007. (Dretelj)

Zoran i Goran Damjanović – Optuženi za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, lična odgovornost. Bivši pripadnici vojske Srpske Republike BiH. Prvostepena presuda za Zorana 10 godina i šest mjeseci, a za Gorana 12 godina, izrečene u junu 2007. (Sarajevo)

Zoran Janković – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. Prvostepenom presudom izrečenom u junu 2007. godine oslobođen. (Zvornik)

Momčilo Mandić – Optužen za zločin protiv čovječnosti, komandna odgovornost. Bivši ministar pravde Srpske Republike BiH. Oslobođajuća presuda izrečena u julu 2007. godine. (Sarajevo i Foča)

Radislav Ljubinac – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. Prvostepena presuda na 10 godina izrečena u martu 2007. (Rogatica)

Niset Ramić – Optužen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, lična odgovornost. Bivši pripadnik Teritorijalne odbrane BiH. Prvostepena presuda na 30 godina jedinstvene kazne izrečena u julu 2007. Ramiću je u jedinstvenu kaznu uračunato 20 godina zatvora na koje je osuđen prije. (Visoko)

Radmilo Vuković – Optužen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, lična odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. Prvostepena presuda na pet godina i šest mjeseci izrečena u aprilu, poništena u augustu 2007. (Foča)

Marko Samardžija – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična i komandna odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. Apelaciono vijeće u maju 2007. godine poništilo prvostepenu presudu od 26 godina. (Ključ)

Gojko Janković – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična i komandna odgovornost. Bivši vođa paravojne formacije. Iz MKSJ-a prebačen u decembru 2005. godine. Prvostepena presuda na 34 godine izrečena u februaru 2007. (Foča)

Krešo Lučić – Optužen za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik Vojne policije Hrvatskog vijeća obrane (HVO). Sudeње počelo u februaru 2007. godine. Prvostepena presuda na šest godina izrečena u septembru 2007. (Kreševo)

10. Drugostepene presude

Dragan Damjanović – Osuđen na 20 godina dugotrajnog zatvora u julu 2007. za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. (Sarajevo)

Nikola Kovačević – Osuđen na 12 godina zatvora u julu 2007. za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik Srpskih oružanih snaga. (Sanski Most)

Abdulabim Maktouf – Osuđen na pet godina zatvora u aprilu 2006. za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, lična odgovornost. Bivši pripadnik Armije BiH. (Travnik)

Dragoje Paunović – Osuđen na 20 godina zatvora u novembru 2006. godine za zločin protiv čovječnosti, lična i komandna odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. (Rogatica)

Nedo Samardžić – Osuđen na 24 godine zatvora u decembru 2006. za zločine protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik VRS-a. (Foča)

Radovan Stanković – Osuđen na 20 godina zatvora u aprilu 2007. godine za zločin protiv čovječnosti, prema ličnoj odgovornosti. Bivši pripadnik VRS-a. Iz zatvora pobjegao u maju 2007. godine. (Foča)

Boban Šimšić – Osuđen na 14 godina u augustu 2007. godine za zločin protiv čovječnosti, lična odgovornost. Bivši pripadnik Stanice javne bezbjednosti Višegrad. (Višegrad)

11. Ostalo

Milenko Glavaš – Osumnjičen za zločine protiv civilnog stanovništva. Bivši pripadnik VRS-a. Uhapšen u augustu 2006, pušten na slobodu u novembru iste godine. Istraga u toku. Bivši pripadnik HVO-a. (Kotor-Varoš)

Marinko Marić – Osumnjičen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Bivši pripadnik VRS-a. Optužnica potvrđena u decembru 2006. godine. Trenutno se nalazi u bijegu. (Gabela)

Miħat Novalić – Tužilastvo ga sumnjičilo za zločine protiv čovječnosti, usljed nedostatka dokaza pušten iz pritvora u junu 2006. godine. Bivši pripadnik HVO-a. (Repovci)

Enes Handić i Senad Dautović – Osumnjičeni za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Bivši pripadnici Armije BiH. Uhapšeni u aprilu 2007. godine. (Bugojno)

Mladen Milanović – Osumnjičen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Bivši pripadnik VRS. U pritvoru od 30. jula 2007. (Vogošća)

Nedo Zeljaja, Đorđislav Aškraba i Ratko Bundal – Osumnjičeni za zločin protiv čovječnosti. Bivši pripadnici VRS. U pritvoru od augusta 2007. godine. (Kalnovik)

Suljo Karajić – Osumnjičeni za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika i ratni zločin protiv civila. Bivši pripadnik ABiH, V korpus. U pritvoru od oktobra 2007. (Bosanka krajina)

Predrag Kujundžić - Osumnjičeni za zločine protiv civila. Bivši komandant paravojne formacije 'Predini vukovi'. U pritvoru od oktobra 2007. (Doboj)

12. Rječnik pojmova

Imovinskopravni zahtjev - tiče se nadoknade štete oštećenim u postupku (materijalne ili nematerijalne), povrata stvari ili poništenja određenog pravnog posla. Odluku o zahtjevu donosi sud. Ako je donesena presuda kojom se optuženi oglašava krivim, sud može usvojiti zahtjev u cjelini ili djelimično, a za ostatak uputiti ovlaštenu osobu da može svoje pravo ostvarivati u parničnom postupku, kao i onda kada sud u presudi ne odluči o ovom zahtjevu.

Posebne istražne radnje – primjenjuju se radi otkrivanja i suzbijanja težih/složenijih oblika kriminaliteta. To mogu biti: nadzor i tehničko snimanje komunikacija, pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjivanje podataka, nadzor i tehničko snimanje prostorija, tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta, prikriiveni istražitelj i informator, simulirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine, nadzirani prevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.

Vještak – osoba koja raspolaze stručnim ili naučnim znanjem ili vještinama i koju je tužilac, odnosno sud, pozvao da pomogne pri utvrđivanju važnih činjenica u krivičnom postupku.

Vještačenje – radnja putem koje vještak dolazi do nalaza i mišljenja koji mogu biti dokaz u krivičnom postupku.

Mišljenje vještaka – izvođenje zaključaka prema pravilima struke ili nauke na osnovu utvrđenih činjenica.

Svjedok – osoba koja svjedoči o činjenicama koje su predmet utvrđivanja u krivičnom postupku.

Naredba pretpostavljenog – nalog hijerarhijski nadređenog podređenom da izvrši, odnosno ne izvrši neku radnju. Ukoliko učini krivično djelo, podređeni odgovara kao učinitelj, a davalac zapovijedi kao podstrekač. Odnos podređenosti se može uzeti samo kao olakšavajuća okolnost pri odmjeravanju kazne.

Rekonstrukcija – simulacija krivičnog događaja u umjetno stvorenom stanju i uslovima, koji moraju biti slični onima koji su vladali u vrijeme izvršenja krivičnog događaja.

Svjedok očevidac (ili neposredni svjedok) – osoba koja je neposredno bila sudionik ili posmatrala krivični događaj.

Svjedok očevidac sui generis – osoba koja se javlja u ulozi svjedoka očevica, a koja je ujedno i oštećena predmetnim krivičnim djelom.

Svjedok po čuvenju (ili posredni svjedok) – osoba koja raspolaže obavijestima o krivičnom djelu, a do kojih nije došla vlastitim neposrednim opažanjem.

Uvidaj – niz tehničkih, taktičkih i metodičkih mjera kojima se na mjestu događaja neposrednim opažanjem utvrđuju ili objašnjavaju opažene činjenice, a kako bi se prikupile dokazne informacije materijalne prirode koje su u vezi s krivičnim djelom.

Drugostepena odluka – donosi je apelaciono vijeće odlučujući o žalbi na prvostepenu presudu. Može biti u formi rješenja ili presude. Rješenjem vijeće može odbaciti žalbu kao neblagovremenu ili nedopuštenu ili ukinuti prvostepenu presudu i odrediti održavanje pretresa. Presudom vijeće može odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu, ili preinačiti prvostepenu presudu.

Vanredni pravni lijek – izuzetna mogućnost preispitivanja pravosnažnih sudskih odluka. Naš ZKP predviđa samo jedan vanredni pravni lijek – ponavljanje postupka, što se može desiti pod posebnim uslovima uz sprovođenje posebne procedure u kojoj se pobijana pravosnažna odluka preispituje.

Ponavljanje postupka – vraćanje postupka okončanog nepravosnažnom sudskom odlukom u neku raniju fazu i ponovno vođenje postupka od te faze nadalje. Pokreće se po zahtjevu ovlaštene osobe, ukoliko se pokaže da je činjenično stanje utvrđeno u pobijanoj odluci neistinito i to se dokazuje novim činjenicama i dokazima za koje se ranije nije znalo ili kojima se nije raspolagalo.

Izjašnjenje o krivnji – izjava koju optuženi daje pred sudijom za prethodno saslušanje, u prisustvu tužioca i svog branioca. Može se izjasniti da je kriv, da nije kriv ili se ne izjasniti što sudija uzima kao poricanje krivnje.

Glavni pretres – centralni dio krivičnog postupka u kojem se iznose teze optužbe i odbrane, preduzimaju dokazne radnje, utvrđuje činjenično stanje i, ako ne nastupe procesne smetnje, donosi presuda.

Kazna zatvora - osnovna krivična sankcija u našem zakonodavstvu, ne može biti kraća od 30 dana (opći minimum), niti duža od 20 godina (opći maksimum).

Kazna dugotrajnog zatvora – najteža krivična sankcija u našem krivičnom zakonodavstvu. To je poseban oblik kazne zatvora, čija se dužina kreće u rasponu od 20 do 45 godina, i za koju vrijedi nešto drugačiji režim u odnosu na kaznu "običnog" zatvora (npr. odmjeravanje kazne za sticaj, pitanje uslovnog otpusta, pomilovanja, itd). Propisuje se za najteže oblike teških krivičnih djela koja su učinjena sa umišljajem i to uvijek alternativno sa kaznom zatvora, odnosno nikada se ne propisuje kao jedina kazna. Prema postojećem zakonu propisana je za krivična djela protiv integriteta BiH i protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.

Individualna krivična odgovornost – postoji za planiranje, pokretanje, naređivanje, počinjenje ili poticanje na izvršenje krivičnih djela, odnosno za pomaganje u planiranju, pripremanju ili počinjenju krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika, ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, protivpravnog ubijanja i ranjavanja neprijatelja, protivpravnog oduzimanja stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu, i povrede zakona ili običaja rata.

Komandna krivična odgovornost – snosi je nadređeni za djela njemu podređenih osoba, ukoliko je znao ili je mogao znati da postoji plan ili je već učinio takvo djelo, propustio je da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno da učinilac tog djela bude kažnjen. Primjenjuje se za krivična djela genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika, ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, protivpravnog ubijanja i ranjavanja neprijatelja, protivpravnog oduzimanja imovine.

Odluke – izjave volje suda ili drugog državnog organa u krivičnom postupku. Dije se na presude, rješenja i naredbe.

Presuda – najvažnija odluka u krivičnom postupku. To je sudska odluka kojom se rješava konkretan krivičnopravni spor. Donosi se po završetku glavnog pretresa. Protiv presude donesene u prvom stepenu moguće je izjaviti žalbu, osim ako je donesena na osnovu sporazuma o priznanju krivice. Predmet presude je krivično djelo navedeno u optužnici, te odgovornost optuženog i eventualna sankcija, kao i sporedni predmeti krivičnog postupka (imovinskopravni zahtjev i troškovi postupka).

Rješenje – odluka kojom se rješavaju pojedina procesna pitanja u toku krivičnog postupka. Osim suda, mogu ga donositi i drugi organi krivičnog postupka (npr. tužilac).

Naredba – odluka kojom se rješavaju pitanja u vezi s tokom krivičnog postupka ili preduzimanja određenih procesnih radnji (npr. naredba o pretresu). I naredbu, kao i rješenje, mogu donositi i drugi organi krivičnog postupka (npr. tužilac).

13. Adresar institucija i udruženja u BiH

Balkanska istraživačka mreža (BIRN)

Obala Kulina Bana 10
71000 Sarajevo
BiH
Tel: +387 33 215 269
urednik@birn.eu.com
www.bim.ba

Sud Bosne i Hercegovine

Kraljice Jelene 88
71000 Sarajevo
BiH
Tel: + 387 33 707 100
pios@registrarbih.gov.ba
www.sudbih.gov.ba

Odjel za podršku žrtvama i svjedocima pri Sudu BiH

Tel: +387 33 707 184
+ 387 33 707 186

reg.wso@registrarbih.gov.ba

Ured za odnose sa javnošću

Tel: + 387 33 707-178
+ 387 33 707-164
+ 387 33 707-165

Fax: +387 33 707 224

pios@sudbih.gov.ba

Ured registrara

Tel: +387 33 707 100

Fax: +387 33 707 272

info@registrarbih.gov.ba

<http://www.registrarbih.gov.ba>

Tužilaštvo BiH

Tel: +387 33 707 400

Fax: +387 33 707 463

info@tuzilastvobih.gov.ba

<http://www.tuzilastvobih.gov.ba/>

Odjel za odnose sa javnošću Tužilaštva BiH

Tel: + 387 33 707 113

Fax: +387 33 707 226

Mobitel: +387 61 483 339

info@tuzilastvobih.gov.ba

Odsjek Krivične Odbrane (OKO)

Skenderija 15

71000 Sarajevo

BiH

Tel: +387 33 560 260

Fax: +387 33 560 270

oko@okobih.ba

<http://www.okobih.ba/>

Visoko sudsko i tužilačko vijeće

Kraljice Jelene 88

71000 Sarajevo

BiH

Tel: + 387 33 707 500

Fax: + 387 33 707 550

<http://www.hjpc.ba/>

OSCE BiH

Fra Anđela Zvizdovića 1A

71000 Sarajevo

BiH

Tel: + 387 33 752 100

press.ba@osce.org

www.oscebih.org/

OHR Sarajevo

Emerika Bluma 1

71 000 Sarajevo

Tel: +387 33 283 500

Fax: +387 33 283 501

www.ohr.int/

Savez logoraša BiH

Obala Kulina Bana 24

71000 Sarajevo

BiH

Tel: +387 33 210 301

Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP)

Alipašina 45 A

71000 Sarajevo

BiH

Tel: +387 33 218 660

Fax: +387 33 203 297

icmp@ic-mp.org

www.ic-mp.org/

Udruženje Žena žrtva rata

Trg Oteškog bataljona 64

71999 Sarajevo

Tel: +387 33 628 121

Uredzenazrtva_rata@bih.net.ba

www.zena-zrtva-rata.ba/

Istraživačko-dokumentacioni centar

Kupreška 17

71000 Sarajevo

Tel: +387 33 725 350

+387 33 351/352

Fax: +387 33 725 357

centar@idc.org.ba

www.idc.org.ba

Ministarstvo pravde BiH

Trg BiH 1

71 000 Sarajevo

BiH

Tel: +387 33 223 501

+387 33 223 502

Fax: +387 33 223 504

kontakt@mpr.gov.ba

<http://www.mpr.gov.ba/>

MKSJ Ured u BiH

Aleja Bosne Srebrene b.b.

71000 Sarajevo

Tel: + 387 33 773 218

Fax: + 387 33 773 217

www.un.org/icty/index-b.html

Državna agencija za istrage i zaštitu – Centar za istraživanje ratnih zločina

Adema Buće 102

71000 Sarajevo

BiH

Tel: + 387 33 702 400

Helsinkiški komitet za ljudska prava, Republika Srpska

Ulica braće Gavrić 6

76 300 Bijeljina

BiH

Tel: + 387 55 201 532

Fax: + 387 55 210 851

helcomm@teol.net

www.helcomm-rs.org

Helsinkiški komitet za ljudska prava, Sarajevo

Ante Fjamenga 14b

71000 Sarajevo

BiH

Tel: + 387 33 660 811

Fax: + 387 33 661 853

www.bh-hchr.org

14. O Justice Report-u

BIRN – Justice Report je specijalizovana informativna agencija za izvještavanje o procesuiranju ratnih zločina pred domaćim pravosuđem, razvoju pravnog sistema u BiH i suočavanju s prošlošću. Justice Report bosanskohercegovačkim, regionalnim i međunarodnim medijima i javnosti nudi redovne i sveobuhvatne, objektivne i pouzdane informacije o sudskim procesima za ratne zločine i drugim dešavanjima relevantnim za efikasno suočavanje s prošlošću u BiH.

Jedina smo agencija koja redovno izvještava o svemu što se dešava pred Odjelom za ratne zločine pri Sudu BiH. Pored izvještaja sa suđenja pred Odjelom, radimo i analize te pratimo i izvještavamo o promjenama u pravosudnom sistemu i alternativnim mehanizmima za utvrđivanje istine ratnim dešavanjima u BiH. Svi naši izvještaji se publikuju dvojezično na web stranici www.bim.ba i dostupni su, besplatno, svima zainteresovanima.

Justice Report jednom sedmično emituje magazin koje sadrži sve tekstove objavljene u toku sedmice, a koji se šalje putem e-maila evidentiranim pretplatnicima. Ukoliko želite da dobijate Justice Report putem e-maila, prijavite se na www.bim.ba ili pišite na adresu nerma@birn.eu.com Justice Report se objavljuje na jezicima naroda u Bosni i Hercegovini te na engleskom.

Uskoro dvije godine postojanja, Justice Report je pridobio preko 3.000 pretplatnika u zemlji i inostranstvu, a na hiljade pojedinaca je posjetilo našu web stranicu. Naši novinari su sačinili preko 1.000 članaka, od kojih su mnogi privukli pažnju kako domaće, tako i međunarodne javnosti.

Svako od ogromnog broja pisama koja dobijamo od čitalaca, žrtava i onih koji su preživjeli neke od najgorih zločina, samo po sebi predstavlja nagradu. Oni traže pravdu i ako postojeći pravosudni sistem radi punim kapacitetom, moraju im biti dostupne informacije o tome.

Nadamo se da ćemo emitovanjem Radija Justice, najnovijeg projekta BIRN-a BiH, proširiti naš domet i u lokalnim zajednicama.

U priručniku prenosimo neke od objavljenih tekstova koji su obilježili naš dosadašnji rad.

Zločin o kojem se ne govori

Piše: Nidžara Ahmetašević, Sarajevo

Seksualno zlostavljanje muškaraca koji su za vrijeme rata bili zatočeni u logorima, tema je o kojoj se gotovo ni ne govori u Bosni i Hercegovini. Samo dvije nevladine organizacije u cijeloj zemlji pružaju psihološku pomoć žrtvama ove vrste torture. Sistem koji reguliše njihov status ne postoji.

(Objavljeno na www.bim.ba - 18.04.2006.) – “Najviše je bilo silovanja. Mene lično je silovalo 28 četnika”, piše u izjavi jednog bivšeg logoraša Kazneno-popravnog doma Foča.

“Nikome se ne ponovilo ovo što se meni dogodilo. Proklinjao sam majku koja me je rodila. Uzimali su šišarku, okrenuli bi je naopako, gurnuli u analni otvor i onda počeli da čupaju”, stoji u ispovijesti ove žrtve, koja se u arhivi Saveza logoraša BiH vodi pod brojem 4977. “Tu noć su ponovo došli. Postrojili su nas na jednu stranu i odvojili očeve i sinove. Izveli su nas na binu i naredili da se skinemo goli”, piše u izjavi drugog zatvorenika, iz logora Čelopek u Zvorniku.

“Ne bih pričao šta su nam naređivali da radimo. To se zna čim su nas skinuli gole. Posebno ih je privlačilo da gledaju kako to rade otac i sin”, navodi su iz dosjea 1709. “Naredili su poslije nekima od nas da drugima odgrizemo polne organe. Ne odsiječemo, već odgrizemo, što sam i ja morao uraditi. To mi je najteži doživljaj u logoru”, izjavio je ovaj logoraš. Zavedene po brojevima, u arhivi Saveza logoraša čuvaju se izjave slične ovim dvjema koje govore o seksualno zlostavljanim muškarcima u logorima u Bosni i Hercegovini za vrijeme rata. Seksualna zlostavljanja muškaraca ratni su zločin o kojem se šuti već deset godina. Koliko je ljudi bilo žrtvama ove vrste torture, nikada neće ni približno biti moguće saznati zbog tradicionalno zatvorenog društva. Nažalost, iz istih razloga ni veliki broj počinitelja nikada neće doći pred sud.

“Teško je govoriti o toj temi”, kaže predsjednik Saveza Murat Tahirović. “Znate kakvo je naše društvo. Sramota je, stid to i priznati. Teško je za žene, a pogotovo kada su muškarci u pitanju.” “U društvu patrijarhalnom kao što je naše, ljudi su izvrgnuti podsmijehu. Tako da je teško reći koliki je to problem. U razgovoru, dužem i prijateljskom, ljudi će priznati. Ali vrlo teško bilo ko govori o tome”, pojašnjava.

U Kliničkom centru Sarajevo, na Neuropsihijatrijskoj klinici, od rata naovamo liječnici se svakodnevno susreću sa žrtvama torture. Psihijatrica dr. Alma Mehmedbašić-Bravo kaže da je imala mnogo pacijenata muškaraca svih uzrasta koji su žrtve seksualnog zlostavljanja. “Mahom je riječ o logorašima koji su bili zatočeni širom BiH, ali i u logorima na teritoriji Srbije, u Misovu polju, Šljivovicama i drugim mjestima. To su pacijenti koji su preživjeli višestruke traume. Fizičke i psihološke i seksualne. Svaka tortura izaziva i psihičku patnju, a ova naročito”, kaže za Justice Report dr. Mehmedbašić-Bravo.

U Savez logoraša su dolazili i dolaze ljudi koji pričaju o seksualnom zlostavljanju koje su preživjeli drugi a kojem su oni svjedočili. “Bilo je ljudi koji su dolazili i pričali o tome kako su bliski članovi obitelji koji su bili zajedno zatočeni u logorima prisiljavani da jedni nad drugima vrše razne vrste seksualnog zlostavljanja. Pogotovo je to bilo karakteristično za Istočnu Bosnu, Bijeljino i Zvornik”, kaže Tahirović za Justice Report.

Amir Talić, predsjednik Udruženja logoraša Sanski Most, kaže da je slučajeva seksualnog zlostavljanja bilo i u zloglasnim prijedorskim logorima Omarska i Keraterm. Neki od počinilaca su i kažnjeni zahvaljujući, pored ostalog, izjavama svjedoka i preživjelih.

“U slučaju Duško Tadić”, u dokaznom postupku, i o tome se govorilo. Zabilježeno je svjedočenje jednog od zatočenika kojeg su natjerali da drugome odgrize polni organ. Obojica su kasnije ubijeni”, priča Talić. On dodaje kako udruženje na čijem je čelu prikuplja izjave svjedoka i preživjelih, ali da vrlo rijetko oni koji dolaze dati iskaz govore o seksualnom zlostavljanju muškaraca. “Ako govore, to je uvijek zločin koji se desio nad nekim drugim a koji su oni bili prisiljeni da posmatraju”, kaže Talić.

Problema seksualnog zlostavljanja muškaraca u logorima svjesni su i u Udruženju “Izvor” iz Prijedora. Edin Ramulić, aktivista Udruženja, kaže da znaju da je takvih slučajeva bilo dosta u Omarskoj, ali da ljudi nisu voljni pričati.

“O tome se manje priča nego o silovanju žena. Svi znamo da je bilo seksualnog zlostavljanja, ali teško je naći nekoga ko će pričati”, kaže Ramulić.

Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja potpisnica UN-ove Konvencije protiv torture. Svaka zemlja potpisnica mora obezbijediti svim žrtvama pomoć i omogućiti im sveobuhvatnu reparaciju. Pored ostalog, države potpisnice su obavezne spriječiti torturu i osigurati kažnjavanje počinitelja te zaštitu svjedoka u procesima pred sudovima. Savez logoraša BiH nedavno je uputio niz dosjeka Tužilaštvu BiH u kojima su i priče žrtava seksualnih zlostavljanja, i nadaju se da će uskoro prve istrage u BiH biti pokrenute. Tužilaštvo Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) već je istraživalo nekoliko slučajeva seksualnog zlostavljanja muškaraca. Neki počinioci su i kažnjeni.

Ova vrsta zločina stavljena je na teret Dragoljubu Prcaću, Milojici Kosu, Zoranu Žigiću, Miroslavu Kvočki, Mladenu Radiću, Dušku Tadiću, Željku Mejakiću, Stevanu Todoroviću, Predragu Banoviću i Dušku Kneževiću. U optužnici protiv Stevana Todorovića, koji je 2001. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina, pored ostalog stoji kako je “10. maja 1992. godine ili približno tada, dok se nalazio u kancelariji u zgradi policije u Bosanskom Šamcu, naredio svjedoku C i svjedoku D da jedan drugome rade fellatio. Isto je uradio nad još nekoliko muškaraca koji su također svjedočili protiv njega u Haagu”.

Stražari Predrag Banović i Duško Knežević, koji su, prema optužnici, dolazili u logor Keraterm samo da bi se izživljavali nad zatočenicima, te druga lica čija se imena ne navode u optužnici, “uzastopno su prozivali grupu zatočenika iz logorske prostorije broj 2, među kojima i Emsuda Bahonjića i čovjeka po imenu Jusufagić zvan žCar”, i surovo ih tukli i zlostavljali”. “Tokom tih batinanja Duško Knežević i druga lica prisiljavali su Bahonjića na razne degradirajuće, ponižavajuće i/ili bolne radnje, kao što je ležanje na krhotinama stakla, uzastopno skakanje sa kamiona i fellatio nad drugim zatočnikom, te su mu nasilno gurani razni predmeti u anus. I Bahonjić i Jusufagić su izdahnuli usljed povreda zadobijenih tokom batinanja i maltretiranja”, piše u optužnici. Banović je osuđen na osam godina zatvora. Proces protiv Kneževića još uvijek traje.

Seksualno zlostavljanje i silovanja muškaraca spominju se i u optužnici protiv Radoslava Brđanina, osuđenog na 32 godine zatvora za zločine počinjene na području Prijedora. Prema Haškom tužilaštvu, ovakvi zločini su bili dio osmišljenog procesa etničkog čišćenja. Sa ovom konstatacijom slaže se i Amir Talić iz Sanskog Mosta: “Mislim da to više nije bio deformitet kod ljudi koji su to radili, nego metoda mučenja.” Danas u Bosni i Hercegovini postoji više organizacija koje okupljaju žene žrtve silovanja koje se bore da njihov status bude priznat i da im se na osnovu toga dodijele određena prava. Njihovi zahtjevi, te javna kampanja koja se nekoliko mjeseci odvijala u BiH, pomogli su da u parlamentarnu proceduru uđe nacrt zakona koji reguliše prava ove kategorije na nivou Federacije BiH, mada im je konačan cilj zakon na nivou države. Ali silovanje i seksualno zlostavljanje muškaraca ostaje tema o kojoj rijetko ko želi govoriti. Ipak, kako bi, pored ostalog, regulisali i status ovih žrtava, Savez logoraša BiH nedavno je pokrenuo inicijativu da se u Zakon o civilnim žrtvama rata uvede i kategorija “žrtve torture u logorima”.

“Ne postoji nikakav sistem koji obezbjeđuje bilo kakvu pomoć za takve ljude. Postoje dvije nevladine organizacije koje, u skladu sa svojim mogućnostima, pružaju pomoć”, kaže Tahirović. “Tragedija koju ti ljudi nose u sebi tako se prenosi u porodicu i svakodnevni život. I ta tragedija će ostati ko zna koliko”, objašnjava. “Pokušavamo dokazati politici da je neophodno prekinuti agoniju ljudi i da se reguliše njihov status, da konačno ljudi od struke počnu voditi brigu o tim žrtvama. Da nisu prepušteni samo sebi”, kaže Tahirović.

Dr. Alma Mehmedbašić-Bravo dodaje da sve žrtve torture doživotno žive s traumama. Svaki novi stres pojačava njihovu traumu. Nezaposlenost, neriješeno stambeno pitanje, nesređen pravni položaj, nepriznavanje statusa samo su neke od dodatnih trauma za ovu kategoriju. “Takve traume su izvan uobičajenog ljudskog iskustva. Većina logoraša su bili civili. Nisu imali niti predstavu da im se može desiti tako nešto, da će biti zatočeni, da će gledati smrt drugih ljudi, da će doživjeti tako bolna iskustva. Takvi ljudi nose trajne promjene ličnosti i doživotni posttraumatski sindrom”, kaže dr. Mehmedbašić-Bravo. Jedan od najtežih slučajeva u njezinoj karijeri bio je mladić žrtva torture u logoru.

“Taj mladi čovjek je doživio silna poniženja, i na kraju je i seksualno zlostavljan. Imao je izražen osjećaj niže vrijednosti, nije imao povjerenje u druge ljude. Preživio je strašne stvari. Naročito mu je bilo užasno poniženje kada mu je stražar više puta tokom njegovog zatočenja urinirao u usta”, kaže doktorica. Pored problema u vezi sa regulisanjem statusa muškaraca žrtava torture, ostaje neriješeno i pitanje zadovoljenja pravde. “Žrtve ne vole pričati šta su preživjele jer ne vide da im to donosi išta dobro. Oni pričaju i spominju imena počinitelja, ali se za sada sudi samo organizatorima”, kaže Tahirović.

“Konkretni izvršiocu ostaju na slobodi i nemali broj žrtava je prisiljen, ako se vrate u mjesta odakle su protjerani, da se suoče sa ljudima koji su ih mučili u logorima. A ti žmali izvršiocu su možda čak i bitniji od organizatora”, pojašnjava Tahirović.

Dr. Alma Mehmedbašić-Bravo kaže da je priznavanje statusa žrtvama torture jedan od puteva izlječenja. “Nijedna se žrtva ne može sama liječiti. Oni trebaju stručnu pomoć da bi dosegli nivo života približan onome kakav su imali prije torture. Trebaju i socijalnu i psihološku i pravnu pomoć, ali i kompenzaciju, moralnu i materijalnu. Moralna kompenzacija je kažnjavanje zločinaca. Bez toga nema rehabilitacije žrtve”, zaključuje dr. Mehmedbašić-Bravo.

Komisija za istinu podijelila Bosnu

Stručnjaci imaju prigovore na nacrt zakona o formiranju Komisije za istinu i pomirenje kojim se utvrđuje tok procesa, dok se žrtve žale da ih niko nije konsultovao kada se razgovaralo o zakonu.

Komisija za istinu podijelila Bosnu

Pišu: Nerma Jelačić i Nidžara Ahmetašević

(Objavljeno na www.bim.ba - 31. 03. 2006) – Inicijativa za uspostavljanje Komisije za istinu u Bosni i Hercegovini izazvala je žestoku raspravu u zemlji, podijelivši građansko društvo, političke stranke, međunarodnu zajednicu i obične ljude. Različite reakcije na ovu ideju dovode u pitanje njenu ostvarivost. Javile su se i sumnje u aktivnosti koje su već preduzete u realizaciji ideje osnivanja Komisije za istinu.

Eksperti koje smo kontaktirali iznijeli su niz primjedbi i kritika na nacrt zakona, kojem je Justice Report dobio ekskluzivan pristup. Neki su rekli kako nacrtu manjka preciznost, te da je usvojen pogrešan pristup cjelokupnom poslu ustanovljavanja istine o događajima u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine.

TREĆA SREĆA

Ovo je treći put da je Komisija za istinu predložena kao način suočavanja sa zločinima počinjenim tokom rata u BiH. Američki institut za mir (USIP) je 1997. godine održao konsultacije sa bosanskim predstavnicima o nacrtu statuta jedne takve komisije. U USIP-ovom izvještaju se kaže da se ova organizacija konsultovala, između ostalih, sa Alijom Izetbegovićem, te sa Momčilom Krajišnikom, Draganom Kalinićem i Biljanom Plavšić iz Republike Srpske, kao i sa političarem Ejupom Ganićem. Velikodostojnici vjerskih zajednica također su konsultovani, uključujući patrijarha Pavla, mostarskog muftiju Seida Smajkića, kardinala Vinka Puljića i Jakoba Fincijsa ispred Jevrejske zajednice.

U to vrijeme, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) suprotstavljao se ovoj ideji tvrdeći da se upravo oni bave ustanovljavanjem historijski relevantne istine o ratu. Godine 2001. dvoje političara iz Republike Srpske sa kojima su 1997. obavljene konsultacije – Plavšić i Krajišnik – našli su se u pritvorskoj jedinici MKSJ-a. Iste godine u maju, na konferenciji održanoj u Sarajevu, ponovno je rečeno kako je “kucnuo čas za formiranje Komisije za istinu”, kao i za usvajanje zakona o njenom radu. Ovoga puta, vlasti u BiH, međunarodna zajednica i MKSJ su podržali inicijativu, ali konkretnih rezultata nije bilo.

Konačno, pet godina kasnije, u novembru 2005, formirana je još jedna radna grupa, čiji su članovi predstavnici osam vodećih političkih partija, i koji rade na nacrtu zakona o radu i mandatu Komisije za istinu. Prvobitno su radnu grupu činili Besima Borić iz SDP-a, Alma Čolo iz SDA, Vinko Radovanović iz PDP-a, Momčilo Novaković iz SDS-a, Remzija Kadrić iz SBiH, Nebojša Radmanović iz SNSD-a, Lidija Bradara iz HDZ-a i Mile Mutić iz SPRS-a.

Kao konsultanti na sastancima radne grupe učestvovali su i Neil Kritz, ekspert za međunarodno pravo USIP-a, i Gordon Becon iz Programa za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP), koji je uključen kao pojedinac, a ne kao predstavnik ove organizacije. Mile Mutić je napustio grupu nakon što su žrtve etničkog čišćenja iz Prijedora javno protestovale protiv njegovog angažovanja navodeći kao razlog njegove aktivnosti tokom rata, kada je radio kao urednik prijedorskog Kozarskog vjesnika, lista koji je, i prema Haškom tribunalu, služio kao platforma srpske nacionalističke propagande. U jednom od izvještaja organizacije za zaštitu ljudskih prava Human Rights Watch, i prema transkriptima MKSJ-a sa suđenja za zločine u Prijedoru, spominje se da je Mutić također bio član lokalnog kriznog štaba koji je dobrim dijelom odgovoran za etnička čišćenja u tom dijelu BiH.

PITANJA O NACRTU ZAKONA

U nacrtu zakona, do kojeg je Justice Report uspio doći, uopćeno se definiše mandat Komisije. Tako stoji da je njen cilj da “objektivno prouči neprijateljstva (...) u Bosni i Hercegovini i bivšoj Jugoslaviji od 1990. do 1996. godine”. U mandatu Komisije, prema ovom nacrtu, pet je zadataka, i to: ustanoviti broj i identitet žrtava, uključujući nestala lica, lica koja su umrla, pretrpjela fizičke povrede, bila mučena, seksualno zlostavljana, protuzakonito zatvarana, deportovana ili na neki

drugi način prisilno preseljena ili spriječena da napuste područje, te popis lokacija i datuma dešavanja, broj i identitet vojnih lica koja su poginula, ranjena ili nestala tokom rata, te lokacije masovnih grobnica i podatke o uništavanju vjerskih i kulturnih spomenika, te podatke o uništavanju i nezakonitom prisvajanju privatne imovine; istražiti okolnosti koje su dovele do "stvaranja etničkog nepovjerenja i nerazumijevanja"; ustanoviti "uloge i moralnu odgovornost pojedinaca, organizacija i institucija koji su svojim djelovanjem, ili nedjelovanjem, potpomagali ili pak spriječili kršenja ljudskih prava"; ustanoviti "ulogu relevantnih aktera izvan Bosne i Hercegovine koji su svojim djelovanjem ili nedjelovanjem potpomogli nasilja"; ustanoviti "postojanje i djelovanje pojedinaca koji su odbili učestvovati u progonu i mučenju (...) i koji su, unatoč opasnosti po lični život, zadržali osjećaj za humanost".

Nakon istraživanja, Komisija bi trebala "omogućiti javnosti (...) da se upozna sa nastalim događajima i počinjenim nasiljima". Na osnovu otkrića, Komisija bi "preporučila neophodne mjere u smislu rješavanja počinjenih nasilja i sprečavanja njihovog ponavljanja u budućnosti". Konačno, u nacrtu zakona stoji da će Komisija okončati svoj zadatak i podnijeti izvještaj Parlamentu u roku od dvije godine.

Komisiju bi činilo sedam članova, građana Bosne i Hercegovine, koji su "objektivne osobe, visokog moralnog integriteta i kredibiliteta" koje nisu obnašale visoke političke dužnosti niti bile na visokim vojnim pozicijama "za vrijeme perioda kojim će se Komisija baviti", a da Komisija pri tome "odsljkava nacionalni, geografski i rodni sastav zemlje". Komisiji će u radu pomagati međunarodno vijeće savjetnika. Brojni eksperti koje je kontaktirao Justice Report zabrinuti su zbog mogućnosti da širok i uopćen mandat Komisije izazove probleme.

Mr. Mithat Izmirlija, stručnjak za komisije za istinu i pomirenje, smatra da se način djelovanja i cilj koji je potrebno postići trebaju utvrditi unaprijed. "Prije samog osnivanja, moraju se precizno definirati principi, ciljevi i vrijednosti kojih se Komisija mora držati", kaže on. Drugi problem, po riječima eksperata sa kojima se konsultovao Justice Report, jeste što se čini kako se mandat Komisije preklapa sa radom drugih organizacija.

To potvrđuje i Doune Porter iz Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP), koja kaže da "već ima nekoliko ustaljenih mehanizama koji će pomoći pri utvrđivanju istine". Porter iz ICMP-a primjećuje da Institut za nestala lica već radi na utvrđivanju broja nestalih i njihovog identiteta. Entitetske komisije za nestala lica bave se otkrivanjem masovnih grobnica i, uz pomoć ICMP-a, identifikacijom žrtava. Neki eksperti kritikuju predloženi sistem nominacije članova Komisije za istinu. "Ostavlja se mogućnost da Komisiju formiraju parlamentarci ili drugi zvaničnici koji su imali aktivne uloge u ratu, ili su bili lokalni zvaničnici u gradovima gdje su počinjeni zločini", smatra Izmirlija. Organizacije koje okupljaju žrtve već su iznijele ozbiljne sumnje zbog zadatog roka od dvije godine, u kojem bi Komisija trebala okončati rad, te strahuju da je nemoguće ustanoviti istinu u tako kratkom vremenskom periodu. Od izvora bliskih radnoj grupi saznajemo da Komisija planira saslušati samo 5.000 do 7.000 svjedoka kako bi završila rad u predviđenom roku.

Kontroverze su se pojavile i oko sugestije da bi Komisija mogla "bez prethodne najave posjetiti bilo koju ustanovu ili mjesto". Eksperti kažu da bi se time narušile odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima, koja svakoj osobi garantuje pravo na privatnost. Možda najkontroverzniji aspekt nacrtu zakona jeste Član 5. kojim se utvrđuje "saradnja Komisije sa pravosudnim institucijama" i koji sugerise da se "u konačnom izvještaju neće identifikovati pojedinci koji su počinili zločine". Mnogi smatraju da imenovanje počinilaca predstavlja jedan od najvažnijih instrumenata koje Komisija za istinu ima na raspolaganju. Imenovanje počinilaca omogućava otkrivanje pune istine o događajima, kao i određivanje individualne odgovornosti onih koji su počinili zločine, smanjujući na taj način mogućnost da za njih bude okrivljena grupa ljudi ili cijela nacija.

Komisije za istinu u Argentini, El Salvadoru i Južnoj Africi imale su ovlaštenje da imenuju počinioc. U svom finalnom izvještaju, komisija u El Salvadoru eksplicitno je navela da se morala oduprijeti pritiscima onih koji su željeli da imena ostanu sakrivena. "Bez navođenja imena ne može se doći do pune istine", istakla je ta komisija, zaključujući da se "skrivanjem imena daje podrška nekažnjavanju zločina u budućnosti, što je upravo ono što su stranke koje su dale instrukcije Komisiji željele okončati".

Ipak, u istom članu nacrtu bosanskog zakona stoji da "izjave koje Komisiji daju pojedinci neće biti dostupne MKSJ-u, državnom, entitetskom, okružnom niti kantonalnom sudu na teritoriji Bosne i Hercegovine bez prethodnog odobrenja pojedinca".

KO JE FORMIRAO KOMISIJU?

Udruženja žrtava i druge organizacije zahtijevale su informacije o tome čija je inicijativa za formiranje radne grupe. Dok su neki mediji tvrdili da iza nje stoji Institut za mir, drugi su navodili da je to inicijativa bosanskih vlasti. Justice Report je također došao do protivrječnih informacija. Članica radne grupe Besima Borić kaže da je riječ o domaćoj inicijativi.

“U pitanju je lokalna inicijativa trojice koji predsjedavaju Parlamentarnom skupštinom”, izjavila je za Justice Report Borić. “Gordon Becon i Neil Kritz prisustvuju sastancima kao konsultanti”, kaže Borić i dodaje: “Mora da su ih pozvali skupštinski lideri!”

Drugi član radne grupe, Remzija Kadrić iz SBiH, pak negira da je riječ o lokalnoj inicijativi. “Iza svega stoje međunarodne organizacije, ali je osam političkih stranaka prihvatilo njihov prijedlog”, kaže Kadrić. Pojedini predstavnici civilnog društva i medija tvrde da je nevladina organizacija “Dejtonski projekat” pokrenula inicijativu, što negira Maja Marjanović, nadležna za projekte u okviru grupe. “Mi pružamo logističku pomoć za rad na nacrtu zakona o stvaranju Komisije za istinu”, kaže Marjanović.

NVO “Dejtonski projekat” formirana je uz podršku USIP-a. Trenutno rade na dva projekta – ustavne reforme i Komisija za istinu, ili Komisija za stvaranje povjerenja, kako se to tijelo naziva u dokumentima “Dejtonskog projekta”. Na internet stranici organizacije navodi se da će “procijeniti da li postoji potreba i spremnost za Komisiju za stvaranje povjerenja koja će se baviti događajima iz rata u Bosni i Hercegovini”. Dalje se navodi da će “Dejtonski projekat” i njegovi partneri pokušati pronaći autentičan model za stvaranje Komisije u Bosni i Hercegovini”.

Sudeći po medijskim napisima, javnost je iznenađena stvaranjem radne grupe bez vidljivih prethodnih konsultacija sa predstavnicima civilnog sektora. “Niko ne zna ko je pokrenuo stvaranje radne grupe, niti na čiju je inicijativu to urađeno. Sve ovo liči na nekakvu polutajnu operaciju”, kaže za Justice Report Mirsad Tokača ispred Informaciono-dokumentacionog centra (IDC). Pojedini članovi međunarodne zajednice koji su pažljivo pratili cjelokupan proces kažu da je radna grupa formirana na inicijativu USIP-a.

“Oni su se prošle godine konsultovali sa parlamentarnim grupama, koje su dale svoj pristanak za pokretanje ovog procesa”, izjavio je izvor blizak Justice Reportu.

Međutim, Neil Kritz, viši pravni savjetnik USIP-a, kaže da je “ideja potekla od trojice skupštinskih lidera”. Kritz kaže da razlozi zašto je imenovan kao savjetnik jesu njegovo veliko iskustvo u radu sa komisijama za istinu u drugim zemljama te iskustvo u pitanjima tranzicije pravde i pitanjima ratnih zločina širom svijeta.

DA LI IKO PITA ŽRTVE?

Kada je javnost saznala za obim ovih aktivnosti, predstavnici organizacija koje okupljaju žrtve i nevladinih udruženja izrazili su ogorčenje činjenicom da ih niko nije konsultovao. “Komisija ili inicijativa koja je pokrenuta, bez učešća žrtava ne može biti dobrodošla”, kaže Milijana Bojić iz Udruženja porodica nestalih i zarobljenih lica Republike Srpske. S time se slaže i Murat Tahirović iz Udruženja logoraša Bosne i Hercegovine.

“Deset godina nakon okončanja rata pojavljuju se neke grupe sa inicijativom da se otkrije istina o svemu što se ovdje događalo tokom rata”, kaže on. “U isto vrijeme, nevladin sektor i ljudi u čijem se interesu to navodno čini, nemaju nikakve informacije o svemu tome”, dodaje Tahirović. “Proces mora biti otvoren za građane i ne može funkcionisati kao neka vrsta tajnog društva. Skeptičan sam u pogledu uspjeha ove inicijative”, kaže Mirsad Tokača.

Ipak, Besima Borić tvrdi da radna grupa koju čine političari nije osuđena na neuspjeh. “Svi zakoni moraju proći kroz parlamentarnu proceduru, i ako se političari ne angažuju i ne daju svoj doprinos u kreiranju zakona, on neće biti prihvaćen”, izjavila je Borić za Justice Report. “Dejtonski projekat” također vjeruje da je diskusija pokrenuta i da je civilno društvo uključeno u većoj mjeri nego što neke grupe to tvrde. Navode da su organizovali tri sastanka na kojima se diskutovalo o ovom pitanju i kojima su prisustvovali predstavnici civilnog društva. “Reakcije su bile različite”, nastavlja Marjanović. “Neki su podržali rad Komisije i početak aktivnosti radne grupe. Drugi su bili izričito protiv... Neki su odobravali stvaranje Komisije, ali su mislili da je ovaj pristup pogrešan.”

I članovi međunarodne zajednice u BiH i strani diplomati također imaju različite stavove o procesu koji je u toku, iako se slažu da ustanovljavanje Komisije treba biti domaća inicijativa, kojom će biti obuhvaćeni svi segmenti društva. “Ovo mora biti bosanski projekat”, kaže za Justice Report ambasador Norveške u BiH Henrik Ofstad. “Ovo je vaša istina i ovo su vaša pomirenja, što znači da vi treba da preuzmete inicijativu.” “Odluka da li Komisija za istinu sama po sebi treba biti oformljena i kakav mandat treba imati, isključivo je odluka koju će donijeti građani ove zemlje”, kaže Doune Porter iz ICMP-a.

ALI, DA LI STANOVNICI BOSNE ŽELE KOMISIJU?

Pitanje da li Bosna i Hercegovina želi ili da li ima potrebu za Komisijom za istinu, i dalje ostaje bez odgovora. Slavko Jovičić iz Udruženja logoraša Republike Srpske zagovornik je ove ideje. “U Komisiji moraju biti predstavnici žrtava

svih nacionalnosti. Ne tražimo ravnotežu u kvantitetu zločina, već pravdu. Ova komisija mora imati mandat da zahtijeva sve podatke koji su joj potrebni – ne smije više biti sakrivanja podataka u fiokama”, kaže Jovičić. Murat Tahirović, također član Udruženja logoraša Republike Srpske, smatra da bi bilo korisnije da sudovi istražuju i sude ratnim zločincima, i da na taj način doprinesu utvrđivanju istine. “Novac se stalno ubrizgava u nekakve komisije”, kaže. “Ova komisija se formira da neko profitira na našoj nesreći.”

“Znamo da se na ovom problemu može mnogo toga zaraditi”, složila se Kada Hotić iz udruženja Pokret “Majke enklava Srebrenica i Žepa”. “Ukoliko je to nečiji cilj, te ljude bi trebalo biti sramota.”

“Ustanovljene su državne institucije kao što su Državni sud i Tužilaštvo, koje bi trebalo da se bave ovim pitanjima”, kaže Milijana Bojić iz Udruženja nestalih i zatočenih iz Republike Srpske. Besima Borić se ipak ne slaže s ovim stajalištem. “Postoje mase ljudi koji bi željeli reći šta im se dogodilo. I sama sam jedna od njih. Mnogi neće imati priliku svjedočiti na nekom suđenju, i njihove priče nikada neće ugledati svjetlost dana”, kaže Borić. Remzija Kadrić, također član radne grupe, ima nešto slojevitiji stav. “Nama Komisija treba jedino ukoliko će otkriti uzroke, ciljeve i rezultate rata u Bosni”, izjavio je Kadrić. Dr. Erna Paris, autorica knjige Duge sjene: Istine, laži i historija, također zagovara stavove koji sadrže više slojeva i nijansi. “Jednoga dana svi ćete morati da se ponovo integrišete i živite zajedno, jer uprkos odvojenim žentitetima, vi ipak živite na istom geografskom prostoru. Upravo će zbog toga Komisija za istinu biti korisno oruđe, čak i ako je sada za nju možda pomalo rano”, dodala je Paris.

Gospodin Kritz iz USIP-a se slaže da bi Komisija za istinu mogla pomoći u razjašnjavanju pitanja konfliktnih verzija historije u vezi s ratom u Bosni. “Odgovor na ovo pitanje treba dati narod Bosne i Hercegovine. Nije na meni da odgovaram na to pitanje, niti to treba da uradi bilo ko sa strane, pa ni Visoki predstavnik, ni USIP, niti bilo koja strana organizacija ili institucija”, izjavio je Kritz za Balkan Insight.

Marjanović iz “Dejtonskog projekta” posebno naglašava da ništa još nije dogovoreno. “Ovo je samo prva faza projekta. Slijede konsultacije”, kaže Marjanović i dodaje da “žele otkriti da li je uopće ovakvo tijelo potrebno ovoj zemlji, pa će tek onda raditi na zaokruživanju prijedloga zakona”.

Neriješena ubistva banjalučkih Hrvata

Piše: Gordana Katana

Banjalučki biskup dr. Franjo Komarica tvrdi da je tokom rata ubijeno na desetine civila na području Banjalučke biskupije, a da do danas niko nije kažnjen. Iako počiniooci u velikom broju slučajeva nisu pronađeni, ostali su oni koji su pažljivo zapisivali podatke o ovim zločinima i koji nisu spremni sve zaboraviti.

(Objavljeno na www.bim.ba - 03.04.2007.) - U banjalučkom naselju Petrićevac 7. oktobra 1992. godine u vlastitoj kući ubijen je Miroslav Malić. Nedugo zatim, 1. novembra 1992. godine, također u vlastitoj kući, u banjalučkom naselju Barlovac, napadnut je i mučen Jozo Anušić. Mjesec dana kasnije, preminuo je od posljedica zadobijenih povreda. Krajem iste godine, prve ratne u Bosni i Hercegovini, 15. decembra, također u porodičnoj kući u Banjoj Luci, u naselju Petrićevac, ubijeni su Borka i Marko Jerković. Prema podacima koje je prikupila Banjalučka biskupija, na području grada Banja Luka, od avgusta 1991. do decembra 1995. godine ubijeno je sedamdeset građana hrvatske nacionalnosti.

Iz istog izvora Justice Report saznaje da su se u toku rata, na širem području opštine Banja Luka, pored ubistava dešavali i drugi zločini protiv civila Hrvata: prijetnje, otpuštanja s posla, protjerivanja iz kuća i stanova, upućivanje na radnu obavezu, rušenje katoličkih crkava i samostana, progon stanovništva... Šesnaest godina od prvih zabilježenih zločina i dvanaest godina od okončanja rata u Bosni i Hercegovini, i dalje se štiti o ubistvima i zlostavljanjima hrvatskog stanovništva u Banjoj Luci. Okružno tužilaštvo u Banjoj Luci do sada je za zločine počinjene nad nesrpskim stanovništvom na cijeloj teritoriji 14 opština podiglo ukupno šest optužnica. Civilne vlasti u ovom gradu s početka devedesetih nisu reagovala na molbe vjerskih zvaničnika da im pomognu i zaštite hrvatske civile.

Banjalučki biskup Franjo Komarica u izjavi za Justice Report podsjeća da je na području Banjalučke biskupije u toku rata ubijeno 420 civila. „Neshvatljivo je da je tako veliki broj civila ubijen u svojim kućama, da je 95 posto katolika protjerano, a da se, nažalost, već jedanaest godina to prešućuje. Onda se samo možemo zapitati kuda ide ovaj grad, ova regija”, kaže Komarica. I u Okružnom tužilaštvu u Banjoj Luci kažu da im je poznato da je oko 500 civila nesrpske nacionalnosti ubijeno tokom rata, ali i da nema istraga. Zamjenik okružnog tužioca u ovom gradu za Justice Report otkriva da istrage nisu vođene, i teško da će biti, jer je “neko 1999. godine naredio da se unište svi predmeti ubistava vođeni po NN počinioocu”.

Radi se o slučajevima u kojima su zločini prijavljeni, ali identitet počinitelaca nije poznat. U nemalom broju slučajeva žrtve su nesrpske nacionalnosti. Ko je izdao naredbu da se ti dokumenti unište, i da li je ona zaista ispoštovana, nismo uspjeli otkriti.

PISMA BEZ ODGOVORA

Zločini koji su se desili nad nesrpskim stanovništvom u Banjoj Luci predmet su nekoliko optužnica pred Tribunalom u Haagu. Između ostalog, zločini u ovom gradu spominju se u optužnicama protiv Biljane Plavšić, Momčila Krajišnika, Radoslava Brđanina te Stanislava Župljanina, koji je još u bijegu. Prema navodima iz ovih optužnica, Srpska demokratska stranka (SDS) početkom devedesetih godina je u BiH počela raditi na stvaranju odvojenog srpskog entiteta. U jesen 1991. godine formirana je Autonomna regija Krajina (ARK), koja je, između ostalog, obuhvatala i Banju Luku. Prema činjenicama dokazanim u Haagu, 24. oktobra 1991. godine konstituisana je Skupština srpskog naroda u BiH, u kojoj je dominirao SDS, da bi 9. januara 1992. ova skupština usvojila deklaraciju o proglašenju Srpske Republike BiH. Prema deklaraciji, teritorija ove republike obuhvatala je “područja srpskih autonomnih regija i oblasti i drugih srpskih etničkih cjelina u BiH”. Dvanaestog avgusta 1992. promijenjen je naziv i proglašena Republika Srpska.

Početkom 1992. godine osnovano je i zasebno ministarstvo unutrašnjih poslova, na čijem čelu je bio Mićo Stanišić, a formirani su Centri službe bezbjednosti (CSB) i to u Banjoj Luci, Trebinju, Doboju, dijelu Sarajeva te Bijeljini. Stojan Župljanin, danas haški bjegunac, imenovan je za načelnika CSB-a Banja Luka. Župljanin je kasnije imenovan i za jednog od članova Kriznog štaba Banja Luka, koji je osnovan u maju iste godine. Članovi Kriznog štaba bili su i gradonačelnik Banje Luke Predrag Radić, direktor Kliničkog centra Radoslav Vukić, Vojo Kuprešanin... Haškim presudama je također utvrđeno da su se policijske snage od samog osnivanja smatrale oružanim snagama unutar RS-a.

Od aprila do decembra 1992. godine, snage MUP-a i Vojske Republike Srpske (VRS), zajedno sa Teritorijalnom odbranom (TO) i paravojnim formacijama, povele su kampanju razoružavanja nesrpskog stanovništva. Kampanja je provedena pod izlikom da se vodi akcija protiv “muslimanskih i hrvatskih ekstremista”. Ova kampanja je nerijetko bila izlika i za napade na civile i njihova naselja koja su bila pod kontrolom srpskih vlasti, što se dešavalo i u Banjoj Luci. Biskup Franjo Komarica, i pored pritisaka koji su vršeni na njega i teških uslova života, nije želio ostaviti svoje župljane (vjernike), koji su svakodnevno u biskupiju stizali sa vijestima o ubistvima i fizičkim napadima. Nemoćan da ih zaštiti, dr. Franjo Komarica uputio je, počevši od maja 1992. godine, na desetine pisama predstavnicima lokalnih vlasti, čelnicima Republike Srpske, predstavnicima Srpske pravoslavne crkve i mnogobrojnim međunarodnim zvaničnicima, upozoravajući ih na teror koji su pripadnici vojske i policije Republike Srpske vršili nad hrvatskim stanovništvom.

Prva pisma uputio je u maju 1992. godine. U jednom od njih, upućenom tadašnjem gradonačelniku Banje Luke Predragu Radiću, spominje napad na župnika i župni pastoralni centar u župi Banja Luka – Budžak. Kako nam je rekao biskup Komarica, ni župnik ni časne sestre nisu ubijeni, mada on vjeruje da je to bio cilj napada. “Ovo obraćanje shvatite kao izraz moje duboke zabrinutosti, žaljenja i prosvjeda što je ponovo došlo do oružanog napada na katoličkog župnika i župni pastoralni centar u Dervišima, na periferiji našeg grada”, stoji u pismu koje je biskup dao na uvid Justice Reportu. Komarica u tom pismu piše da je i sam bio na mjestu događaja, te kako smatra da nema nikakve sumnje da su “počinitelji ovog nedjela željeli ubiti stanovnike župnog pastoralnog centra”.

Biskup u pismu moli gradonačelnika da “poduzme odgovarajuće akcije kako bi se onemogućili vinovnici ovih nemilih ekscesa”, te da pokuša smiriti rastuće tenzije. Predrag Radić, tadašnji gradonačelnik Banje Luke, nije odgovorio biskupu Komarici, ni tada niti niz puta kasnije kada je reagovao nakon napada na Hrvate i katoličku crkvu, koji su postali svakodnevni u toku 1992. godine. Na isti način ponašala se i policija, ostajući nijema na biskupova pisana upozorenja. Biskup Komarica u septembru prve ratne godine piše i načelniku CSB-a Stojanu Župljaninu, današnjem haškom bjeguncu. “Vama bi moralo biti poznato i da na teritoriji pod Vašom kompetencijom naoružane uniformirane osobe provode strahovite pljačke (rušenje civilnih objekata, kuća, imovine...) u mnogim selima nastanjenim katoličkim stanovništvom, koje se nema čime braniti, nego najčešće bježe glavom bez obzira, upravo kao progonjene divlje životinje”, upozoravao je biskup. U istom pismu, također dostupnom novinarki Justice Reporta, biskup upozorava na napade na “Caritas” i osoblje ove humanitarne organizacije, te konstatuje da je policija bila “polu ili potpuno nezainteresovana” da riješi ili rasvijetli zločine koji su prijavljeni. “Svakodnevno mi se mnogi moji vjernici, kada uspiju doći do mene, jadaju da su nesigurni na vlastitim ognjištima, a mnogi drugi me telefonom zovu i traže da ih zaštitim od pljačke i ugrožavanja života”, završava u pismu biskup Franjo Komarica.

Suočen sa činjenicom da lokalne vlasti u Banjoj Luci ne mogu ili ne žele da poduzmu mjere kako bi spriječile nasilje i ubistva Hrvata, biskup Komarica pomoć traži i od predstavnika vlasti Republike Srpske, te 11. maja 1993. godine piše današnjem državnom ombudsmanu za ljudska prava, tada potpredsjedniku Vlade RS-a, dr. Vitomiru Popoviću. U ovom pismu biskup šalje spisak imena Hrvata ubijenih u banjalučkom naselju Petrićevac:

1. Barušić Jovo, (crkveni odbornik) ubijen 26. travnja 1993. u svojoj kući; prije njega u svojim su kućama ubijeni:
2. Jerković Marko, 15. prosinca 1992.
3. Jerković Borka, 15. prosinca 1992.
4. Kezić Adolf, ubijen 14. travnja 1993.
5. Anto Josipović, 8. siječnja 1993.
6. Marić Miroslav, ubijen 7. listopada 1992. godine”...

Ni Popović nije odgovorio biskupu. Nakon 14 godina, Vitomir Popović za Justice Report je potvrdio da je primao pisma od biskupa, kao i da je znao da su ih dobijali drugi visoki zvaničnici RS-a. “No ja, kao potpredsjednik Vlade nadležan za unutrašnju politiku, nisam imao pod kontrolom ni vojsku ni policiju i nisam mogao ništa učiniti da spriječim napade na Hrvate”, kaže Popović danas, dodajući da je biskupu u toku rata “pomagao tamo gdje je to bilo moguće”. Državni ombudsman za ljudska prava također tvrdi da su policija i istražne sudije tokom rata izlazili na uviđaje nakon svake dojave o ubistvima u Banjoj Luci i da su “radili svoj posao”.

Kada su u pitanju ostali funkcioneri iz ratnog perioda kojima se Komarica obraćao, odgovore zašto nisu reagovali na njegova upozorenja nemamo od koga dobiti. Ratni gradonačelnik Banje Luke Predrag Radić preminuo je 2006. godine; Župljanin, protiv kojeg je Haag podigao optužnicu, u bjekstvu je, kao i Radovan Karadžić; Momčilo Krajišnik, ratni predsjednik Narodne skupštine RS-a, nepravomoćno je pred Haškim tribunalom osuđen za ratne zločine počinjene u BiH.

SVAKODNEVNI STRAH

Na ubistva civila hrvatske nacionalnosti, koja su postajala svakodnevica na području Banje Luke i ostalih mjesta na području biskupije, biskup Komarica upozoravao je, jednako uzaludno, i tadašnjeg predsjednika RS-a Radovana Karadžića, potpredsjednika Nikolu Koljevića, visoke oficire Prvog krajiškog korpusa Vojske RS-a... “Nažalost, moji vapaji nisu puno urodili plodom. Samo u rijetkim slučajevima dobijao sam odgovore, no ništa se nije mijenjalo”, kaže biskup Komarica za Justice Report. Sjećajući se tog perioda, Vesna Jović, predsjednica hrvatske humanitarne udruge “Danica”, kaže da nikada neće zaboraviti strah koji su svakodnevno osjećali banjalučki Hrvati.

“U naselju Paprikovac, a tako je bilo i u drugim gradskim naseljima gdje su živjeli Hrvati, svaka noć se čekala sa strepnjom. Znalo se da se ljudi ubijaju, da nestaju preko noći. Susjedi mojih roditelja, kao i oni sami, ili nisu spavali ili su noći provodili skriveni u svinjcima, kokošinjcima, nadajući se tako da će preživjeti”, priča Jović. Biskup Komarica kaže da je u toku rata, ali i sve do danas, postojala zavjera šutnje o ovim zločinima. “Niko ni za jedan slučaj ubistva nije odgovarao. Iako su političari u RS-u bili upoznati sa ovim činjenicama, nikada nije pokrenuto ni pitanje odgovornosti onih koji su bili dužni da rade svoj posao”, naglašava biskup Komarica.

Komarica podsjeća da se pred Okružnim sudom u Banjoj Luci vodio samo jedan proces – i to za otmicu i ubistvo katoličkog sveštenika iz Prijedora (septembar 1995. godine) Tomislava Matanovića i njegovih roditelja – u kojem su svi okrivljeni oslobođeni optužbi. “I to je bila lakrdija od suda, a ne želja da se utvrdi istina”, naglašava Komarica. Osvrćući se na ratni period, Dušan S., koji je tokom 1994. i 1995. godine obavljao funkciju istražnog sudije na Osnovnom sudu u Banjoj Luci, kaže da su istražne sudije savjesno obavljale svoj posao. „Kada god nas je policija kontaktirala, odlazili smo na uviđaje i obavljali svoj posao. Zašto nije bilo daljih sudskih postupaka, odgovornost leži na tužilaštvu”, kaže Savić.

Ovaj naš sagovornik tvrdi da najveću odgovornost “što ubice i danas slobodno hodaju” snose vojne sudije koji su izrekli niz oslobađajućih presuda u postupcima protiv pripadnika VRS-a. Gojko Vasić, načelnik Uprave kriminalističke policije Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, kazao je da je ovo ministarstvo tokom 2006. i 2007. godine pokrenulo istražne radnje za 180 ratnih zločina kojima je obuhvaćeno više hiljada žrtava i na stotine osumnjičenih počinitelaca. Prema njegovim riječima, Centar javne bezbjednosti Banja Luka tokom cijelog rata provodio je istražne radnje o prijavljenim ubistvima na području svog djelovanja. Vasić kaže da CJB Banja Luka posjeduje svu dokumentaciju koja je nakon okončanih istraga dostavljana nadležnim tužilaštvima.

Pritom Vasić ocjenjuje da se, kada je u pitanju procesuiranje ratnih zločina, treba osvrnuti i na rad sudova. Daje primjer suđenja izvjesnom Miodragu Maliću, optuženom za trostruko ubistvo nad nesrpskim stanovništvom počinjenim u

jesen 1993. godine, koji je negirao krivicu. Nakon suđenja, sud je u februaru ove godine Malića oslobodio krivice. Ipak, Vasić tvrdi da je policija “provela opsežnu istragu i sudu podastrla relevantne dokaze”. Vasić također tvrdi da su dokazi koji su predati sudu iz policije upućivali da je riječ o ratnom zločinu s obzirom na vrijeme počinjenja krivičnog djela, mada je optužba podignuta zbog ubistva.

Sead Žerić, glavni zamjenik okružnog tužioca u Banjoj Luci, izjavio nam je da su ovom tužilaštvu ruke vezane kada su u pitanju istrage o ubistvima civila tokom rata u Banjoj Luci. “Prema našim saznanjima, tokom ratnih godina ubijeno je oko 500 civila na području Banje Luke. Problem za vođenje istraga i podizanje optužnica leži u činjenici da je neko 1999. godine izdao naredbu da se unište svi predmeti ubistava vođeni po NN počiniocu”, tvrdi Žerić. Stoga je banjalučko Okružno tužilaštvo, prema Žerićevim riječima, istrage pokrenulo samo u onim slučajevima kada su “sama lica, odnosno porodice žrtava za to bile zainteresirane i obraćale se tužilaštvu”. Tragom tvrdnje da su predmeti Tužilaštva uništeni, pokušali smo, bezuspješno, istražiti ko je izdao takvu naredbu i ko bi mogli biti eventualni izvršitelji.

Miroslav Gladanac, koji je do januara 1998. godine obavljao funkciju republičkog javnog tužioca, tvrdi da u toku njegovog mandata tako nešto nije bilo učinjeno. „Samo mogu reći da su i okružni i osnovni javni tužilac, Milan Puvčić i Nebojša Pantić, savjesno radili svoj posao i sumnjam da su se mogli promijeniti i nakon mog odlaska”, izjavio je Gladanac. Milan Puvčić je na naš upit odgovorio da ubistva nisu bila pod ingerencijom Okružnog tužilaštva. Svi pokušaji da stupimo u kontakt sa Nebojšom Pantićem, koji je kao prvi čovjek Osnovnog tužilaštva u Banjoj Luci bio direktno zadužen za ove istrage, ostali su bezuspješni.

Vesna Jović ocjenjuje da dio odgovornosti za neprocesuiranje ratnih zločina nad banjalučkim Hrvatima snose i hrvatski političari. “Dok bošnjački političari u svakoj prilici govore o zločinima počinjenim nad Bošnjacima u Republici Srpskoj i s pravom stalno zahtijevaju da se odgovorni za te zločine kazne, i ono malo hrvatskih političara štiti. A štite jer su nezainteresirani i funkcije koje obnašaju služe im samo radi zadovoljenja vlastitih interesa”, ističe Jović. Pomirenje i obnova suživota, unatoč minulom ratu, neophodni su, ističe biskup Komarica. “Radi toga, radi žrtava i njihovih obitelji, mora se zadovoljiti istina i pravda. Da se zlo ne bi ponovilo, trebaju se pronaći ljudi koji su zakon uzeli u svoje ruke misleći da njih zakon neće stići. Ovakvo, postoji opasnost da se cijeli jedan narod proglasi zločinačkim, što nije istina, jer i žrtve i zločinci imaju svoje ime”, zaključuje biskup Franjo Komarica.

Zločin i kazna na četiri načina

Piše: Nidžara Ahmetašević, Sarajevo

Na teritoriji Bosne i Hercegovine danas se primjenjuju četiri krivična zakona, što uveliko otvara pitanje zakonitosti pojedinih već donesenih presuda u predmetima protiv optuženih za ratne zločine pred Sudom BiH

(Objavljeno na www.bim.ba - 05.07. 2006.) - Ukoliko Bosna i Hercegovina ne uskladi zakonodavnu politiku u oblasti krivičnog prava, efikasnost suđenja za ratne zločine bi mogla biti dovedena u pitanje, smatraju brojni eksperti. Danas se na teritoriji Bosne i Hercegovine u isto vrijeme primjenjuju četiri krivična zakona koja na različit način definišu krivična djela u oblasti ratnih zločina i propisuju različite kazne. Aktivisti za ljudska prava, ali i pravni eksperti, tvrde da je primjena četiri zakona kada je riječ o procesuiranju ratnih zločina, veliki problem za ovdašnje pravosuđe.

Neki tvrde da zbog ovoga optužene nisu jednaki pred sudom, čime se krši jedno od osnovnih ljudskih prava. Drugi pak kažu da se plaše da bi neke od dosad izrečenih presuda mogle biti čak i poništene nakon razmatranja žalbi koje su podnesene na višim instancama. Međutim, najveći strah proizlazi iz mogućnosti da ovakva situacija u zakonodavstvu ozbiljno ugrozi rad Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH, kao i uspostavljanje državne strategije za procesuiranje ovih krivičnih djela. Pored Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, trenutno su na snazi još tri krivična zakona – Krivični zakon Federacije BiH (KZ FBiH), Krivični zakon Republike Srpske (KZ RS) i Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ).

Nakon proglašenja nezavisnosti BiH 1992. godine donesena je Uredba sa zakonskom snagom kojom je usvojen KZ SFRJ, uz manje amandmane. Sve do okončanja rata niko nije niti pokušao mijenjati ovaj zakon. Nakon potpisivanja mirovnog sporazuma, pravosuđe u BiH, kao i država sama, ostalo je rascjepkano na entitetskim osnovama. Kako su ovdašnje vlasti teško pronalazile način da usaglase stavove pri donošenju važnih odluka po ovom pitanju, tako je niz zakonskih okvira donio Ured visokog predstavnika (OHR).

Uz posredovanje OHR-a, Krivični zakon Federacije BiH donesen je 1998. godine, ali je do sada pretrpio niz promjena. U Republici Srpskoj sâm zakon donesen je 2000. godine, i također je mijenjan. Do donošenja postojećih zakona sve pravosudne institucije pratile su KZ SFRJ. Krivični zakon BiH, kojim se za sada rukovodi samo Sud BiH, odlukom OHR-a nametnut je 2003. godine. Kako postoje različiti zakoni, tako danas još uvijek postoje i ministarstva pravde na različitim nivoima – entitetskim i državnim – zajedno sa sudovima, tužilaštvima i ostalim tijelima. Njihov rad najčešće nije usklađen. Primjena četiri različita krivična zakona u oblasti procesuiranja ratnih zločina već dovodi do problema u svakodnevnoj praksi. Najviše negodovanja upućeno je Sudu BiH, koji se u radu poziva na KZ BiH. Najčešće negoduju branioci. Advokati koji se u svojstvu branilaca pojavljuju u predmetima pred Sudom BiH smatraju da su njihovi klijenti zbog primjene novog krivičnog zakona u nepovoljnom položaju i nerijetko traže da se primijeni stari krivični zakon, i to KZ SFRJ, s obzirom da je bio na snazi u vrijeme počinjenja zločina za koje se njihovim klijentima sudi. Prvi razlog za žalbe jeste visina kazne propisana KZ-om BiH. Naime, staro zakonodavstvo je znatno blaže u kaznenoj politici. Istovremeno, KZ SFRJ pa ni krivični zakoni entiteta ne poznaju neka od djela za koja se danas pojedini optuženi za ratne zločine terete pred Sudom BiH.

ŽALBE OPTUŽENIH

Na primjer, branioci 11 optuženih za genocid u Kravici žalili su se Sudu BiH zbog primjene državnog krivičnog zakona u njihovom slučaju. Obrazlažući žalbu, branioci osporavaju ne samo novi zakon nego i nadležnost Suda. Argument koji koriste jeste da niti jedno ni drugo nije uvedeno u regularnoj proceduri, kroz Parlament, nego da ih je nametnuo OHR. “Takvu zakonodavnu funkciju i nadležnost pojedinca nemaju ni totalitarni režimi, a ne zemlje sa dostignutim demokratskim standardima koje pripadaju savremenom svijetu”, stoji u obrazloženju žalbe koje je jedan od timova u ovom procesu dao na uvid Justice Reportu.

Primjenu Krivičnog zakona BiH oni osporavaju jer “nije bio na snazi u vrijeme navodnog počinjenja djela”... “Krivični zakon BiH bi mogao biti primjenjiv samo u slučaju da je blaži za učinioca”, smatraju Odbrane 11 optuženih za genocid. Kako je u toku rata na snazi bio Krivični zakon SFRJ, branioci smatraju da bi, s obzirom da je propisavao mogućnost blaže kazne, ovoj jedanaestorici optuženih trebalo biti suđeno po tom zakonu, po kojem bi, ako budu osuđeni, mogli dobiti maksimalnu kaznu u trajanju od 15 godina zatvora. Na sličnim osnovama zasnovana je i žalba advokatskog tima Abduladhima Maktoufa, prvog osuđenog za ratne zločine po novom krivičnom zakonu. Žalba, na više od 100 stranica, upućena je Ustavnom sudu BiH.

Ismet Mehić, branilac Abduladhima Maktoufa, kaže da je suština žalbe koju će Ustavni sud razmatrati odluka o korištenju Krivičnog zakona BiH. “U slučaju žMaktouf’ radi se o nezakonitoj primjeni propisa jer je djelo učinjeno u vremenu kada je vrijedio Zakon SFRJ”, kaže za Justice Report Ismet Mehić. “Krivični zakon BiH prvi put je primijenjen u predmetu žMaktouf’ i za naredna suđenja ovo će biti primjer primjene Zakona BiH. Mislimo da je korištenje tog zakona išlo u korist kršenja ljudskih prava našeg klijenta”, odlučan je Mehić.

Advokat Mehić vjeruje da će Ustavni sud presuditi u njihovu korist i da će donijeti odluku da se za ratne zločine – u svim predmetima, bez obzira pred kojim sudom – ubuduće primjenjuje KZ SFRJ. “Očigledno postoji sukob u stavovima pravnika u BiH”, konstatuje Ismet Mehić.

PETNAEST GODINA ZA GENOCID

Žalbe u predmetima “Maktouf” i “11 optuženih za genocid” su samo dva primjera. Ali isti ili slični argumenti čuju se gotovo na svakom suđenju optuženima za ratne zločine na Sudu BiH. U četiri postojeća krivična zakona koja se primjenjuju, lako je uočiti osnovne razlike kada je riječ o procesuiranju ratnih zločina. Krivični zakon SFRJ definiše genocid i za počinioca propisuje kaznu zatvora najmanje pet godina ili smrtnu kaznu. Kako je Evropskom konvencijom o ljudskim pravima – koja je ugrađena u Ustav BiH uz odrednicu da je iznad svih drugih zakona – smrtna kazna ukinuta, ostaje samo zatvorska kazna. Advokati odbrana smatraju da ta kazna može biti manja nego ona koju danas propisuje Krivični zakon BiH. Krivični zakon BiH za zločin genocida propisuje znatno strožiju kaznu – najmanje 10 godina ili kaznu dugotrajnog zatvora. U Krivičnom zakonu Federacije BiH za isto djelo se propisuje pet godina ili dugotrajni zatvor, a u Krivičnom zakonu RS-a najmanje 10 godina ili doživotni zatvor. Krivično djelo zločina protiv čovječnosti spominje se samo u KZ-u BiH, isto kao i krivično djelo progona ili prisilnog nestanka, i kazne su iste kao i za genocid. Ostali zakoni u BiH uopće ne tretiraju ovu vrstu zločina.

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva postoji u sva četiri zakona, ali su, ponovo, kazne drugačije – od minimalno pet godina prema KZ-u SFRJ, do minimalno 10 godina u KZ-u BiH. Kako je smrtna kazna ukinuta, prema SFRJ

zakonu najstrožija kazna koja se može izreći za ova djela jeste 15 godina. Zbog toga se sve češće mogu čuti inicijative dijela domaćih pravnika, uposlenika državnog Suda i Tužilaštva, te međunarodnih organizacija, da je potrebno što prije uskladiti zakone u BiH.

Tužilaštvo BiH, kako nam je saopćeno, smatra da se što prije treba ujednačiti krivično zakonodavstvo na teritoriji cijele BiH. Glavni tužilac Marinko Jurčević koristi svaku priliku da javno pozove nadležne institucije da se angažuju po ovom pitanju. Jasna Džumhur, ekspert u oblasti ljudskih prava i direktorica Ureda komesara za ljudska prava u BiH (OHCHR), kategorična je kada kaže da se trebaju uskladiti entitetski i državni zakoni. "Dva su osnovna razloga za to. Prvi – status osumnjčenih i optuženih. Njima moraju biti osigurana jednaka prava. Drugi aspekt je zaštita samih žrtava i odnosa prema žrtvama zločina za koji se nekome sudi. Zakon mora biti jednak alat u rukama i jednih i drugih", kaže Džumhur.

Džumhur također ističe da prvenstvo načela primjene blažeg zakona, na koje se odbrane pozivaju, te izricanje blažih kazni "može biti destimulativno sa aspekta ljudskih prava" i za žrtve i za optužene. "Onima koji se žale na primjenu Krivičnog zakona BiH, vrijeme izvršenja (kaznenog djela) je osnovni princip. Ali ako to stavljaju u pitanje, onda bi se moglo postaviti pitanje nadležnosti Haškog tribunala. To bi vodilo unedogled", kaže Džumhur. "U momentu stupanja na snagu državnog zakona trebalo bi da prestaje da važi svaki drugi zakon", smatra Jasna Džumhur.

Parlament nije do sada razmatrao odluku kojom bi se nametnuo prestanak važenja ostalih i pravosnažnost samo državnog zakona. Tako su danas sudovi nižeg nivoa prisiljeni da se drže pravila koja propisuju da se optuženima mora suditi po zakonu koji predviđa najniže kazne. Glasnogovornik Tužilaštva Kantona Sarajevo i tužilac Oleg Čavka za Justice Report kaže da Kantonalni sud u Sarajevu pri procesuiranju ratnih zločina primjenjuje KZ SFRJ. "Odnosno, primjenjujemo zakon koji je vrijedio u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Prema ovome zakonu propisane su maksimalne kazne za najteža krivična djela u visini od 15 godina zatvora. To je praktični problem koji dovodi do nejednakosti građana pred sudovima", kaže Čavka.

DJELO I SANKCIJA

Svjestan da primjena četiri zakona u isto vrijeme u jednoj državi stvara teškoće u svakodnevnoj praksi, i Sud BiH je pozvao nadležne organe da razmotre moguća rješenja. "Jednostavnim jezikom rečeno, jedno lice može odgovarati, odnosno biti kažnjeno za djela koja predstavljaju kršenje navedenih zabrana, kao što je genocid, ratni zločini i slično, čak i kada oni izuzetno nisu bili predviđeni kao takva krivična djela u vrijeme učinjenja", zvaničan je stav Suda BiH. Kod određivanja kazne, čemu odbrane najčešće prigovaraju, Sud se opredijelio da primjenjuje odredbe KZ-a BiH i uporište nalazi – isto kako oni koji se žale – u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

"Evropska konvencija zabranjuje izricanje teže kazne od one koja je bila primjenjiva u vrijeme izvršenja krivičnog djela", svjesni su u Sudu BiH, ali "Sud BiH to tumači kao da Evropska konvencija ne utvrđuje obaveznu primjenu blažeg zakona u odnosu na kaznu koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela". Potvrdu za ovakav stav Sud BiH je pronašao u odluci koju je Evropski sud za ljudska prava u Strasbourgu donio na osnovu žalbe uložene iz Hrvatskoj.

Raspravljajući koji zakoni i propisi imaju prednost, Evropski sud je donio odluku "da su počinitelji ratnih zločina van svake sumnje u vrijeme rata znali da su zločini koje su počinili bili kriminalizirani barem prema međunarodnom pravu, pa je i njihovo kasnije gonjenje predvidivo, te su tako sigurno znali da moraju biti kažnjeni i najtežim sankcijama". Evropski sud je pretpostavio da "ako je poznato djelo, poznata je i sankcija". Sud BiH smatra da se ne smije izgubiti iz vida opća svrha kažnjavanja najtežih krivičnih djela.

"Zapriječene i izrečene kazne trebaju da odražavaju težinu i ozbiljnost zločina i moraju biti takve da osiguraju adekvatno kažnjavanje učinilaca, te osiguraju djelotvoran pravni lijek za društvo i pojedince čija su prava povrijeđena", stav je Suda BiH.

Dok u BiH rasprave o ujednačavanju krivičnih zakona tek treba da zažive, u regionu je pokrenuta slična inicijativa na međudržavnom nivou. Tako su prošlog mjeseca predsjednica Suda BiH Meddžida Kreso i predsjednik Okružnog suda u Beogradu Siniša Važić pokrenuli kampanju da se izjednače zakoni koji se primjenjuju u procesuiranju ratnih zločina na teritoriji Srbije, BiH i Hrvatske. Kreso i Važić su inicirali formiranje "radne grupe za izjednačavanje kaznene politike u suđenjima za ratne zločine na regionalnom nivou". Prijedlog je da se u radnu grupu imenuju sudije koje rade na predmetima ratnih zločina iz Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine, te neki od međunarodnih sudija iz Haškog tribunala. Regionalna ideja se već razmatra i dobija podršku međunarodnih institucija.

U međuvremenu, inicijative za usaglašavanje krivičnog zakonodavstva na teritoriji BiH nema. "Veliki je broj predmeta koji postoje u BiH, ali nikome ovdje nije jasno na osnovu čega mi to radimo", kaže Oleg Čavka. "Mi koji imamo

problema itekako razmišljamo o korištenju jedinstvenog zakona. Međutim, ne djeluju oni koji trebaju razmišljati o tome i raditi u tom pravcu. Ovaj problem postoji već dvije godine i ništa nije urađeno. A to je sasvim dovoljno vremena da se zakon promijeni”, smatra Čavka. “Postoji jednostavno rješenje za ovaj krupan problem – da se u oblasti ratnih zločina u svim entitetima dopusti primjena Zakona BiH”, smatra Čavka.

Izvori Justice Reporta u visokim sudskim organima kažu da se plaše da zbog neujednačenosti koja postoji može doći do osporavanja nekih odluka koje je Sud BiH do sada izrekao. Prvi veliki test jeste žalba koju je advokatski tim Abduladhima Maktoufa uputio Ustavnom sudu. Odgovor na brojne inicijative mora doći od Parlamenta ili Ureda visokog predstavnika uz upotrebu Bonskih ovlasti.

Zatvori ne mogu primiti osuđene za ratne zločine

Piše: Nidžara Ahmetašević, Sarajevo

15. maj 2006. - Zatvorski kapaciteti u Bosni i Hercegovini popunjeni su 105 posto. Osobe osuđene za ratne zločine nisu smještene u zatvore uz adekvatne sigurnosne mjere. Za nove osuđene u BiH nema mjesta.

(Objavljeno na www.bim.ba – 15.05.2007) - Zatvori u Bosni i Hercegovini su pretrpani, stari i neuslovni te ne ispunjavaju osnovne norme propisane međunarodnim standardima, zaključak je istraživanja niza međunarodnih i domaćih organizacija. Ovaj problem postao je akutan s početkom rada Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH. Izgradnja državnog zatvora te unapređenje uslova u postojećim rješenjima koje preporučuju kako međunarodni, tako i domaći stručnjaci. Prema izvještaju britanskog Odjela za međunarodni razvoj (DfID), napravljenom u sklopu projekta “Sigurnost, bezbjednost i pristup pravdi”, na teritoriji BiH trenutno postoji 15 zatvora, od čega osam u Federaciji, šest u Republici Srpskoj (RS) te jedna državna pritvorska jedinica.

Ukupno 2.600 osoba smješteno je u ove ustanove, od čega 1.950 osuđenika i 460 pritvorenika. Postojeći kapaciteti ispunjeni su 105 posto, konstatuje DfID. U posljednje dvije godine primijećen je porast od dva posto u broju zatvorenika, navodi DfID. “Ukupan broj od 2.600 zatvorenika u zemlji sa oko četiri miliona stanovnika je relativno nizak u odnosu na evropske standarde. Približna je stopa u Hrvatskoj i Sloveniji”, stoji u izvještaju. Prema navodima nekih eksperata, sa reformom pravosuđa i kreiranjem suda koji procesuiraju najosjetljivije predmete optuženih za ratne zločine i organizovani kriminal na državnom nivou, javlja se potreba za izgradnjom zatvora koji bi primila nove osuđenike. DfID procjenjuje da će se u narednih nekoliko godina pojaviti novih 200 zatvorenika na državnom nivou. Procjene Ministarstva pravde BiH su da bi Sud BiH mogao u naredne tri godine procesuirati 93 optužena za ratne zločine i 130 optuženih za organizovani kriminal.

Smještaj osuđenih za ratne zločine zahtijeva poseban tretman i posebne mjere obezbjeđenja, kakve u postojećim zatvorima u BiH ne postoje, zaključuju eksperti.

Niti jedan od zatvora na teritoriji Bosne i Hercegovine ne ispunjava evropske standarde u bilo kojem pogledu, što je za ovu vrstu kažnjениka jako bitno s obzirom da njihov smještaj podrazumijeva visoke sigurnosne mjere, te da su kazne propisane za ova djela maksimalne. Zbog svih navedenih razloga, Ministarstvo pravde BiH na čelu sa ministrom Slobodanom Kovačem insistira na izgradnji državnog zatvora. “Mnogo je razloga zbog kojih smatram da je izgradnja zatvora prioritet u ovoj fazi reforme pravosudnog sistema”, kaže za Justice Report ministar Kovač.

ZATVOR ZA 330 OSUĐENIKA

Ministarstvo pravde BiH predviđa da novi državni zatvor treba imati kapacitet od 330 mjesta. Postojeći proračuni kažu da je za izgradnju zatvora tog kapaciteta potrebno 14.400.000 eura. “Lokacija novog zatvora bi trebalo da bude, kako je planirano, u Butmiru, svega desetak kilometara od zgrade Suda BiH u Sarajevu. To bi nam smanjilo troškove koje država snosi zbog obezbjeđivanja posebnog transporta za ova lica iz drugih zatvora”, pojašnjava ministar Kovač. “Za godinu i po smo utrošili više od milion i nekoliko stotina hiljada maraka zbog troškova koji su proizašli iz nedostatka zatvorskih i pritvorskih kapaciteta”, tvrdi ministar Kovač, pojašnjavajući da Sud BiH mora snositi troškove transporta, obezbjeđenja i smještaja osoba kojima se sudi na Državnom sudu.

Zatvori su u nadležnosti entitetskih vlada u Bosni i Hercegovini, a sadašnja pritvorska jedinica Suda BiH jedina je pod nadzorom države. Pritvorska jedinica Suda BiH izgrađena je prije nešto više od godinu dana i ima 21 ćeliju. Kako Justice Report saznaje, u 19 ćelija su smještene osobe optužene za ratne zločine, u jednoj optuženi za organizovani kriminal, a

jedna ćelija je pretvorena u sobu za privatne posjete. Zbog nedostatka odgovarajućih kapaciteta pri Sudu BiH, koji je lociran u Sarajevu, nekoliko optuženih za ratne zločine na suđenja se dovodi iz pritvorskih jedinica iz drugih dijelova BiH. Osim problema sa kapacitetom pritvorske jedinice, Sud BiH se suočava i sa problemom smještaja osoba koje proglasi krivim za ratne zločine.

Do sada su pred Sudom BiH izrečene jedna petogodišnja pravosnažna, te dvanaestogodišnja presuda koja još nije stupila na snagu. Do kraja ovog mjeseca presude će biti izrečene u još nekim predmetima. Gdje će ovi osuđenici izdržavati kazne, ministar Kovač ne zna. "Gdje su trenutno Abduladhim Maktouf i Nedo Samardžić, dvojica osuđenih, ne znam, jer ih Sud samovoljno šalje u entitetske zatvore. To nije dobro. Skupo je, ti zatvori su neuslovni, nemaju čak ni osnovne sadržaje koji se traže propisima", kaže Slobodan Kovač za Justice Report.

U Uredu za odnose s javnošću Suda BiH kažu da, "u skladu s dosadašnjom praksom" i pravilima, ne daju informacije o mjestima gdje osuđenici služe kaznu, te da jedini osuđeni, Maktouf, više nije u njihovoj nadležnosti. Nedo Samardžić, pak, još uvijek je u jednoj od pritvorskih jedinica i čeka pravosnažnu presudu, nakon čega će biti određeno mjesto gdje će izdržavati kaznu. Kako je za Justice Report rekao advokat Bajro Ćilić, Abduladhim Maktouf smješten je u zatvoru u Zenici, jedinom visoke sigurnosti u cijeloj BiH. Zatvorska zgrada je stara 120 godina i djelimično je oštećena, a ima 750 mjesta. Ministar Kovač ali i stručnjaci DfID-a smatraju da je novi zatvor, pod kontrolom države, neophodan kao i reforma cijelog zatvorskog sistema.

PREPORUKE VLASTIMA

U svom izvještaju DfID konstatuje da je u BiH potrebno pažnju usredsrediti na unapređivanje ovog sektora kako bi bio funkcionalniji, te da se posebna pažnja mora posvetiti osiguravanju jednakog tretmana pred zakonom za sve. I druge strane organizacije zalažu se za reformu zatvorskog sistema. Vijeće Evrope, koje vodi projekat reforme zatvora u BiH, u jednom od dosad objavljenih izvještaja konstatovalo je da su zatvori stari, neuslovni te da ne podliježu minimumu evropskih standarda u pogledu čistoće. S druge strane, Evropski komitet za sprečavanje torture i nehumanog i degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja je još 2003. godine Vladi BiH dao preporuku o potrebnim mjerama kako bi se unaprijedilo stanje u zatvorima.

Među zaključcima u izvještaju Evropskog komiteta stoji i konstatacija da su u različitim ustanovama širom zemlje primijećeni "ozbiljni nedostaci u smislu materijalnih uslova pritvora, zbog neadekvatne infrastrukture ili pogoršavanja stanja prostorija (koje je često uzrokovano prenatrpanošću)". Izgradnja državnog zatvora koji će zadovoljiti sve ove kriterije, zaključuju organizacije koje smo kontaktirali, jeste neophodnost. Planovi za izgradnju zatvora, koji bi bio pod nadzorom Ministarstva pravde BiH, počeli još u toku priprema za osnivanje Suda BiH. Krajem prošle godine, Ministarstvo pravde je izašlo u javnost sa procjenom da postojeći zatvorski kapaciteti nisu adekvatni za smještaj optuženih osoba kojima će se suditi i koje će biti osuđene na Sudu BiH, a koje će zahtijevati visok stepen obezbjeđenja.

Prisustvo osuđenih za ratne zločine i organizovani kriminal "u postojećim zatvorima ne samo da u velikoj mjeri otežava sigurno upravljanje već negativno utiče na sve druge zatvorenike", konstatuje Ministarstvo pravde. Ministarstvo zaključuje da će se tako "prije povećati nego smanjiti broj pojedinaca koji će se vratiti kriminalnim aktivnostima nakon otpusta, odnosno neće se poboljšati njihov izgled za rehabilitaciju". Kao i u procesu izgradnje Suda i pritvorske jedinice, domaće vlasti se, i kada je riječ o izgradnji državnog zatvora u ovoj fazi, oslanjaju na međunarodne donatore. Zbog toga je u martu ove godine organizovana donatorska konferencija na kojoj su se ovdašnji predstavnici vlasti nadali da će osigurati oko 40 miliona eura koji bi omogućili nesmetan rad Suda BiH u narednih pet godina, te izgradnju zatvora. Donatori, na koje se domaće vlasti u ovoj fazi reforme pravosudnog sistema oslanjaju, obavezali su se da će donirati ukupno oko 10 miliona eura za ove potrebe.

NEOPHODNA POMOĆ

Ministar Kovač je izrazio bojazan da postojeći zatvorski i pritvorski kapaciteti nisu dovoljni ukoliko Haški tribunal, u skladu sa svojom završnom strategijom, prebaci još jedan slučaj na procesuiranje Sudu BiH. Do sada je šest slučajeva prebačeno iz Haaga u Sarajevo, a postoje nagovještaji da će ih uskoro biti još tri. Za sada ni Ministarstvo pravosuđa ni Sud BiH nisu u stanju reći gdje bi ovi optuženici mogli biti smješteni kada dođu. Novi zatvor, ni pod najboljim uslovima, neće početi s radom prije 2007. godine, procjenjuju eksperti. Prema postojećim procjenama iznesenim u izvještaju DfID-a, za zatvor kapaciteta 330 mjesta, koji će biti najsigurniji u državi, godišnji troškovi iznosit će oko osam miliona KM. U ovaj iznos, koji je zasnovan na pretpostavkama, ukalkulisana su godišnja izdvajanja po zatvoreniku u državnom zatvoru od 87.905 KM.

Državni zatvor bi trebao imati ćelije veličine 13 kvadratnih metara, sa klima-uređajem, sanitarnim čvorom, radnim stolom, ormarom i televizorom. U zatvoru bi trebalo raditi od 200 do 250 uposlenika. “Ono što smatram značajnim jeste da će lica osuđena na duže vremenske kazne biti u boljim uslovima”, kaže ministar Kovač za Justice Report. “Kada je riječ o osuđenima za ratne zločine, to je posebno bitno. Mnogo ljudi ima različite načine gledanja na minuli rat u BiH, i to se reflektuje i na pitanje osuđenika i pritvorenika. Njihov smještaj u državnom zatvoru bi sve poravnao, jer bi svi bili na jednom mjestu i ne bi bilo prostora za manipulacije o tome kako neko izdržava kaznu i pod kojim uslovima”, tvrdi Kovač. “Sud i Tužilaštvo imaju pune ruke posla. Mi jesmo spremni za sav taj posao, ali sada tražimo još snažniju materijalnu potporu međunarodne zajednice, bez koje ne možemo izaći iz situacije u kojoj se nalazimo. Sada nam je finansijska pomoć neophodna”, zaključuje Slobodan Kovač.

